

Uredila
Tanja Mihalič
Gorazd Sedmak

Potenciali povezovanja ribištva in turizma

Ljubljana, 2013

Znanstvene monografije Ekonomske fakultete

Uredila: Tanja Mihalič, Gorazd Sedmak
Potenciali povezovanja ribištva in turizma

Založila : Ekonomska fakulteta v Ljubljani,
Založništvo
Šifra: MIS13ZM113

Tisk: Copis d.o.o., Ljubljana
Naklada: 50 izvodov, 1. natis
Recenzenta: dr. Matjaž Koman
dr. Ksenija Vodeb
Oblikovanje naslovnice: Robert Ilovar
Lektorica: Danijela Čibej, prof.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

338.48:639.2

POTENCIALI povezovanja ribištva in turizma / uredila Tanja Mihalič,
Gorazd Sedmak. - 1. natis. - Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2013. -
(Znanstvene monografije Ekonomske fakultete)

ISBN 978-961-240-262-4

1. Mihalič, Tanja
267524096

Ta monografija je nastala kot rezultat dela na projektu CRP "KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006–2013", Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast, Proučevanje sinergijskih učinkov ribištva in turizma (Šifra: V5-1013), katerega naročnika sta bila Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo.

Vse pravice pridržane. Noben del gradiva se ne sme reproducirati ali kopirati v kakršni koli obliki: grafično, elektronsko ali mehanično, kar vključuje (ne da bi bilo omejeno na) fotokopiranje, snemanje, skeniranje, tipkanje ali katere koli druge oblike reproduciranja vsebine brez pisnega dovoljenja avtorja ali druge pravne ali fizične osebe, na katero bi avtor prenesel materialne avtorske pravice.

KAZALO VSEBINE

UVOD

Tanja Mihalič, Gorazd Sedmak..... 1

1 MODEL ZA TRAJNOSTNO TURISTIČNO
VALORIZACIJO POTENCIALOV RIBIŠTVA 3

Tanja Mihalič

2 PRAVNA UREDITEV MORSKEGA RIBIŠTVA.....17

Kir Kuščer, Žiga Gregorinčič

3 ORGANIZIRANOST RIBIŠTVA IN TURIZMA TER DELEŽNIKI
TURISTIČNE VALORIZACIJE RIBIŠTVA 49

Saša Planinc, Snežana Levstik, Gorazd Sedmak

4 PRIMERI DOBRIH PRAKS VALORIZACIJE RIBIŠTVA
SKOZI TURIZEM 111

Ljubica Knežević Cvelbar

5 TRŽENJSKI POTENCIALI RIBIŠTVA ZA TURIZEM 124

Jure Pohar, Ljubica Knežević Cvelbar, Gorazd Sedmak,

Saša Planinc, Snežana Levstik

6 KULTURNA DEDIŠČINA MORSKEGA RIBIŠTVA IN
TURISTIČNI POTENCIALI 136

Janez Bogataj

7 PROUČEVANJE SINERGIJSKIH UČINKOV RIBIŠTVA
IN TURIZMA – KVALITATIVNA RAZISKAVA 148

Tanja Mihalič, Vesna Žabkar, Ljubica Knežević Cvelbar

SKLEP.....164

Tanja Mihalič

KAZALO TABEL

Tabela 1: Model trajnostnega razvoja za povezovanje turizma in ribištva.....	12
Tabela 2: Umestitev ribištva v SKD.....	60
Tabela 3: Registrirana ribiška plovila po dolžini za leto 2011	68
Tabela 4: Umestitev turizma v SKD	90
Tabela 5: Deležniki in možne oblike turistične valorizacije ribištva	99
Tabela 6: SWOT-analiza organiziranosti	101
Tabela 7: Povezovanje ribištva in turizma (PROJEKTI 4. OSI): primeri dobrih praks Danske	113
Tabela 8: Povezovanje ribištva in turizma (PROJEKTI 4. OSI): primeri dobrih praks Finske.....	115
Tabela 9: Povezovanje turizma in ribištva: ostali primeri dobrih praks v Evropi	116
Tabela 10: Pomembnost in izvedljivost primerov dobre prakse (projekti 4. osi) v Sloveniji	119
Tabela 11: Pomembnost in izvedljivost primerov dobre prakse (ostali projekti) v Sloveniji	120
Tabela 12: Prepoznani ribiško-turistični produkti na slovenski obali.....	134
Tabela 13: SWOT-analiza dediščine	143
Tabela 14: Tematski sklopi in vprašanja za izvedbo strukturiranega intervjuja o povezovanju turizma in ribištva na slovenski obali	149
Tabela 15: Informanti po sektorju	151
Tabela 16: Povezovanje ribištva in turizma (projekti 4. osi): primeri dobrih praks	155

KAZALO SLIK

Slika 1: Model za povezovanje ribištva in turizma	9
Slika 2: Shematski prikaz modela organiziranosti	51
Slika 3: Model organiziranosti ribištva	61
Slika 4: Model organiziranosti turizma	83
Slika 5: Integralni in delni turistični produkt	125
Slika 6: Turistični proizvod	126
Slika 7: Opredelitev turističnih produktov, povezanih z ribištvom, glede na raven angažiranosti turistov	128
Slika 8: Turistični proizvodi izvajalne narave	129
Slika 9: Turistični proizvodi sodelovalne narave	131
Slika 10: Turistični proizvodi sodelovalne narave	132

KAZALO PRIKAZOV

Prikaz 1: Splošna vizija sinergijskih učinkov povezovanja ribištva in turizma	5
Prikaz 2: Ribiški turizem – opredelitev	10
Prikaz 3: Pomembnejše regionalne organizacije za upravljanje ribištva	54
Prikaz 4: Prednostne osi operativnega programa	57
Prikaz 5: Cilji in programi strategije ROAS	67
Prikaz 6: Ribiške prireditve na Obali	71
Prikaz 7: Povzetek iz programa ZŠRMS	73
Prikaz 8: Ribiška društva na Obali	74
Prikaz 9: Koordinacija služb na morju	75
Prikaz 10: Turistično-informacijske točke	87
Prikaz 11: Panožna gospodarska interesna združenja	89
Prikaz 12: Pomembnejši gospodarski subjekti s področja turizma	91
Prikaz 13: Večje turistične prireditve na Obali	95
Prikaz 14: Turistična (in s turizmom povezana) društva na Obali	97
Prikaz 15: Druga za turizem pomembna društva na Obali	98

UVOD

*Tanja Mihalič, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Gorazd Sedmak, Fakulteta za turistične študije – Turistica, Univerza na
Primorskem*

Zavedanje o ekonomskih in socialnih ter okoljskih družbenih problemih, o nepravilno razporejenih priložnostih in danostih, oblikuje politični dialog in spreminja naš odnos do ustaljenih načinov razmišljanja in ravnanja. Pojmovanje družbenega razvoja zgolj s strogo ekonomskega vidika se umika novim razvojnim konceptom. Tudi Slovenija ima sprejeto vizijo svojega razvoja, ki ima za cilj celovito blaginjo vsakega posameznika in posameznice (Šušteršič, Rojec & Korenika, 2005). Vizija razvoja se pri tem ne nanaša le na ekonomske, temveč vključuje tudi socialne, kulturne, okoljske, politične in tudi mednarodne cilje. Zaradi takšne postavitve ciljev je po svoji vsebini strategija razvoja Slovenije strategija trajnostnega razvoja.

Poslanstvo raziskav, ki so predstavljene v poglavjih, ki sledijo, je preučiti možne sinergijske učinke povezovanja ribištva in turizma. Končni cilj proučevanja teh pa je doseganje trajnostnega razvoja v Republiki Sloveniji zlasti na področju povezovanja ribištva in turizma. Izhajali smo iz teze, da je s turizmom moč valorizirati vire, ki so nastali zaradi ribištva na slovenski obali. Ti viri se nanašajo na naravne in kulturno-družbene vire, povezane z ribištvom, zato je namen te monografije izdelati model za trajnostno turistično valorizacijo naravnih kulturno-družbenih potencialov ribištva in ga uporabiti na primeru slovenske obale. Namen aplikacije modela je preveriti, kako trajnostno je naravnan odnos med ribištvom in turizmom, ugotoviti razkorake med (teoretičnimi) možnostmi in dejanskim stanjem, identificirati ključne ovire in omejujoče dejavnike za valorizacijo ribištva in njegove dediščine skozi turizem ter podati predloge za morebitno izboljšanje stanja. Zaradi interdisciplinarnosti monografije so pri posameznih poglavjih sodelovali različni strokovnjaki s slovenskih univerz ter prakse, v aplikativnem delu pa posredno v raziskavi najpomembnejši deležniki razvoja turizma in ribištva na Obali.

Da bi dosegli v prejšnjem odstavku opredeljeni namen, smo monografijo razdelili v številna poglavja. Uvodu sledi poglavje dr. Tanje Mihalič z Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani (v nadaljevanju EFUL). Prikazuje razvoj modela za trajnostno turistično valorizacijo potencialov ribištva. Iz tega poglavja so potem izvedena naslednja.

V drugem poglavju dr. Kir Kuščer (EFUL) z magistratom pravnih ved Žigo Gregoriničem predstavlja pravni okvir in evropske predpise in akte, ki regulirajo tudi slovensko ribištvo. V tretjem poglavju sodelavca s Fakultete za turistične študije – Turistice, Univerze na Primorskem, dr. Gorazd Sedmak in Saša Planinc opisujeta organiziranost slovenskega ribištva in turizma ter deležnike, ki so ključni za povezovanje in iskanje sinergij obeh področij.

Poglavje, ki navaja primere dobrih praks valorizacije ribištva, je pripravila dr. Ljubica Knežević Cvelbar (EFUL). Na tej osnovi so v naslednjem poglavju identificirani trženjski potenciali ribištva in turizma, kot jih vidijo dr. Knežević Cvelbar, dr. Gorazd Sedmak, dr. Jure Pohar z Biotehniške fakultete UL, Saša Planinc in zunanja sodelavka Snežana Levstik, specialistka za ribištvo Kmetijske svetovalne službe Republike Slovenije.

V naslednjem poglavju starosta proučevanja dediščine na Slovenskem dr. Janez Bogataj predstavlja kulturno dediščino morskega ribištva in njegove potenciale za povezovanje s turizmom.

Aplikativni del monografije je delo avtoric dr. Tanje Mihalič, dr. Vesne Žabkar in dr. Ljubice Knežević Cvelbar (vse EFUL). Predstavljen je v šestem poglavju, ki prikazuje kvalitativno raziskavo na podlagi strukturanih globinskih intervjujev s ključnimi deležniki s področja razvoja turizma in ribiške ponudbe na slovenski Obali. Na osnovi rezultatov analize intervjujev in sekundarnih virov so podani tudi konkretni predlogi za izboljšanje pogojev za učinkovitejše in konstruktivno povezovanje ribištva in turizma.

Monografija se zaključuje s sklepom in slovarčkom uporabljenih izrazov in prevodov.

dr. Tanja Mihalič,
dr. Gorazd Sedmak,
urednika

1 MODEL ZA TRAJNOSTNO TURISTIČNO VALORIZACIJO POTENCIALOV RIBIŠTVA

Tanja Mihalič, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Kot je bilo že uvodoma navedeno, se pojmovanje družbenega razvoja zgolj s strogo ekonomskega vidika umika novim razvojnim konceptom tudi na slovenskem družbeno-političnem in gospodarskem področju. Vizija razvoja Republike Slovenije poleg ekonomskih vključuje tudi socialne, kulturne, okoljske, politične in mednarodne cilje. Cilj razvoja je doseganje trajnostnega razvoja na vseh področjih, torej tudi na področju povezovanja ribištva in turizma. Izhajamo iz teze, da je s turizmom moč valorizirati vire, ki so nastali zaradi ribištva na slovenski obali. Ti viri se nanašajo na

- naravne in
- kulturno-družbene vire, povezane z ribištvom.

1.1 NARAVNI VIRI IN KULTURNO-DRUŽBENI RIBIŠKI VIRI ZA POVEZAVO S TURIZMOM

Valorizacija naravnih ribiških virov se za potrebe oblikovajna modela nanaša na:

- objekte – organizme, ki jih opredeljuje zakon o morskem ribištvu, ki pravi, da so to prostoživeči morski organizmi: ribe, raki, mehkužci ter druge vodne živali in rastline, ki so predmet upravljanja;
- aktivnosti, ki jih zakon o morskem ribištvu opredeljuje v zvezi z upravljanjem ribolovnih virov – predvsem z izkoriščanjem in se nanašajo na lov, pa tudi na gojenje in nabiranje naravnih ribolovnih virov.

Pri tem je ena skupina aktivnosti takšnih, da jo v zvezi z izkoriščanjem (lovljenjem) lahko aktivno opravljajo osebe (obiskovalci) kot del svojih prostočasnih aktivnosti. To so aktivnosti

- športnega ribolova,
- športnega ribolova s podvodno puško,
- rekreacijskega ribolova,
- ribolova z obale.

Druga skupina aktivnosti pa je pasivno sodelovanje – opazovanje oseb (obiskovalcev) pri izvajanju

- gospodarskega ribolova,
- tistega dela negospodarskega ribolova, ki je namenjen znanstvenemu, raziskovalnemu (in izobraževalnemu) delu, in
- ribogojstva.

Kulturno-družbeni viri, ki so povezani z ribištvom, pa se nanašajo na ribiško kulturo in dediščino (vključno z današnjo in preteklo: kultura jedi, tehnika lova in gojenja, običaji ...) ter na vso infrastrukturo, povezano z objekti in aktivnostmi upravljanja (vključno s floto, ribiškimi pristanišči, gojišči, predelovalnimi obrati, akvariji ...).

Gre za koncept povezovanja dveh sektorjev, kjer nastajajo sinergijski učinki, skladni s cilji trajnostnega razvoja. Tako bomo omogočili povečanje nacionalne konkurenčnosti ter družbenega napredka skozi raziskave, kot je določeno z vizijo nacionalnega programa raziskav (Ur. l. RS, št. 3/2006).

Projekt omogoča doseganje ciljev, ki so opredeljeni v temeljnem razvojnem aktu Republike Slovenije (Šušteršič, Rojec & Korenika, 2005):

- na gospodarskem področju povečevanje BDP in dodane vrednosti ter povečanje zaposlenosti;
- na družbenem področju (vključno kulturnem) izboljšanje kakovosti življenja in blaginje;
- doseganje načela trajnosti tudi na naravnem in medgeneracijskem področju;
- na mednarodnem področju povečati ugled in prepoznavnost proizvodov in aktivnosti, povezanih s slovenskim ribištvom in turizmom.

Prikaz 1: Splošna vizija sinergijskih učinkov povezovanja ribištva in turizma

Ustvariti ekonomske, socialno-kulturne in okoljske ter mednarodne koristi s pomočjo povezovanja slovenskega ribištva in turizma in tako pospešiti razvoj na trajnosten način (Šušteršič et al., 2005).

Cilji raziskav o potencialnih sinergijskih učinkih povezovanja ribištva in turizma, ki jih predvideva postavljeni model, so naslednji:

- analiza stanja ribištva na morju (pomen, stanje, viri, prednosti in pomanjkljivosti);
- analiza stanja turizma v Obalno-kraški regiji (pomen, stanje, viri, prednosti in pomanjkljivosti);
- povezava dejavnosti ribištva in turizma z vidika trajnostnega razvoja (doseganje ekonomske uspešnosti, kulturno-socialne uspešnosti (vključno z ohranjanjem dediščine) in sonaravnega razvoja, varstva virov in zmanjševanja negativnih učinkov, identifikacija priložnosti in nevarnosti, poskus izdelave modela povezav ribiškega turizma in turističnega ribištva);
- razvoj turističnih proizvodov, vezanih na dejavnost in vire dejavnosti ribištva (npr. področje plovila, področje ribolov, področje jedi, področje drugi proizvodi);
- predlogi za implementacijo turistične valorizacije ribištva skozi turizem (prenos dobrih praks, tudi mednarodnih).

1.2 PROBLEMSKI OPIS PODROČJA RIBIŠTVA IN TURIZMA – MODEL

Na ravni narodnega gospodarstva je prispevek dodane vrednosti sektorja ribištvo zanemarljiv (manj kot 2 promili slovenskega BDP, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007, str. 7). V letu 2008 je bil delež zaposlenih 0,02 % vseh zaposlenih v Republiki Sloveniji (Statistični urad Republike Slovenije, 2010). Po primerljivih podatkih je delež zaposlenih v turizmu (HORECa/Ta) skoraj 4-odstoten (Statistični urad Republike Slovenije, 2010). Delež turizma v BDP znaša 3 % (Statistični urad Republike Slovenije, 2010), celoviti učinki

turizma v BDP pa znašajo 12,3 % (Zagoršek, Jaklič, Bregar, Hribernik & Raškovič, 2007). V priobalnem območju je turizem močnejše razvit, prav tako tudi ribogojstvo in predelava rib (Ministrstvo za kmetijstvo, 2007). Ne bi smeli zanemarjati prispevka z ribištvo povezanih dejavnosti ter gospodarske in tradicionalne vloge ribištva za nekatera območja, kot je npr. pomen priobalnega ribolova in predelovalne industrije za regijo. Na teh območjih (Koper, Izola, Piran) je ribištvo tradicionalna dejavnost, zato bi morale biti del nacionalnih ukrepov za ohranitev kulturne dediščine. Da pa bi lahko presegli navedeno problematiko in povečali ekonomski in kulturno-družbeni ter tudi sonaravni razvojni potencial dejavnosti, je treba najti moderne, tržno prodorne načine, ki bodo omogočali valorizacijo z ribištvo povezanih virov in povečanje dodane vrednosti dejavnosti. Povezovanje ribištva in turizma je v navedenem, turistično razvitem okolju izredna razvojna in komercialna priložnost. S pomočjo ribištva in njegove kulturne dediščine je moč izboljšati turistično ponudbo in privlačnost okolja za turizem (ustvarjanje turistične privlačnosti na kopnem, na primer ribiški muzeji, ladje muzeji, ribiške vasi, trgovine z ribiškimi izdelki, turistični ogled popravila plovil in ribolovnega orodja, prikaz tehnik ribolova, kulinarika v povezavi z ribištvo, produkti v povezavi z ribiško floto, ribiška doživetja za obiskovalce ipd.).

Na področju morja, ribištva in turizma v slovenskem prostoru ni študije, ki bi celovito obravnavala turistično valorizacijo ribiških virov v priobalnem pasu oziroma na morju. Nacionalni strateški načrt za razvoj ribištva (Ministrstvo za kmetijstvo, 2007) sicer na več mestih navaja priložnosti, ki lahko nastanejo v povezovanju med obema dejavnostma, zlasti na področju doseganja trajnosti, promocije ribiških proizvodov in diverzifikacije dejavnosti skozi povezovanje ribištva s turizmom, kulturno dediščino in tradicijo. V bazi SICRIS (SICRIS, 2010) nismo našli nobenega projekta, ki bi zadeval področje ribištva ali ribolova. Tudi praktično ni turističnih proizvodov, ki bi bolj povezovali ribištvo in turizem, četudi so turistični proizvodi v povezavi z ribištvo na sladkovodnih rekah in jezerih bolj prisotni in jih v slovenskem turizmu tudi promoviramo in tržimo (Aktivne počitnice, 2010).

Na mednarodnem področju je znanstveno delo v zvezi z ribištvo in turistično valorizacijo bolj razvito, četudi ni zelo pogosta tema znanstvene obravnave, če

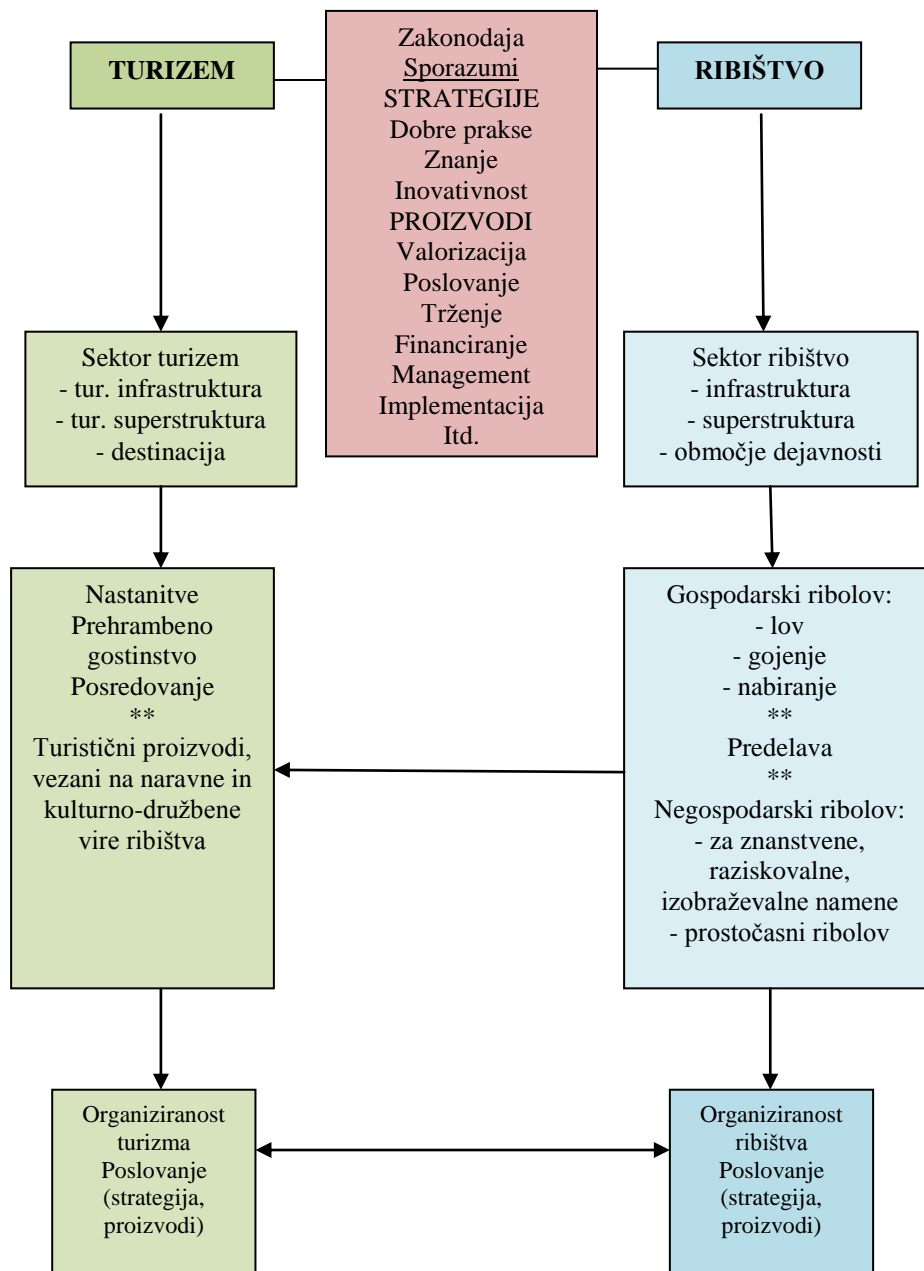
se omejimo predvsem na obravnavo morskega ribištva in turizma v obmorskih destinacijah. Obstaja nekaj več študij primerov neevropskih obmorskih destinacij, ki so razvile razpoznavne turistične proizvode, predvsem v povezavi z interpretacijo virov (ogledovanje delfinov, kitov, morskih želv ipd.), s potapljanjem, ogledovanjem in športnim ribolovom (Melián-González & García-Falcón, 2003). Nadalje, nekatere študije obravnavajo za ta projekt relevantne vidike ohranjanja ribiške kulture in prireditev, ki so povezane z ribolovom in kjer je turizem lahko sredstvo, da se ta kultura ohranja tudi za lokalne prebivalce (Silver, 2008). Ribiška in ribja kulinarika je razvita v svetu in tudi v Sloveniji (Bogataj, 2007), pogostejše pa so študije, ki obravnavajo vplive ribolovnega turizma izključno z ekonomskega vidika (Gartner, Love & Erkkila, 2002) ali z bolj celovitega vidika trajnostnega razvoja destinacij in ribištva (Orch, 2004; Puijk, 1996; Young, 1983). Najdemo lahko tudi študije, ki turistično ribištvo analizirajo z vidika turistične promocije (Lovelock, 2009). V mediteranskem prostoru študije omenjajo problem zmanjševanja ribjega ulova in navajajo primere dobrih praks, ko se ribištvo poveže s turizmom (Bellia La Marca, 2008), da bi se tako dosegli sinergijski učinki (potapljanje in podvodno fotografiranje, športni ribolov in ribolov s profesionalnimi ribiči na ribiških ladjah, uporaba ribiških bark za turistične prevoze in ogleda). Turistična dejavnost tradicionalnih ribičev je način iskanja dodatnih zaslužkov in prilagajanja na sezonsko naravnost dejavnosti (Colloca, Crespi, Cerasi & Coppola, 2004).

Za turistično valorizacijo ribištva in z njim povezanih virov ter kulturne dediščine v Sloveniji pa so uporabne študije, ki so jih na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v sodelovanju z drugimi univerzami v slovenskem prostoru v preteklih letih izdelali na področju povezovanja turizma in izbranih dejavnosti. Tukaj naj omenimo CRP o valorizaciji športa v turistične namene, o športno-turističnih proizvodih, trženju in strategiji (Mihalič, 2005), ki je razvil model za povezovanje športnih vsebin s turizmom in njihovo valorizacijo. Na področju povezovanja kulturne dediščine je CRP o kulturni dediščini razvil metodologijo za financiranje ekonomske varstva in upravljanja s kulturno dediščino (Mihalič, 2000; Mihalič et al., 2000). Na EF so v okviru zaključnih nalog nastajala dela s področja ribištva, eno delo s področja sladkovodnega ribištva in turizma (Jeraj, 1995). Valorizacija kulturne dediščine je stalno prisotna v delih Janeza Bogataja,

prav tako tudi kulinarčna dediščina Slovenije (projekt Okusiti Slovenijo (Bogataj, 2007)).

S pomočjo turistične valorizacije ribiških virov in dediščine je moč izboljšati položaj tradicionalnega ribištva in zaposlenih v teh dejavnosti, vendar v teoriji ali drugih virih model, ki bi povezoval turizem in ribištvo, ne obstaja. Podobni modeli so razviti na drugih področjih (npr. model turističnih športov in športnega turizma, ki povezuje področje športa in turizma). Za potrebe tega dela je predlagan naslednji model povezovanja ribištva in turizma (slika 1), ki se je oblikoval in dopolnjeval na osnovi izsledkov predstavljenih študij.

Slika 1: Model za povezovanje ribištva in turizma

Vir: Prirejeno po modelu športa in turizma (Mihalič, 2005).

Če povežemo turizem z ribištvo, govorimo o ribiškem turizmu. Ribiški turizem je ena izmed specifičnih oblik turizma in po strokovnem konsenzu vezana na ribištvo kot na specifičen in dominanten motiv, ki turista napoti v določeno destinacijo, katere ponudba je prilagojena zadovoljevanju ribiškega motiva. Takšen primer je npr. obisk destinacije pretežno zaradi ribolova ali zaradi ogleda ribiškega muzeja. Ribiči iščejo kraje (destinacije), ki so primerni za izvajanje določene ribiške aktivnosti, imajo ustrezno infrastrukturo ali naravne danosti, ki omogočajo zadovoljstvo npr. v ribolovu.

Prikaz 2: Ribiški turizem – opredelitev

Ribiški turizem je vrsta turizma, ki ga odlikuje poseben in dominanten motiv za potovanje – ribištvo. Realizira se s potovanji v destinacije, katerih ponudba je prilagojena zadovoljevanju ribiškega obiskovalca (Čavlek, Bartoluci, Prebežac & Kesar, 2011).

O pravem ribiškem turizmu v Sloveniji bi lahko govorili le v obsegu, ki ustreza turističnemu povpraševanju, katerega osnovni (prevladujoči) motiv so ribiške vsebine, ki jih ima izoblikovana ribiška turistična ponudba. Glavni potrošniki so ribiči z visoko športno motivacijo, ki potujejo zaradi ribolova, turisti, ki občasno sodelujejo v ribolovnih aktivnostih, čeprav ribolov ni osnovni motiv njihovega potovanja, pasivni udeleženci takšnih potovanj in drugi.

Proučujemo pa lahko tudi druge posebne vrste turizma, katerih dominanten motiv za potovanje sicer ni ribištvo, da se tudi povezujejo z ribolovom in različnimi ribiškimi vsebinami na različnih področjih. Turizem je zainteresiran za ribiške vsebine, ker imajo potencial za ustvarjanje novih turističnih proizvodov in dodatnih turističnih zaslužkov, tako npr. iz naslova izvajanja ribiških vsebin kot tudi iz naslova dodatne potrošnje za nastanitev, prehrano, zabavo, nakupe itd. Turistično gospodarstvo se lahko specializira za dva nasprotna turistična proizvoda: prvi za ribiče, ki jih zanima predvsem ribolov, kjer je tržni volumen relativno manjši, drugi za množične turistične prireditve z ribiško vsebino z velikim tržnim potencialom. V praksi obmorske turistične destinacije kombinirajo oba proizvoda. To velja tako za oblike množične

konsumacije ribiških vsebin kot tudi za namenski ribolov, ki je povezan s potovanji.

Z vidika ribištva je pomembno, kakšne so poslovne povezave s sektorjem turizem in kakšne so možnosti za valorizacijo ribiških vsebin skozi turizem, tako da ima od tega koristi ribiški sektor oziroma v tem sektorju zaposleno prebivalstvo. Za turizem so pomembni ribiška infrastruktura in ribiška doživetja, ki jih lahko valorizira splošna turistična ponudba.

Izdelava takšnega modela za povezave med ribištvom in turizmom omogoča jasen okvir za povezovanje, identifikacijo virov in možnosti za turistično valorizacijo in identifikacijo možnih sinergijskih učinkov povezovanja ribištva in turizma.

Temeljni strateški dokument razvoja turizma (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2006) predstavlja nove prioritete razvoja ter na prvo mesto postavlja koncept trajnostnega razvoja. Koncept trajnostnega razvoja je v turizmu predvsem predmet obravnave na področju destinacij kot zaokroženih celic trajnostnega razvoja, hkrati pa prodira tudi v sestavne dele destinacij in na podjetniško raven.

1.3 MODEL TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

Danes je v turizmu najširše sprejeta definicija trajnostnega turizma definicija UNEP in UNWTO. Na kratko bi trajnostni turizem lahko opredelili kot »turizem, ki upošteva sedanje in bodoče ekonomske, družbene in ekološke vplive in zadovoljuje tudi potrebe obiskovalcev, gospodarstva, okolja in lokalnih prebivalcev« (World Tourism Organisation, 2004).

Nadalje definicija temelji na treh stebrih trajnostnega razvoja, ki so ekonomski, družbeno-kulturni in ekološki. Po tej definiciji trajnostni turistični razvoj:

- zagotavlja optimalno uporabo naravnega okolja, vzdržuje ekološke procese in pomaga varovati naravne vire in biotsko raznovrstnost;

- spoštuje družbeno-kulturno avtentičnost lokalnega prebivalstva, čuva njihovo izgrajeno kulturno dediščino ter tradicionalne vrednote, prispeva k razumevanju in toleranci med različnimi kulturami;
- zagotavlja ekonomsko uspešnost poslovanja na dolgi rok, omogoča družbene in ekonomske koristi za vse udeležence in njihovo pravično razporeditev, vključno na področju stabilne zaposlenosti, pridobivanja dohodkov, socialnih storitev za lokalno prebivalstvo ter prispeva k odpravljanju revščine.

Takšen razvoj pa tudi:

- zagotavlja in vzdržuje zadovoljstvo obiskovalcev (turistov);
- nujno krepi njihovo ekološko odgovornost (World Tourism Organisation, 2004) in zavest;
- v praksi pa se je izkazalo, da uspešna implementacija trajnostnega razvoja zahteva tudi prisotnost politične moči in odločanja, sodelovanje vseh deležnikov razvoja in uspešno iskanje soglasja pri predlaganih rešitvah.

Na osnovi gornjega koncentriranega prikaza o stebrih trajnostnega turizma, ki smo ga razširili še z dodatnimi tremi zahtevami, ki izvirajo iz literature in prakse, smo na ITEF (Institut za turizem Ekonomske fakultete) izdelali model za implementacijo trajnostnega razvoja. V nekoliko prirejeni obliki ga za potrebe te študije prikazujemo v tabeli 1.

Tabela 1: Model trajnostnega razvoja za povezovanje turizma in ribištva

Področja – prva raven	Področja – druga raven	Razdelani indikatorji modela
Tradicionalno (ekonomsko)	Ekonomsko	Oprijemljivi (finančni)
		Neoprijemljivi (trženjski)
Moderno (neekonomsko)	Okoljsko	Naravni viri in biotska raznovrstnost
		Izobraževanje in ekološka zavest
	Družbeno in kulturno	Lokalno prebivalstvo (vključno zaposleni)
		Kulturna dediščina
	Moč za ukrepanje, sodelovanje deležnikov	

Vir: Prirejeno po modelu ITEF (Mihalič, 2009).

Ekonomsko področje zajema tradicionalne finančnoračunovodske indikatorje uspešnosti poslovanja. Navedeni kazalci pomagajo lastnikom in drugim deležnikom spremljati finančno uspešnost poslovanja.

Nadalje sodijo v ekonomsko področje tudi nekateri trženjski kazalniki. Mnogi avtorji trdijo, da je uspešnost hotelirske dejavnosti, ki je storitvena dejavnost, lažje merljiva s kazalniki zadovoljstva gostov kot s trdimi, finančnimi kazalniki. Gre za moderen trženjski pristop k poslovanju, ki dobiček zagotavlja posredno, skozi orientacijo na zadovoljstvo gostov. Ne glede na povezanost takšne diskusije, kjer je finančno izražena uspešnost poslovanja neposredni ali posredni cilj poslovanja, je dokazano, da sta finančna in trženjska uspešnost pozitivno korelirani (Huang, Chu & Wang, 2007).

Področje naravnega okolja (pogosto imenovano tudi ekološko področje) zajema indikatorje trajnostnega razvoja, ki se nanašajo na naravno okolje. Pomagajo spremljati zmanjševanje negativnih vplivov in meriti pozitivne učinke poslovanja na naravno okolje destinacije, spremljati porabo virov in varovanje okolja ter aktivnosti za dvigovanje ekološke zavesti.

Tudi družbeno in kulturno okolje moderni pristopi zajemajo znotraj ekološkega okolja. To še bolj velja za politično okolje, četudi koncept UNWTO trajnostnega turizma jasno opredeljuje družbeno okolje kot enega od stebrov trajnostnega razvoja, politično okolje pa kot pomemben integralni del uresničljivosti koncepta trajnostnega razvoja. Tovrstni kazalniki pomagajo spremljati zmanjševanje negativnih vplivov na družbeno okolje ter tudi maksimizacijo koristi za družbeno in kulturno okolje, npr. pozitivne učinke na življenje domačinov, ohranjanje avtohtonosti in kulturne dediščine. Indikatorji se v povezavi s političnim okoljem nanašajo na uresničevanje koncepta trajnosti v podjetju in destinaciji ter sodijo v kategorijo politične uresničljivosti, kot npr. obstoj strategij in politik za trajnostni razvoj hotela in destinacije.

PREDLOGI

Model logično upošteva številne vidike trajnostnega razvoja (zmanjševanje negativnih in povečevanje pozitivnih učinkov):

- oprijemljivi vidik (finančni), ki se nanaša na finančno ali ekonomsko uspešnost poslovanja oziroma združevanja ribištva in turizma;
- neoprijemljivi vidik (trženjski), ki se nanaša na trženjsko uspešnost poslovanja oziroma združevanja ribištva in turizma (pravzaprav enako kot prvi, ker sta povezana);
- vidik naravni viri in biotska raznovrstnost;
- vidik izobraževanje in ekološka zavest;
- vidik lokalno prebivalstvo (vključno zaposleni);
- vidik kulturna dediščina;
- vidik moč za ukrepanje, sodelovanje deležnikov.

Model se zato celovito uporablja v naslednjih poglavjih za obravnavo povezovanja ribištva in turizma.

VIRI IN LITERATURA

- Aktivne počitnice*. Najdeno 26. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/si/Aktivne-pocitnice.htm?aktivne_pocitnice=0&lng=1.
- Bellia La Marca, G. (2008). *Fish tourism in Sicily*. New York: Hippocrene Books.
- Bogataj, J. (2007). *Okusiti Slovenijo*. Ljubljana: Gorenjski tisk.
- Colloca, F., Crespi, V., Cerasi, S. & Coppola, S. R. (2004). Structure and evolution of the artisanal fishery in a southern Italian coastal area. *Fisheries Research*, 69(3), 359–369.
- Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac, D. & Kesar, O. (2011). *Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gartner, W. C., Love, L. L. & Erkkila, D. (2002). *Economic impact and social benefit study of coldwater angling in Minnesota*. Minnesota: Tourism Center, University of Minnesota Extension Service

- Huang, H.-C., Chu, W. & Wang, W.-K. (2007). Strategic performance measurement and value drivers: Evidence from international tourist hotels in an emerging economy. *The Service Industries Journal*, 27(8), 1111–1128.
- Jeraj, P. (1995). *Ekonomski učinki in značilnosti ribolovnega turizma v Sloveniji*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Lovelock, B. A. (2009). Promotion of hunting and fishing tourism on the Internet: A survey of National Tourism Organization Websites. *Human Dimensions of Wildlife: An International Journal*, 4(2), 45–148.
- Melián-González, A. & García-Falcón, J. M. (2003). Competitive potential of tourism in destinations. *Annals of Tourism Research*, 30(3), 720–740.
- Mihalič, T. (2000). *Modeli financiranja ekonomske varstva in upravljanja s kulturno dediščino: Slovenski gradovi – financiranje, ekonomika, upravljanje: Letno poročilo o rezultatih raziskovalnega projekta v letu 1999*. Ljubljana: Raziskovalni center, Inštitut za turizem Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Mihalič, T. (2005). *Šport kot element razvoja turizma v Sloveniji – valorizacija športa v turistične namene, športno-turistični proizvodi, trženje in strategija: Zaključno poročilo o rezultatih opravljenega raziskovalnega dela na projektu v okviru ciljnega raziskovalnega projekta (CRP) "Konkurenčnost Slovenije 2001–2006"*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Mihalič, T. (ur.). (2009). *Oblikovanje modela merjenja uspešnosti poslovanja hotelskih podjetij. Konkurenčnost Slovenije 2006–2013. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast. Projekt CRP*. Ljubljana: Raziskovalni center, Inštitut za turizem Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Mihalič, T., Kramberger, D., Lipovšek, B., Piciga, I., Omahen, M., Rutar, J. & Letič, L. (2000). *Modeli financiranja ekonomske varstva in upravljanja s kulturno dediščino: Slovenski gradovi – financiranje, ekonomika, upravljanje: Interno letno vsebinsko poročilo o delu na projektu*. Ljubljana: Raziskovalni center, Inštitut za turizem Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Ministrstvo za gospodarstvo RS. (2006). *Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2006–2011*. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo RS, Direktorat za turizem.

- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS. (2007). *Nacionalni strateški načrt za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.
- Orch, T. (2004). Sustainable management of marine fishing tourism. Some lessons from Norway. *Tourism in Marine Environments*, 1(1), 49–57.
- Puijk, R. (1996). Dealing with fish and tourists. A case study from northern Norway. V J. BOISSEVAIN (ur.), *Coping with tourists: European reactions to mass tourism* (str. 204–226). Providence: Berghahn Books.
- Resolucija o Nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu za obdobje 2006–2010 (ReNRRP). *Uradni list RS* št. 3/2006.
- SICRIS. (2010). Projekti. Najdeno 26. aprila 2010 na spletnem naslovu http://sicris.izum.si/search/prj_list.aspx?lang=slv
- Silver, D. (2008). Celebrating Tradition. *Taiwan Review*, 58(10).
- Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Statistični letopis*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Šušteršič, J., Rojec, M. & Korenika, K. (ur.). (2005). *Strategija razvoja Republike Slovenije*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
- World Tourism Organisation. (2004). *Indicators of sustainable development for tourism destinations: A guidebook*. Madrid: World Tourism Organisation.
- Young, B. (1983). Touristization of traditional Maltese fishing-farming villages: A general model. *Tourism Management*, 4(1), 35–41.
- Zagoršek, H., Jaklič, M., Bregar, L., Hribernik, A. & Raškovič, M. (2007). *Ocena ekonomskega pomena turizma v Sloveniji v letu 2003 in ekstrapolacija za leto 2006 (po metodologiji Satelitski računi za turizem)*. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo RS, Direktorat za turizem.

2 PRAVNA UREDITEV MORSKEGA RIBIŠTVA

Kir Kuščer, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Žiga Gregorinčič, ALTA Invest, d. o. o.

Ribištvo je dejavnost, ki se je po letu 1970 intenzivno industrializirala. Šele v zadnjih dveh desetletjih se je začelo počasi ugotavljati, da tak prekomerni razvoj preveč obremenjuje naravne vire in z njimi povezane ekosisteme. Znanstveniki s področja ribištva so leta 2007 ocenili stanje 33 najpomembnejših evropskih komercialnih staležev rib in ugotovili, da pri 29 staležih, ki obsegajo približno 88 % vseh staležev v Evropski uniji (v nadaljevanju EU), poteka prelov (Evropska komisija, 2009). Podobno stanje je tudi zunaj EU, saj je Organizacija združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO) prišla do podobne ugotovitve: na svetovni ravni se v povprečju dogaja prelov pri 25 % staležev (Evropska komisija, 2009). To niti ni presenetljivo, saj se ocenjuje, da je ribiška flota EU dvakrat večja, kot bi morala biti, če bi želeli trajnostno izkoriščati razpoložljive staleže rib. Ribiška dejavnost se mora torej prestrukturirati, saj lahko v kratkem času pride do izčrpanja naravnih virov, ki so ključni za njen obstoj. Poleg tega pa je precejšen del ribiškega ladjevja zaradi prekomernega izkoriščanja morskih organizmov in povečane ponudbe soočen z vse manjšim ulovom, naraščajočimi poslovnimi stroški in z izgubami. Posledično je cilj novjših evropskih pravnih norm, ki urejajo ribištvo, zmanjšati ribiško floto in obenem poskrbeti za to, da samo prestrukturiranje ribištva ne bo prevelik udarec za industrijo, ki je na evropski ravni vendarle pomemben soustvarjalec bruto domačega produkta in delovnih mest.

To poglavje predstavlja sistematičen in celovit pregled pravnih aktov, strateških usmeritev in politik, ki urejajo različna področja morskega ribištva in z njimi povezane vsebine ter dejavnosti tako na ravni države kot Evropske unije. Obenem pa je podan tudi analitični kritični pogled na trenutno veljavne rešitve z vidika možnosti trajnostnega povezovanja ribištva s turizmom.

2.1 ZAKONODAJA EVROPSKE UNIJE IN SKUPNA RIBIŠKA POLITIKA

Temelj urejanja ribištva na ravni EU je skupna ribiška politika, ki je bila uradno oblikovana leta 1983, izvajala pa se je že prej v okviru skupne kmetijske politike. Njeni prvotni cilji so bili povsem drugačni od tistih, ki so v ospredju danes. Usmerjeni so bili v preprečevanje konfliktov med državami, ki so širile svoje teritorialne vode in oblikovale izključne ekonomske cone, saj bi neurejanje teh razmerij lahko vodilo v številne spore, ki krhajo občutljive meddržavne odnose. Posledično je skupna ribiška politika najprej obsegala sporazume, ki so članicam vzajemno omočili prost dostop do tujih voda, ohranitev tradicionalnih ribolovnih območij ter ohranitev in razvoj ribolovnih praks posameznih držav članic. Ob spoznanju, da ribištvo prekomerno obremenjuje naravne vire, pa se je pozornost skupne ribiške politike čedalje bolj usmerjala na omejevanje ulova in dodeljevanje kvot, nato pa je reforma, ki je bila izvedena v letu 2002, skupni ribiški politiki zastavila širše cilje.

2.2 CILJI IN OBSEG SKUPNE RIBIŠKE POLITIKE

Leta 2002 je bila sprejeta Uredba Sveta (ES) št. 2371/2002 z dne 20. decembra 2002 o ohranjanju in trajnostnem izkoriščanju ribolovnih virov v okviru skupne ribiške politike (Ur. l. EU, št. 358/2002, v nadaljevanju Uredba o skupni ribiški politiki), ki je postavila nove temelje za skupno ribiško politiko in razširila njeno vsebino. V prvem členu določa, da skupna ribiška politika zajema ohranjanje, upravljanje in izkoriščanje živih vodnih virov, ribogojstvo in predelavo ter trženje ribiških proizvodov in proizvodov iz ribogojstva, kadar se take aktivnosti izvajajo na ozemlju držav članic ali v vodah Skupnosti ali jih izvajajo ribiška plovila Skupnosti ali državljani držav članic, če ne posegajo v primarno odgovornost države zastave.

V drugem členu pa nato izpostavi cilj skupne ribiške politike, ki naj zagotavlja trajnostno izkoriščanje živih vodnih virov ob sočasnem ustvarjanju trajnostnih gospodarskih, okoljskih in socialnih pogojev. V ta namen Skupnost uporabi previdnostni pristop pri sprejemanju ukrepov za varovanje in ohranjanje živih vodnih virov za zagotavljanje njihovega trajnostnega izkoriščanja in za

zmanjšanje vpliva ribolovnih aktivnosti na morski ekosistem. Prizadeva si za postopno izvajanje pristopa k upravljanju ribištva, ki temelji na ekosistemu. Poleg tega si prizadeva prispevati k učinkovitim ribolovnim aktivnostim znotraj rentabilne ter konkurenčne ribiške in ribogojске industrije, ki bo zagotavljala primeren standard življenja za tiste, ki so odvisni od ribolovnih aktivnosti, in obenem upoštevala interese potrošnikov.

Z Uredbo o skupni ribiški politiki se je povečalo število področij, ki jih ureja. Tako skupna ribiška politika obsega pravila, ki skušajo ustvariti trajnostno ribištvo in poskrbeti, da se ne poškodujejo morski ekosistemi; pravila, ki omogočajo državam članicam, da sankcionirajo kršitelje določb skupne ribiške politike; pravila za nadzorovanje ribiške flote in preprečevanje njene širitve; pravila, ki urejajo dodeljevanje sredstev in tehnično podporo ribiški industriji; pravila, ki urejajo zunanjo ribiško politiko EU; pravila, katerih cilj je, da proizvajalci ribjih izdelkov dobijo pravično ceno za svoje proizvode ter da potrošniki lahko zaupajo kakovosti njihovih izdelkov; pravila, ki skušajo zagotoviti dinamičen razvoj evropskega ribiškega sektorja; pravila, ki podpirajo znanstvene raziskave in zbiranje podatkov za sprejemanje utemeljenih odločitev na področju upravljanja ribištva.

2.3 TRAJNOSTNO RIBIŠTVO IN VZDRŽEVANJE MORSKIH EKOSISTEMOV

Pravila skupne ribiške politike, ki skušajo doseči trajnostno ribištvo in vzdrževanje morskih ekosistemov, je mogoče razdeliti v tri osnovne skupine. Prva so pravila, ki skušajo omejiti izkoriščanje morskih virov tako, da omejujejo velikost ribiške flote in čas, ki ga lahko ribiči porabijo za ribolov. Druga skupina pravil se nanaša na t. i. skupne dovoljene kvote, ki na ravni EU za večino komercialnih ribjih staležev določajo maksimalno dovoljen ulov. Kvote na podlagi znanstvenih raziskav predlaga Evropska komisija, potrdi jih Svet ministrov za ribištvo, nato pa so porazdeljene med države članice po načelu relativne stabilnosti (angl. relative stability), po katerem imajo članice stalne deleže maksimalno dovoljenega ulova. Ob tem velja omeniti, da Slovenija ni vključena v sistem kvot, prav tako pa niso določene kvote za celotno

Sredozemlje, razen za tune. Tretja skupina pravil pa postavlja tehnične zahteve glede tega, kje in kako se lahko ribiška dejavnost izvaja. Postavlja omejitve glede uporabe sredstev za ribolov, dostopa do ribolovnih območij, sezone ribolova in pravila, ki skušajo preprečiti, da bi nastala škoda morskim ekosistemom.

Tretja skupina pravil tako zajema vrsto raznolikih ukrepov in je znana kot t. i. tehnični ukrepi. Določajo na primer najmanjše velikosti oces za mreže, zaprta območja in sezone, najmanjše velikosti organizmov za iztovarjanje ter spodbude za uporabo posebnih vrst ribolovnega orodja, ki dokazano zmanjšuje priložnosti neželjenih organizmov. Vsa ta pravila skušajo ribiče spodbuditi k uporabi okolju prijaznih metod ribolova, urejena pa so v Uredbi (EU) št. 1237/2010 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. decembra 2010 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 2187/2005 glede prepovedi višanja vrednosti ulova in omejitev za ribolov iverke in romba v Baltskem morju, Beltih in Soundu (Ur.l. EU, št. 348/2010), Uredbi Komisije (ES) št. 517/2008 z dne 10. junija 2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 850/98 v zvezi z določanjem velikosti mrežnega očesa in ocenjevanjem debeline vrvice ribiških mrež (Ur. l. EU, št. 151/2008), Uredbi sveta (ES) št. 1288/2009 z dne 27. novembra 2009 o uvedbi prehodnih tehničnih ukrepov za obdobje od 1. januarja 2010 do 30. junija 2011 (Ur. l. EU, št. 347/2009) in Uredbi Komisije (EU) št. 686/2010 z dne 28. julija 2010 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 2187/2005 glede specifikacij okna Bacoma in vlečne mreže T90 pri ribolovu v Baltskem morju, Beltih in Soundu (Ur. l. EU, št. 199/2010). Z vidika slovenskega morskega ribištva pa je pomembnejša Uredba Sveta (ES) št. 1967/2006 z dne 21. decembra 2006 o ukrepih za upravljanje za trajnostno izkoriščanje ribolovnih virov v Sredozemskem morju, spremembi Uredbe (EGS) št. 2847/93 in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1626/94 (Ur. l. EU, št. 36/2007, v nadaljevanju Uredba o ukrepih za trajnostno izkoriščanje ribolovnih virov v Sredozemskem morju), saj se ostale uredbe, navedene v tem odstavku, na Slovenijo ne nanašajo. Uredba o ukrepih za trajnostno izkoriščanje ribolovnih virov v Sredozemskem morju (Ur. l. EU, št. 36/2007) poleg omejitev pri uporabi ribolovnih orodij in praks (tehničnih ukrepov) določa tudi zaščitene vrste morskih živali in habitate, upravljanje ribolovnih območij, minimalne dovoljene velikosti posameznih živalskih vrst in nadzorne ukrepe.

2.4 NADZOR NAD IZVAJANJEM RIBIŠKE POLITIKE

Nadzor nad ribištvom je potreben, da bi se dejansko izpolnjevale določene kvote in da ne bi prihajalo do prelova. Nadzor nad ribolovno aktivnostjo se izvaja na morju, zaradi visokih stroškov pa tudi nad vsakim členom ponudbene verige ribjih izdelkov. Večina nadzora je trenutno usmerjena predvsem v transport, pristanišča, kamor se ribe dobavljajo, tovarne, kjer jih predelujejo, in trge, kjer se prodajajo. Nadzorni sistem tako omogoča, da se vsak ribji produkt lahko izsledi po ponudbeni verigi od potrošnika, trgovca, predelovalca do ribiča, ki je ribo ujel. Obsega vso ribiško aktivnost, ki se izvaja v vodah Evropske unije, in tudi na vso ribiško dejavnost, ki jo izven EU izvajajo evropske ladje in evropski državljani.

Poleg tega pravila, ki urejajo nadzor, tudi razmejujejo vlogo držav članic in Komisije pri skupni ribiški politiki. Nadzorni in inšpekcijski standardi so določeni na ravni EU, implementirajo pa jih države članice. Sodelovanje in izmenjava dobrih praks različnih ravni sta omogočena tudi prek Agencije Skupnosti za nadzor ribištva, ki je bila ustanovljena na podlagi Uredbe Sveta (ES) št. 768/2005 z dne 26. aprila 2005 o ustanovitvi Agencije Skupnosti za nadzor ribištva in o spremembi Uredbe (ES) št. 2847/93 o oblikovanju nadzornega sistema na področju skupne ribiške politike (Ur. l. EU, št. 128/2005), in organizira skupne akcije, v katerih sodelujejo nacionalni nadzorni in inšpekcijski organi. Evropska komisija ima tudi svoje inšpektorje, ki lahko obiščejo nacionalne nadzornike. Predhodna ureditev jim je preprečevala nadzorovanje posamezne ribiške dejavnosti, nato pa jim je Uredba Sveta (ES) št. 1224/2009 z dne 20. novembra 2009 o vzpostavitvi nadzornega sistema Skupnosti za zagotavljanje skladnosti s pravili skupne ribiške politike, o spremembi uredb (ES) št. 847/96, (ES) št. 2371/2002, (ES) št. 811/2004, (ES) št. 768/2005, (ES) št. 2115/2005, (ES) št. 2166/2005, (ES) št. 388/2006, (ES) št. 509/2007, (ES) št. 676/2007, (ES) št. 1098/2007, (ES) št. 1300/2008, (ES) št. 1342/2008 in razveljavitvi uredb (EGS) št. 2847/93, (ES) št. 1627/94 in (ES) št. 1966/2006 (Ur. l. EU, št. 343/2009, v nadaljevanju Uredba o vzpostavitvi nadzornega sistema skupnosti) razširila pristojnosti, saj v skladu s 97. členom lahko izvajajo preverjanja in inšpekcijske preglede na ribiških plovilih, v

prostorih podjetij in drugih ustanov, ki izvajajo dejavnosti, povezane s skupno ribiško politiko, in imajo dostop do vseh informacij in dokumentov, potrebnih za opravljanje njihovih nalog, in sicer v enakem obsegu in pod enakimi pogoji kot uradniki države članice, v kateri se izvajata preverjanje in inšpekcijski pregled. Če Komisija ugotovi, da se pravila ne upoštevajo, lahko ukrepa zoper države članice na različne načine. Na primer, lahko zadrži črpanje sredstev iz Evropskega sklada za ribištvo, državi članici zniža kvote zaradi prelova ali pa zoper članico sproži postopek pred Evropskim sodiščem.

Precejšen del nadzora je usmerjen v preprečevanje nelegalnega ribolova. Uredba o vzpostavitvi nadzornega sistema skupnosti (Ur. l. EU, št. 343/2009) si kot enega izmed glavnih ciljev zastavlja preprečevati nezakonit ribolov. Prav s tem namenom je bila sprejeta še Uredba Komisije (ES) št. 1010/2009 z dne 22. oktobra 2009 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 1005/2008 o vzpostavitvi sistema Skupnosti za preprečevanje nezakonitega, neprijavljenega in nereguliranega ribolova, za odvrčanje od njega ter za njegovo odpravljanje (Ur. l. EU, št. 208/2009).

2.5 RIBIŠKA FLOTA

Skupna ribiška politika prav tako omejuje velikost ribiške flote, saj poskuša ustvariti ravnovesje med omejenimi ribolovnimi viri ter preveliko kapaciteto, s katero se lahko izkoriščajo. Tako ribiška flota v tonah in kW ne sme preseči obsega, ki ga je dosegala 1. januarja 2003 oziroma 1. maja 2004 pri članicah, ki so vstopile v Evropsko unijo na ta dan. Poleg tega Uredba Sveta (ES) št. 754/2009 z dne 27. julija 2009 o izključitvi določenih skupin plovil iz ureditve ribolovnega napora, določenega v poglavju III Uredbe (ES) št. 1342/2008 (Ur. l. EU, št. 214/2009), prepoveduje ribolov določenim ribiškim ladjam, vendar se ne nanaša na Slovenijo. Za omejevanje izkoriščanja staležev rib se vodi register ribiške flote, kjer so zabeležene vse ribiške ladje, ki plujejo pod zastavo držav članic. Obnavlja se vsako četrletje.

2.6 FINANCIRANJE IN TEHNIČNA POMOČ

Pravila Skupne ribiške politike (Evropska komisija, 2009), ki se nanašajo na financiranje in tehnično pomoč, se osredotočajo na izboljšanje trajnostnega razvoja in vzdržljivosti ribiške industrije, ki se sooča s številnimi izzivi. Za obvladovanje takšnih izzivov, s katerimi so soočene številne industrije, je Evropska unija razvila več programov, imenovanih strukturni skladi, katerih cilj je spodbujati razvoj zaostalih regij in podpirati posodobitev gospodarskih sektorjev, ki se spopadajo s potrebo po korenitih spremembah. Leta 1995 je bil ustanovljen poseben strukturni sklad, ki je bil namenjen prav ribištvu: Finančni instrumenti za usmerjanje ribištva (v nadaljevanju FIUR), nato pa ga je v 2007 z Uredbo Sveta (ES) št. 1198/2006 z dne 27. julija 2006 o Evropskem skladu za ribištvo (Ur. l. EU, št. 223/2006, v nadaljevanju Uredba o ERS) nadomestil Evropski sklad za ribištvo (v nadaljevanju ERS), ki se v primerjavi z instrumentom FIUR precej bolj preprosto uporablja in izvaja. Uredbo o ERS (Ur. l. EU, št. 223/2006) natančneje opredeljuje Uredba Komisije (ES) št. 498/2007 z dne 26. marca 2007 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 1198/2006 o Evropskem skladu za ribištvo (Ur. l. EU, št. 120/2007). V okviru ERS je za obdobje 2007–2013 na voljo 4,3 milijarde evrov sredstev, ki se lahko porabijo za vse segmente ribiške industrije: sladkovodno in morsko gospodarsko ribištvo, ribogojstvo ter za predelovanje in trženje ribiških proizvodov. Posebna pozornost je namenjena tudi obalnim skupnostim, ki jih je preoblikovanje ribiške industrije najbolj prizadelo.

Projekti imajo pet prioritetenih nalog oziroma prednostnih osi:

- pomagati floti pri prilaganju ribolovne zmogljivosti in napora razpoložljivim ribiškim virom;
- podpirati ribogojstvo, ribolov v celinskih vodah, predelavo in trženje ribiških proizvodov in proizvodov iz ribogojstva;
- podpirati ukrepe v skupnem interesu (ribiška pristanišča, mesta iztovora in zavetja, razvoj novih trgov in promocijske kampanje, pomoč organizacijam, ki zastopajo skupne interese sektorja);
- trajnostni razvoj območij, ki so odvisna od ribištva;

- tehnična pomoč državam članicam za lažanje izvajanja in zagotavljanja pomoči.

Projekti se financirajo na podlagi nacionalnih strateških načrtov in operativnih programov, ki jih oblikujejo države članice. Nacionalni strateški načrt daje pregled nad tem, kako namerava država članica porabiti sredstva ESR in kako namerava usmeriti ribištvo in ribogojstvo, da bo skladno s cilji trajnostnega razvoja. Načrt sprejmejo posamezne države članice v sodelovanju z Evropsko komisijo, ti načrti pa so potem podlaga za sprejemanje operativnih programov. Opisujejo in upravičujejo ukrepe, ki jih članice nameravajo financirati s pomočjo ERS. Vsebujejo tudi načrt financiranja in porazdelitev sredstev po posameznih prioritetnih področjih skozi predvideno obdobje. Operativni programi morajo biti potrjeni s strani Evropske komisije, ki preveri njihovo skladnost s politikami in prioritetami EU ter z nacionalnim strateškim načrtom.

2.6.1 Financiranje povezovanja ribištva in turizma v okviru Nacionalnega strateškega načrta za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013

Nacionalni strateški načrt za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013 (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007, v nadaljevanju NSN) vsebuje pregled stanja v ribiškem sektorju, SWOT-analizo ribiške industrije, oceno razpoložljivih finančnih virov za ribiško industrijo, njegov najpomembnejši del pa je opredelitev ciljev in prednostnih nalog Slovenije pri izvajanju ukrepov v okviru Uredbe o ESR (Ur. l. EU, št. 223/2006). Poleg tega določa tudi ukrepe, ki so del Strategije razvoja ribištva v Sloveniji do leta 2013 (v nadaljevanju Strategija za ribištvo), vendar ne sodijo v okvir Evropskega sklada za ribištvo, kar je razvidno iz dejstva, da je Strategija za ribištvo zastavljena na treh ravneh:

- na ravni izvajanja ukrepov strukturne narave v okviru petih prednostnih osi Uredbe o ESR (Ur. l. EU, št. 223/2006);
- na ravni izvajanja ukrepov, ki ne sodijo v okvir ESR, vendar so za ribiški sektor v Sloveniji zelo pomembni – to je strategija razvoja sladkovodnega ribištva (znotraj katere je zlasti pomemben športni

ribolov) in ukrepov nadzora, spremljanja, inšpekcije, zbiranja podatkov ter poročanja v okviru drugega finančnega instrumenta (tu sta pomembni Uredba Sveta (ES) št. 861/2006 o vzpostavitvi finančnih ukrepov Skupnosti za izvajanje skupne ribiške politike in na področju pomorskega prava (Ur. l. EU, št. 294/2006) in Uredba Sveta (ES) št. 199/2008 z dne 25. februarja 2008 o vzpostavitvi okvira Skupnosti za zbiranje, upravljanje in uporabo podatkov v sektorju ribištva in podporo znanstvenemu svetovanju v zvezi s skupno ribiško politiko (Ur. l. EU, št. 60/2008));

- priprava slovenskega modela upravljanja z ribištvom, katerega namen je zagotoviti trajnostno gospodarjenje z viri v severnem Jadranu v skladu s cilji skupne ribiške politike EU.

V delu Strategije za ribištvo, ki se nanaša na izvajanje strukturnih ukrepov skupne ribiške politike, si je Slovenija na podlagi prvih štirih prioriternih nalog oziroma prednostnih osi EU v NSN (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007) zastavila naslednje ključne cilje:

- zagotoviti trajnostno in konkurenčno ribištvo, ki bo v ravnovesju z razpoložljivimi ribolovnimi viri in morskim okoljem;
- doseči višjo raven konkurenčnosti ribogojstva na domačem in evropskem trgu s spodbujanjem uporabe okolju prijaznih tehnik in vzreje novih vrst z dobrimi možnostmi trženja;
- spodbujati konkurenčnost predelovalne industrije z učinkovitejšo izrabo tržnih niš in inovativnih tehnologij;
- promovirati ribiške proizvode in ribiški sektor ter povečati zavedanje ljudi o pozitivnih učinkih na zdravje, ki so povezani s porabo rib in ribiških proizvodov, ter o primernih načinih priprave rib;
- zagotoviti ustrezne pogoje za delo in varnost ribičev z ureditvijo ustrezne infrastrukture in posodobitve ribiških pristanišč;
- pospešiti razvoj obalnih ribiških območij in doseči dolgoročno blaginjo z diverzifikacijo dejavnosti in povezovanjem ribištva s turizmom, kulturno dediščino in tradicijo.

Z vidika povezovanja ribištva in turizma je pomemben predvsem zadnji cilj, ki je osredotočen na pospeševanje razvoja obalnih ribiških območij in sodi pod četrto prednostno os skupne ribiške politike, ki skuša doseči trajnosti razvoj ribiških območij. NSN (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007) kot ribiško območje predvideva slovensko obalo kot celoto, torej Piran, Izolo in Koper skupaj. Strnitev celotnega območja argumentira z dejstvi, da je slovenska obala dolga samo 46 kilometrov, obsega samo tri občine s celotnim številom prebivalstva v višini 82 000 in še zlasti z dejstvom, da ima območje skupno zgodovinsko in kulturno dediščino. Pozitivni učinki združevanja se pričakujejo tudi na podlagi celotnega razvoja območja in njegove konkurenčnosti, sodelovanja na lokalni ravni in doseganja kritične mase za vzpostavitev dovolj močnega trga delovne sile.

Cilj o razvoju obalnih ribiških območij natančno ne predvideva, kako naj bi povezovanje med turizmom in ribištvom dejansko potekalo. NSN (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007) izhaja bolj iz prvega dela zadnjega cilja, torej iz potrebe po diverzifikaciji dejavnosti, turizem pa obravnava kot dejavnost, ki lahko poskrbi za strukturne težave, ki bodo nastale ob racionalizaciji oziroma zmanjšanju števila gospodarskih subjektov v morskem ribištvu. Turizem tako pojmuje kot eno izmed potencialnih dejavnosti, ki lahko ustvarijo alternativne vire zaposlitev, in tako še ne upošteva načina povezovanja ribištva s turizmom in sinergij, ki bi lahko iz povezovanja dejavnosti izhajale. Tudi splošni in specifični cilji NSN (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007) v okviru trajnostnega razvoja ribiških območij niso določnejši. Prvi obsegajo:

- reševanje problema socialne izključenosti ter spodbujanje dolgoročnega razvoja in konkurenčnosti obalnih ribiških območij;
- ustvarjanje alternativnih možnosti za ustvarjanje dohodka z diverzifikacijo ribiških aktivnosti, še zlasti z izkoriščanjem potenciala ekološkega in ribiškega turizma, pod pogojem, da ta ne veča ribolovnega napora;
- izboljšanje proizvodne verige, npr. z boljšo distribucijo proizvodov, boljšim sodelovanjem med ribiči, kupci in marketinško verigo;

- spodbujanje razvoja in varstva okolja, naravne in kulturne dediščine, izboljšanje atraktivnosti obalnih območij;
- spodbujanje regionalnega sodelovanja;
- doseganje višje vrednosti ribiških proizvodov (dodana vrednost);
- spodbujanje razvoja infrastrukture in storitev v korist ribiškim skupnostim.

Na podlagi teh splošnih ciljev NSN (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007) določa specifične cilje:

- vzpostavitev javno-zasebnega razvojnega partnerstva (obalne akcijske skupine);
- podpora izvajanju lokalnih razvojnih strategij;
- pridobivanje strokovnega znanja in spodbujanje obalnega prebivalstva.

Smisel prvega cilja je zagotoviti in spodbuditi partnerstvo med subjekti javnega in zasebnega prava pri izdelavi lokalnih razvojnih strategij. V okviru tega cilja se bodo izbrale in usposobile akcijske skupine, pripravili osnutki lokalnih razvojnih strategij in zagotovilo sodelovanje med akcijskimi skupinami. Pri drugem cilju gre za pripravo ustreznih projektov z namenom razvoja obalnega območja in diverzifikacije ribiške dejavnosti. Pri tretjem cilju pa gre za usposabljanje in spodbujanje lokalnega prebivalstva in ribičev ter vključevanje celotnega prebivalstva ribiških območij v postopek načrtovanja gospodarskega razvoja lokalnega območja. Natančneje so ti specifični cilji določeni v Operativnem programu za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013 (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2009), ki tudi natančneje določa predvideno razmerje med ribištvom in turizmom.

2.6.2 Operativni program za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013

Za pripravo in izvajanje Operativnega programa za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013 (v nadaljevanju Operativni program) je pristojno Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Operativni program vsebuje splošni opis ribiškega sektorja v Republiki Sloveniji, strategijo njegovega razvoja, predhodno vrednotenje, postopek celovite presoje na okolje, finančne

določbe, izvedbene določbe, najpomembnejši del pa so natančneje določeni cilji, ukrepi in kazalniki rezultatov, ki so porazdeljeni po posameznih prednostnih oseh.

Strategija za Operativni program (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2009, v nadaljevanju Strategija), katere skladnost z NSN (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007) ter z osnovno in izvedbeno Uredbo o ESR (Ur. l. EU, št. 223/2006) potrjuje predhodno vrednotenje, ima tri glavne usmeritve:

- podpora ciljem Nacionalnega strateškega načrta za razvoj ribištva v RS (NSN), sprejetega 2007 (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007);
- podpora doseganju ciljev iz člena 4 Uredbe o ESR (Ur. l. EU, št. 223/2006);
- upoštevanje SWOT-analize, ki jo je izvedel organ upravljanja (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano) ob sodelovanju socialnih partnerjev in treh obalnih občin.

Strategija je konkretizirana v splošnih in specifičnih ciljih operativnega programa, ki odražajo glavne cilje posameznih prioritarnih osi. Splošni cilji operativnega programa se večinoma prekrivajo s tistimi iz NSN ter obsegajo naslednje cilje:

- zagotoviti trajnostno in konkurenčno ribištvo, ki bo v ravnotežju z razpoložljivimi ribolovnimi viri;
- doseči visoko raven konkurenčnosti ribogojstva tako na domačem kot evropskem tržišču s spodbujanjem uporabe metod, ki zagotavljajo zmanjševanje negativnih učinkov ribogojstva na okolje ter razvoj novih ribjih vrst z dobrimi tržnimi možnostmi;
- pospeševati konkurenčnost predelovalne industrije z učinkovitejšim izkoriščanjem tržnih niš in inovativnih tehnologij ter upravljanjem z odpadki;
- promocija rib, ribiških izdelkov in ribiškega sektorja;
- omogočiti ustrezne pogoje za delo in varnost ribičev z zagotovitvijo primerne infrastrukturne opreme, organiziranosti ribiških pristanišč,

izpopolnjevanja pogojev za trženje rib in ribjih proizvodov ter izboljšanja varnosti na morju;

- razvoj obalnega ribiškega območja in zagotavljanje dolgoročnega napredka in blaginje skozi razvejanost dejavnosti ter povezovanjem ribištva s turizmom, kulturno dediščino in tradicijo;
- podpreti ustrezno izvajanje Operativnega programa ribištvo 2007–2013 v okviru skupne ribiške politike (SRP).

Z vidika povezovanja ribištva s turizmom je najpomembnejši šesti splošni cilj, ki je usmerjen v doseganje razvoja, napredka in blaginje ribiškega območja. Konkretizira ga specifični cilj (ustanovitev in potrditev obalne akcijske skupine (v nadaljevanju OAS) ter njene Strategije razvoja obalnega območja) in kazalca učinka (število odobrenih in izvedenih projektov ribiškega sektorja s partnerji za izvajanje Strategije). Cilj odraža 4. os skupne ribiške politike, v okviru katere se želi izboljšati kakovost življenja v obstoječih ribiških skupnostih, ki jih je prizadel razvoj ciljev skupne ribiške politike.

Na podlagi specifičnega cilja sta nato v Operativnem programu (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2009) podana naslednja ukrepa:

- izbor obalne akcijske skupine in njene lokalne razvojne strategije ter
- izvajanje lokalne razvojne strategije z različnimi projekti.

Gre za drugačen pristop, in sicer od "spodaj navzgor", ki temelji na aktivnem vključevanju lokalnega prebivalstva, ustanovitvi lokalne akcijske skupine ter razvijanju posebnih veščin in promocijske dejavnosti med lokalnim prebivalstvom. V letu 2010 je tako potekala animacija nastanka OAS, nato naj bi se najprej prek javnega razpisa ustanovila OAS, ki bo izbrana na podlagi predložene lokalne razvojne strategije. Njen obstoj je še posebno pomemben zaradi tega, ker v obalnem območju še ne obstajajo javno-zasebna partnerstva, ki bi lahko delovala kot dejavnik razvoja na območju v skladu s 4. osjo. OAS bo nato pripravila izbor projektov, ki bodo financirani na podlagi lokalne razvojne strategije, potrdil in nadzoroval pa jih bo organ upravljanja (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano).

V drugem koraku, torej od 2011, se izvaja lokalna razvojna strategija z različnimi projekti, ki so usklajeni z lokalno razvojno strategijo in upravičeni do sofinanciranja na podlagi 44. člena Uredbe o ESR (Ur. l. EU, št. 223/2006). Ti si prizadevajo za:

- krepitev konkurenčnosti na ribiških območjih;
- prestrukturiranje in preusmerjanje gospodarskih dejavnosti, zlasti s spodbujanjem ekoturizma, pod pogojem, da te dejavnosti nimajo za posledico povečanja ribolovnega napora;
- diverzifikacijo dejavnosti s spodbujanjem več zaposlitev za ribiče z ustvarjanjem dodatnih delovnih mest zunaj ribiškega sektorja;
- dodajanje vrednosti ribiškim proizvodom;
- podpiranje infrastrukture za mali ribolov in turizem ter storitev v korist majhnih ribiških skupnosti;
- varovanje okolja na ribiških območjih, za ohranitev njegove privlačnosti, obnavljanje in razvijanje obalnih zaselkov in vasi z ribiško dejavnostjo ter varovanje in bogatenje naravne in arhitekturne dediščine;
- ponovno vzpostavitev proizvodnega potenciala ribiškega sektorja, ki so ga prizadele naravne ali industrijske nesreče;
- spodbujanje medregionalnega in nadnacionalnega sodelovanja med posameznimi skupinami na ribiških območjih, zlasti s povezovanjem v mreže in z razširjanjem najboljših praks;
- pridobivanje znanj ter pospeševanje priprave in izvajanja lokalne razvojne strategije;
- prispevanje k tekočim stroškom posameznih skupin.

Operativni program, ki je izvedbeni dokument za NSN, v okviru 4. osi Evropskega sklada za razvoj ribištva po eni strani poudarja, podobno kot NSN, da je turizem lahko ena izmed dejavnosti, ki lahko doprinese k diverzifikaciji ekonomske aktivnosti na ribiških območjih in poskrbi za prenos/dopolnitev delovnih mest, ki jih bo ob zmanjševanju ribiške flote čedalje manj. Po drugi strani pa je Operativni program nekoliko širši od NSN, saj postavlja povezavo med ribištvom in turizmom tudi v okviru prve osi ERS, ki predvideva naslednje ukrepe za prilagoditev slovenske ribiške flote:

- trajno ukinitvev ribolovnih dejavnosti;
- začasno ukinitvev ribolovnih dejavnosti;
- naložbe v plovila na krovu in selektivnost;
- mali priobalni ribolov;
- družbeno-gospodarska nadomestila za upravljanje flote.

V okviru družbeno-gospodarskih nadomestil za upravljanje flote je predvidena tudi vloga turizma, ki pa ni zgolj sredstvo diverzifikacije. Ker je slovenski gospodarski ribolov sezonske narave in slovenski ribiči potrebujejo dodatno zaposlitev, je ena izmed možnosti diverzifikacija v turizmu. Na tem mestu turizem ni mišljen kot ena izmed dejavnosti, v katero bi se ribiči lahko prezaposlili, temveč kot komplementarna dejavnost, ki bi ribiško dejavnost lahko naredila bolj dobičkonosno tudi izven ribiške sezone. Kot ena izmed možnosti se navaja razvoj ribiškega turizma, pri katerem bi se turistom ponudila storitev ogleda in/ali soudeležbe pri gospodarskem ribolovu.

2.7 ZUNANJA RIBIŠKA POLITIKA EU

Evropska ribiška flota je po podatkih iz obdobja 2004–2006 približno 25 % svojega ulova dosegla izven teritorialnih voda Evropske unije (Ribolov zunaj EU, 2011), zato je smiselno, da skupna ribiška politika zajema tudi pravila, ki urejajo pogajanje Evropske unije z drugimi državami nečlanicami in mednarodnimi organizacijami. Sporazumi o ribištvi obsegajo sporazume o sodelovanju, prek katerih Evropska unija daje nečlanicam finančno in tehnično pomoč v zameno za pravice do ribolova, in sporazume glede skupnega upravljanja deljenih zalog rib, ki jih Evropska unija sklepa s severnimi sosedami Norveško, Islandijo in Ferskimi otoki. Prav tako je v pristojnosti Evropske unije, da v imenu držav članic sklepa pogodbe z mednarodnimi organizacijami. Na ta način ji je omogočeno, da prek sistema Združenih narodov sodeluje z Organizacijo združenih narodov za prehrano in kmetijstvo, Organizacijo za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) ter drugimi mednarodnimi organizacijami, s katerimi na primer določajo upravljanje ribištva na odprtem morju. Eden izmed pomembnih mednarodnih aktov s področja ribištva je Konvencija Združenih narodov o pravu morja (UNCLOS) (United Nations,

1994), ki je bila sprejeta 1994 in od podpisnic zahteva pristop k trajnostnemu razvoju ribištva.

2.8 PROIZVAJALCI, PREDELOVALCI IN DISTRIBUTERJI

Cilj skupne ribiške politike (Evropska komisija, 2009) je tudi zagotoviti proizvajalcem, predelovalcem ter distributerjem ribjih izdelkov, da dobijo pošteno ceno za svoje proizvode in da potrošniki lahko tem proizvodom zaupajo. Tako je Evropska unija vključena skorajda v vsak člen ponudbene verige ribjih izdelkov. Tržni režim Evropske unije skuša preprečiti pretirana nihanja ponudbe ribiških izdelkov in njihovih cen. V okviru tega režima, ki ga natančneje določa Uredba Sveta (ES) št. 104/2000 o skupni ureditvi trga z ribiškimi proizvodi in proizvodi iz ribogojstva (Ur. l. EU, št. 17/2000), se določajo skupni tržni standardi, ki vključujejo predvsem ceno in kvaliteto izdelkov, sisteme za podpiranje cen določenih izdelkov in finančno pomoč, ko se izdelki umikajo s trgov, pravila za trgovanje z državami izven Evropske unije, ter ustanovljajo organizacije proizvajalcev ribiških izdelkov, ki svojim članom pomagajo planirati proizvedene količine in skupno trženjsko strategijo. Poleg tega skuša Evropska unija doseči sledljivost rib in ribjih proizvodov, dvigniti raven higienskih standardov pri predelavi rib in poskrbeti, da potrošniki s strani proizvajalcev pridobijo prave in relevantne informacije glede ribjih izdelkov. To je odraz pravih veljavne zakonodaje na področju javnega zdravja in varstva potrošnikov. Med pomembnejše pravne akte na tem področju sodi Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane (Ur. l. EU, št. 31/2002), in t. i. higienski paket za živila. Ta vsebuje Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta št. 852/2004 z dne 29. aprila 2004 o higieni živil (Ur. l. EU, št. 139/2004), Uredbo (ES) št. 853/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o posebnih higienskih pravilih za živila živalskega izvora (Ur. l. EU, št. 139/2004) in Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 854/2004 z dne 29. aprila 2004 o določitvi posebnih predpisov za organizacijo uradnega nadzora proizvodov živalskega izvora, namenjenih za prehrano ljudi (Ur. l. EU, št. 139/2004).

2.9 DINAMIČNO RIBOGOJSTVO

Ribogojnice prispevajo približno 20 % k celotni produkciji rib v Evropski uniji in neposredno zaposlujejo 65.000 ljudi. Kljub temu, da je na svetovni ravni v letih med 2000 in 2005 ribogojstvo zraslo za tretjino, pa je dejavnost v Evropski uniji, sodeč po količini proizvodov, bolj ali manj stagnirala že od leta 2000 (Evropska komisija, 2009). To je predvsem posledica upada gojenja sladkovodnih rib in školjk, medtem ko je gojenje morskih rib nadaljevalo zmerno rast. Zaradi tega je Evropska komisija leta 2009 sprejela novo strategijo za trajnostni razvoj ribogojstva, ki sloni na treh elementih:

- na povečanju konkurenčnosti s podporo za raziskave in razvoj prostorskega načrtovanja obalnih območij in zagotavljanju pomoči prek tržne politike za ribištvo;
- na zagotavljanju trajnostnega razvoja s pomočjo okolju prijaznih predelovalnih metod in visokih standardov zdravja živali in zaščiti potrošnikov;
- na izboljšanju upravljanja in zagotavljanju poslovno ugodnega okolja na lokalni, državni ter ravni Evropske unije, ki bo sektorju ribogojstva omogočilo, da izkoristi svoj celotni potencial.

Ribogojstvo je na ravni EU urejeno predvsem v naslednjih dokumentih: v Uredbi Komisije (ES) št. 889/2008 z dne 5. septembra 2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov glede ekološke pridelave, označevanja in nadzora (Ur. l. EU, št. 250/2008), Uredbi Komisije (ES) št. 710/2009 z dne 5. avgusta 2009 o spremembi Uredbe (ES) št. 889/2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 v zvezi z določitvijo podrobnih pravil o ekološkem gojenju živali iz ribogojstva in ekološki pridelavi morskih alg (Ur. l. EU, št. 204/2009) ter Uredbi Sveta (ES) št. 834/2007 z dne 28. junija 2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov in razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 2092/91 (Ur. l. EU, št. 180/2007).

2.10 ZNANSTVENE RAZISKAVE IN ZBIRANJE PODATKOV

EU pogosto uporablja in financira ribiške raziskave, saj so te nujno potrebne za preudarne odločitve o ribiški politiki. Tako skupna ribiška politika podpira državne programe za zbiranje podatkov, prav tako pa tudi Znanstveni, tehnični in ekonomski odbor za ribištvo in Mednarodni svet za raziskovanje morja, ki dajeta EU znanstvene nasvete in podporo. Znanstveni, tehnični in ekonomski odbor za ribištvo je bil ustanovljen leta 1993 in svetuje Evropski komisiji pri upravljanju ribištva. Poroča neposredno Evropski komisiji, njegovo letno poročilo pa je temelj za predloge kvot, ki jih Komisija podaja Svetu ministrov za ribištvo. Mednarodni svet za raziskovanje morja pa je neodvisno telo, ustanovljeno 1902, za raziskovanje in usklajevanje raziskav morskih ekosistemov v Severnem Atlantiku. Svetuje številnim vladam, regionalnim organizacijam za upravljanje z ribištvom ter EU. Na področju ribištva je pomembna tudi Generalna komisija za ribištvo v Sredozemlju, katere namen je podpirati trajnostno izkoriščanje morskih naravnih virov v Sredozemlju in v povezanih morjih, kar vključuje tudi Jadransko morje.

Poleg tega EU tudi financira raziskovalne projekte skozi okvirne programe. Zadnji, sedmi okvirni program, ki je bil implementiran leta 2007, je usmerjen v medsektorske raziskave pri pomorskih znanostih.

2.11 EKOLOŠKA FUNKCIJA

Uredba o skupni ribiški politiki v prvem odstavku drugega člena določa, da mora skupna ribiška politika uporabiti previdnostni pristop pri sprejemanju ukrepov za varovanje in ohranjanje živih vodnih virov, za zagotavljanje njihovega trajnostnega izkoriščanja in za zmanjšanje vpliva ribolovnih aktivnosti na morski ekosistem. Poleg tega si prizadeva za postopno izvajanje na ekosistemu temelječega pristopa do upravljanja ribištva.

Skupna ribiška politika je tako pri zasledovanju svojih ciljev zavezana ne le trajnosti in uporabi previdnostnega načela, temveč tudi "ekosistemskemu pristopu", po katerem mora EU uskladiti izkoriščanje tistega blaga in storitev, ki

jih naravni viri zagotavljajo človeški družbi, s spoštovanjem raznovrstnosti in integritete naravnih živih sistemov ter potreb prihodnjih generacij. Ekosistemski pristop je opisan v sporočilu Komisije, objavljenem aprila 2008, in je posledica obveznosti, ki izhaja iz Konvencije o biotski raznovrstnosti in iz Johannesburgske deklaracije, po katerih mora EU slediti ekosistemskemu pristopu ne le v evropskih vodah, temveč po vsem svetu.

V središču celostnega ekosistemskega pristopa sta dva pomembna instrumenta: Direktiva 2008/56/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. junija 2008 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju politike morskega okolja (Ur. l. EU, št. 242/2007, v nadaljevanju Direktiva o morski strategiji) in Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatnih tipov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst (Ur. l. EU, št. 206/1992, v nadaljevanju Direktiva o habitatih). Direktiva o morski strategiji (Ur. l. EU, št. 242/2007) je uradno del okoljskega stebra pomorske politike EU. Obravnava ekosisteme na regionalni ravni in spodbuja države članice, ki imajo skupno morskno regijo, naj skupaj določijo standarde za "dobro okoljsko stanje" in načrt za njihovo doseg. "Dobro okoljsko stanje" je termin, ki zajema ne le ohranjanje biološke raznovrstnosti, temveč predstavlja širšo zamisel o ekosistemski celovitosti ter zdravju. Direktiva o habitatih (Ur. l. EU, št. 206/1992) pa ureja posebne habitate in postavlja pravno podlago za vzpostavitev evropske mreže reprezentativnih zaščiteneh območij za zagotavljanje varstva občutljivih okolij in življenjskih struktur na kopnem in v morju.

2.12 PRAVNA UREDITEV MORSKEGA RIBIŠTVA V SLOVENIJI

Direktiva o habitatih (Ur. l. EU, št. 206/1992) je stična točka med evropsko in slovensko zakonodajo, saj je bil na podlagi Direktive o habitatih (Ur. l. EU, št. 206/1992) sprejet temeljni zakon, ki ureja morskou ribištvo v Sloveniji. Zakon o morskem ribištvo - 2 (Ur. l. RS, št. 115/2006, v nadaljevanju ZMR-2) je nadomestil Zakon o morskem ribištvo - 1 (Ur. l. RS, št. 58/2002, v nadaljevanju ZMR-1), ki ga je državni zbor sprejel 2002 zaradi bližajočega se pristopa k EU in zavez, ki ga spremljajo. ZMR-1 (Ur. l. RS, št. 58/2002) je vseboval evropske ribiške pravne norme, ki so po vstopu RS v EU začele veljati avtomatsko, zato je

bilo treba sprejeti ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006), ki ureja le tista področja nacionalnega morskega ribištva, ki jih ne ureja ribiška zakonodaja EU, a so zaradi posebnosti našega nacionalnega morskega ribištva za RS pomembna. Zakon je torej okvir, ki omogoča, da Vlada RS in ministrstvo, pristojno za ribištvo, s podzakonskimi akti določita oziroma implementirata skupno ribiško politiko, in sicer v obsegu, ki ga določa zakonodaja Skupnosti.

2.12.1 Zakon o morskem ribištvu - 2

Prvi člen ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) na splošno opisuje vsebino zakona. Določa, da zakon ureja morsko ribištvo kot upravljanje ribolovnih virov v morju in omogoča izvajanje skupne ribiške politike na področju ohranjanja, upravljanja in izkoriščanja ribolovnih virov, pogojev dostopa do ribolovnih virov, strukturnih ukrepov, nadzora, tržne ureditve ter mednarodnih odnosov s področja ribištva v skladu s predpisi Evropske skupnosti.

2.12.1.1 Status in upravljanje rib kot naravnega vira

V uvodnem delu opredeljuje ribe kot naravni vir, ki je pod posebnim varstvom države, in dodaja, da so lahko predmet ribolova le ribe, za katere to predpiše vlada. Prav tako določa, da je upravljanje rib v pristojnosti države, za samo upravljanje pa šteje načrtovanje na področju upravljanja rib, določanje ribolovnih območij za gojitev rib, določanje pravil za trajnostno rabo rib, naloge v zvezi z ohranjanjem ugodnega stanja rib in doseganja dobrega ekološkega stanja, izdajanje dovoljenj za gospodarski in negospodarski ribolov ter dovolilnic za prostočasni ribolov, gojenje in nabiranje morskih organizmov, vodenje predpisanih evidenc, seznamov in poročanje, določanje mest prve prodaje in iztovora rib, javne službe, financiranje, status za zavarovanje ribičev – fizičnih oseb, nadzor ter druga vprašanja, povezana z ribištvom. Natančnejših določb glede upravljanja rib ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) ne vsebuje.

2.12.1.2 Gospodarski ribolov

Najpomembnejša delitev, ki jo zakon uvaja, je delitev na gospodarski in negospodarski ribolov. Namen prvega je pridobitna dejavnost, medtem ko je namen drugega znanstveno in raziskovalno delo ter prostočasni ribolov. ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) jasno izpostavi, da je gospodarski ribolov omejen s trajnostno rabo rib, saj se lahko izdajajo nova dovoljenja za gospodarski ribolov le, če niso presežene ribolovne možnosti. Zakon tudi določa pogoje, pod katerimi pravna ali fizična oseba dobi dovoljenje za gospodarski ribolov. Dobijo ga lahko le osebe, ki so (med drugim) strokovno usposobljene za opravljanje ribolova, razpolagajo z ribiškim plovilom in se s pisno izjavo zavežejo, da bodo opravljale izključno gospodarski ribolov. V drugem delu poglavja o gospodarskem ribolovu nato ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) določa, da se dovoljenje za gospodarski ribolov izda za nedoločen čas, in ureja pogoje za prenehanje veljavnosti dovoljenja za gospodarski ribolov, pogoje za začasen ali trajen odvzem dovoljenja ter začasno prepoved ali preklic. Prav tako uvaja institut posebnega dovoljenja za gospodarski ribolov, kar omogoča ribolov na območjih in v primerih, ko gospodarski ribolov ni dovoljen: ko se pojavijo zimske jate ali ob množičnem pojavu rib na območju blizu obale. Ne nazadnje pa določa tudi prepovedi in zahteve pri izvajanju gospodarskega ribolova. Te obsegajo prepovedana območja za lovljenje, na primer okoli stoječih mrež in pristanišč, in prepovedane tehnike lovljenja, na primer uporaba strgač v teritorialnem morju, razstreliv, strupov in naprav, ki omogočajo dihanje pod vodo. V tem delu naredi tudi pravno podlago za vodenje evidence za ribiška plovila.

2.12.1.3 Gojenje in nabiranje morskih organizmov

V tretjem delu ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) ureja gojenje in nabiranje morskih organizmov. Na tem mestu postavlja pogoj, da lahko nabira školjke vsak, ki ima dovoljenje za gospodarski ribolov, v zvezi z gojenjem školjk pa določa, da območja za gojenje morskih organizmov določi minister, pristojen za morsko ribištvo, v soglasju z ministrom, pristojnim za vode in ohranjanje

narave, poleg tega pa predpiše še vsebino registra objektov, namenjenih za gojenje morskih organizmov.

2.12.1.4 Negospodarski ribolov

Negospodarski ribolov se deli na ribolov za znanstvene, raziskovalne in izobraževalne namene ter prostočasni ribolov. Ribolov za znanstvene, raziskovalne in izobraževalne namene se izvaja na podlagi dovoljenja za negospodarski ribolov, ministrstvo pa določi načine, pogoje in čas izvajanja ribolova. Prostočasni ribolov se naprej deli na športni in rekreacijski ribolov. Prvi se izvaja na podlagi letnega dovoljenja, drugi pa na podlagi dnevne ali tedenske ribolovne dovolilnice, medtem ko za prostočasni ribolov z obale letno dovoljenje za športni ribolov in ribolovna dovolilnica nista potrebna. ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) postavlja tudi določene omejitve pri negospodarskem ribolovu in uvaja poseben režim za športni ribolov s podvodno puško. Ta se mora izvajati v okviru društev za športni ribolov na morju, ki so člani zveze društev za športni ribolov na morju, dovoljen pa je samo na podlagi letnega dovoljenja za športni ribolov s podvodno puško na predpisan način in do dovoljene količine dnevnega ulova.

2.12.1.5 Druga področja

Poleg omenjenih tematik ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) ureja še nekatera druga področja, ki so pomembna za ribiško panogo. Šesto poglavje zakona ustvarja pravno podlago za dajanje javnih pooblastil za izvajanje nalog v ribištvu. Te na primer vključujejo izdajanje ribolovnih dovoljenj in vodenje različnih evidenc. V tem delu ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) določa tudi pogoje, ki jih mora subjekt izpolnjevati, če želi pridobiti javno pooblastilo. V nadaljevanju zakon vzpostavlja ribolovna rezervata: portoroški ribolovni rezervat, ki obsega notranji del Piranskega zaliva s pripadajočimi solinami, in strunjanski ribolovni rezervat, ki obsega morje ob obali ob rtiču Strunjan in notranji del Strunjanskega zaliva s pripadajočo laguno ter solinami. V rezervatih sta gospodarski ter prostočasni ribolov prepovedana, možen pa je izlov zimskih jat cipljev na podlagi posebnega dovoljenja za gospodarski ribolov in

prostočasni ribolov z obale. Na koncu ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) ureja še financiranje ukrepov in javne službe v ribištvu, naloge javne službe v ribištvu (Zavod za ribištvo Slovenije), inšpekcijski nadzor, naloge policije, status in zavarovanje ribičev, ki imajo status ribiča fizične osebe in s tem možnost plačevanja znižane stopnje socialnih prispevkov.

2.12.1.6 Podzakonski predpisi

Na ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) so vezani številni podzakonski predpisi, ki natančneje opredeljujejo posamezna področja, ki so povezana z ribiškimi sektorjem. Ti predpisi so:

- Pravilnik o evidenci ribolovnih zmogljivosti, ribolovnem naporu, ulovu, vzreji rib, iztovarjanju in ekonomskem položaju ribištva (Ur. l. RS, št. 28/2004)
- Pravilnik o vsebini, obliki in evidenci dovoljenj za gospodarski ribolov (Ur. l. RS, št. 83/2004)
- Pravilnik o programu usposabljanja za izvajanje gospodarskega ribolova, potrdilu o opravljenem izpitu in o vodenju evidenc o izdanih potrdil o opravljenih izpitih (Ur. l. RS, št. 44/2005)
- Pravilnik o trgovskih imenih rib (Ur. l. RS, št. 46/2005)
- Uredba o določitvi območja ribolovnega morja Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 2/2006)
- Pravilnik o določitvi delov morja, kjer je kakovost vode primerna za življenje in rast morskih školjk in morskih polžev (Ur. l. RS, št. 84/2007)
- Pravilnik o vsebini in načinu vodenja evidence ribičev – fizičnih oseb (Ur. l. RS, št. 109/2007)
- Uredba o spremljanju ulova in prodaji ribiških proizvodov (Ur. l. RS, št. 54/2008)
- Pravilnik o prostočasnem ribolovu na morju (Ur. l. RS, št. 64/2008)
- Pravilnik o podrobnem označevanju ribolovnih orodij in zagotavljanju trajnostne rabe rib (Ur. l. RS, št. 87/2008)
- Uredba o izvajanju Operativnega programa za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013 (Ur. l. RS, št. 57/2009)

- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o podrobnem označevanju ribolovnih orodij in zagotavljanju trajnostne rabe rib (Ur. l. RS, št. 11/2010)
- Uredba o sofinanciranju zavarovalnih premij za zavarovanje kmetijske proizvodnje in ribištva (Ur. l. RS, št. 102/2010)

2.12.2 Druga relevantna zakonodaja

Poleg ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006), ki je temeljni zakon na področju morskega ribištva, obstajajo še drugi zakoni, ki posredno urejajo ribištvo. Mogoče jih je razdeliti na tri področja:

- zakonodaja, ki ureja varstvo okolja in narave;
- zakonodaja, ki ureja varstvo voda in živali;
- zakonodaja, ki ureja področje javnega zdravja in zaščito potrošnikov.

Na področju varstva okolja in narave sta temeljna zakona Zakon o varstvu okolja (Ur. l. RS, št. 41/2004, v nadaljevanju ZVO-1) in Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 56/1999, v nadaljevanju ZON). Prvi v 2. členu določa, da je namen varstva okolja spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. Z vidika ribištva je pomemben 9. člen, ki vzpostavlja odgovornost za odpravo vira in sanacijo škode pri čezmernem obremenjevanju okolja. Čezmerna obremenitev okolja je obremenitev, ki presega mejne vrednosti emisije, standarde kakovosti okolja, pravila ravnanja ali dovoljeno rabo naravne dobrine. Tako je določena oseba lahko odgovorna tudi za prekomerno obremenitev morskega okolja in je odgovorna za škodo, ki jo povzroči morskim ekosistemom in posameznim živalskim vrstam. Pomembne so tudi določbe ZVO-1 (Ur. l. RS, št. 41/2004), ki zahtevajo pripravo okoljskih izhodišč, celovite presoje vplivov na okolje in poročilo o okolju pri urejanju prostora, ki je povezano z ribištvom.

ZON (Ur. l. RS, št. 56/1999) pa obravnava ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom, da bi prispevali k ohranjanju narave. V 12. členu določa, da so rastline in živali pod posebnim

varstvom države, nato pa v naslednjem členu dodaja, da žival ali vodna rastlina, ki je odvzeta iz narave za namene in pod pogoji, ki jih določa zakon, postane last tistega, ki jo iz narave odvzame. V 14. členu nato določa, da je rastline ali živali prepovedano namerno, brez opravičljivega razloga ubijati, poškodovati, odvzemati iz narave ali vznemirjati. Od tega pravila pa opredeljuje izjemo: dovoljeno je loviti živali lovnih in ribolovnih vrst v skladu s predpisi, ki urejajo lov in ribolov, ter odvzemati iz narave rastline ali živali za namene, dovoljene z zakonom. Z vidika ribogojstva je pomembno, da zakon načeloma prepoveduje naseljevanje rastlin ali živali tujerodnih vrst. Le izjemoma se lahko dovoli naselitev rastlin ali živali tujerodnih vrst, če se v postopku presoje tveganja za naravo ugotovi, da poseg v naravo ne bo ogrozil naravnega ravnovesja ali sestavin biotske raznovrstnosti. Prav tako zakon zahteva, da mora fizična ali pravna oseba, ki namerava gojiti živali domorodnih ali tujerodnih vrst, pridobiti dovoljenje ministrstva. ZON (Ur. l. RS, št. 56/1999) postavlja tudi zakonsko podlago za ustanovitev rdeče liste ogroženih živalskih vrst, posebnega varstvenega območja – območje Natura 2000 ter širših in ožjih zavarovanih območij, v okviru katerih se lahko prepove ribolov, nabiranje rastlin in živali ter gradnja infrastrukturnih objektov, namenjenih bivanju, lovu, ribolovu, turizmu in športu. Posebna varstvena območja so natančneje opredeljena v Uredbi o območjih Natura 2000, ki določa tudi varstvene cilje na teh območjih ter varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov ter habitatnih tipov in način njihovega varstva. Na podzakonski ravni sta pomembni tudi Uredba o habitatnih tipih (Ur. l. RS, št. 112/2003) in Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah (Ur. l. RS, št. 46/2004). Prva določa habitatne tipe, ki se prednostno (glede na druge habitatne tipe, prisotne na celotnem območju Republike Slovenije) ohranjajo v ugodnem stanju, ter ureja usmeritve za njihovo ohranjanje. Zavarovati ogrožene prostoživeče živalske vrste pa je namen druge uredbe, zato vsebuje seznam vseh slovenskih prostoživečih živalskih vrst, ki so ogrožene.

Posredno lahko ribištvo obravnava tudi Zakon o vodah (Ur. l. RS, št. 67/2002, v nadaljevanju ZV-1), ki zajema varstvo voda. Nanaša se na upravljanje z morjem, celinskimi in podzemnimi vodami ter vodnimi in priobalnimi zemljišči. Poleg tega zakon ureja tudi javno dobro in javne službe na področju voda, vodne

objekte in naprave ter druga vprašanja, povezana z vodami. Cilj zakona je določen v drugem členu in obsega doseganje dobrega stanja voda in drugih ekosistemov, povezanih z vodami, zagotavljanje varstva pred škodljivim delovanjem voda, ohranjanje in uravnavanje vodnih količin in spodbujanje trajnostne rabe voda, ki omogoča različne vrste rabe voda ob upoštevanju dolgoročnega varstva razpoložljivih vodnih virov in njihove kakovosti. V zvezi z morjem določa, da je dno notranjih morskih voda in teritorialnega morja do zunanje meje obale ter vodno zemljišče morja v lasti države, da sta morje in vodno zemljišče morja naravno morsko javno dobro ter da lokalna skupnost določi status naravnega morskega javnega dobra tudi na delu priobalnega zemljišča morja.

Zakonodaja, ki ureja varstvo živali, pa posega na področja ribištva predvsem z vidika ravnanja z živalmi. Na tem področju je osrednji Zakon o zaščiti živali (Ur. l. RS, št. 43/2007, v nadaljevanju ZZZiv), ki v 1. členu določa svojo vsebino. Obravnava odgovornost ljudi za zaščito živali, to je zaščito njihovega življenja, zdravja in dobrega počutja; določa pravila za dobro ravnanje z živalmi; določa, kaj se šteje za mučenje živali in katera ravnanja oziroma posegi na živalih so prepovedani; določa pogoje, ki jih je treba za zaščito živali zagotoviti pri reji živali, prevozu, izvajanju določenih posegov in poskusov na živalih, zakolu in usmrnitvi živali; ureja postopek, pravice in obveznosti v primerih, ko gre za zapuščene živali; določa pogoje za društva, ki na področju zaščite živali delujejo v javnem interesu; določa nagrade in priznanja na področju zaščite živali; ureja nadzorstvo nad izvajanjem tega zakona ter kazenske sankcije za kršitelje določb tega zakona. ZZZiv (Ur. l. RS, št. 43/2007) v 2. členu določa, da velja za vse živali, ki imajo razvita čutila za sprejem zunanjih dražljajev in razvit živčni sistem, ki boleče zunanje vplive čutijo. Dosledno se izvaja pri vretenčarjih, pri drugih živalih pa glede na stopnjo njihove občutljivosti v skladu z ustaljenimi izkušnjami ter znanstvenimi spoznanji. V 3. členu naprej določa, da nihče ne sme brez utemeljenega razloga povzročiti živali trpljenja, bolezni ali smrti.

Na ribištvo se nanaša 15. člen, ki prepoveduje različne načine mučenja živali, konkretno pa prepoveduje trganje rib s trnkov. Za mučenje živali se po 4. členu šteje vsako ravnanje (ali opustitev ravnanja), storjeno naklepno, ki živali

povzroči hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče ali ponavljajoče trpljenje, škodi njenemu zdravju, ali pa nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali. Zakon tudi omejuje načine usmrtitve živali, zato je lahko naklepno mučenje ujetih rib in neprimerna usmrtitev mučenje živali. Prav tako je po 17. členu prepovedan prevoz vodnih živali, če ni zagotovljena zadostna količina vode z ustrezno temperaturo in kisikom.

Ne nazadnje se na ribiški sektor nanaša tudi zakonodaja, ki ureja zaščito potrošnikov in javnega zdravja. Med pravne akte, ki so za ribištvo relevantni na tem področju, lahko štejemo Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (Ur. l. RS, št. 93/2005, v nadaljevanju ZVMS) in podzakonske predpise, ki so nanj vezani. ZVMS (Ur. l. RS, št. 93/2005) med drugim ureja sledljivost in certificiranje v zvezi z živalmi, živalskimi proizvodi in krmo, veterinarska merila skladnosti, pravila prometa ter uporabe zdravil, veterinarske preglede, veterinarski nadzor in ukrepe uradnega veterinarskega nadzora.

PREDLOGI

Urejanje ribištva je podvrženo določenim pravnim normam in regulativi. Evropske in slovenske pravne norme, ki urejajo morsko ribištvo neposredno, pa ne urejajo, kakšno naj bi bilo razmerje med ribištvom in turizmom. Norme so bolj usmerjene v reševanje ključnih težav, s katerimi se soočajo tako svetovni kot evropski in slovenski ribiški sektor: preobsežnost ribiške flote in prekomerno izkoriščanje morskih naravnih virov. Posredno se te norme nanašajo tudi na ribištvo v povezavi s turizmom, saj omejujejo povečevanje ribolovnega napora, tudi tistega, ki bi utegnil nastati kot posledica razvoja ribiškega turizma, poleg tega pa ribištvo postavlja tudi druge omejitve, kot so na primer metode ribolova itd.

Vsebina razmerja med ribištvom in turizmom je še najnatančneje obravnavana v slovenskem NSN in Operativnem programu, ki sta temeljna dokumenta, na podlagi katerih bo Slovenija črpala sredstva iz Evropskega sklada za ribištvo. NSN gleda na turizem predvsem kot na dejavnost, ki lahko pomaga ribiški industriji na poti k prestrukturiranju, tako da poskrbi za diverzifikacijo in nova

delovna mesta. Korak naprej pa gre Operativni program, ki predvideva turizem kot komplementarno dejavnost, ki bi ribiško dejavnost lahko naredila bolj dobičkonosno tudi izven ribiške sezone. Kot ena izmed možnosti se navaja razvoj ribiškega turizma, v okviru katerega bi se turistom omogočila storitev ogleda in/ali soudeležba pri gospodarskem ribolovu ter neposredna kulinarična ponudba ribiških proizvodov.

VIRI IN LITERATURA

- Direktiva 2008/56/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. junija 2008 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju politike morskega okolja. *Uradni list EU* št. 242/2007.
- Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatnih tipov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst. *Uradni list EU* št. 206/1992.
- Evropska komisija (2009). Skupna ribiška politika: Priročnik za uporabnike. Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS. (2007). *Nacionalni strateški načrt za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS. (2009). *Operativni program za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.
- Pravilnik o določitvi delov morja, kjer je kakovost vode primerna za življenje in rast morskih školjk in morskih polžev. *Uradni list RS* št. 84/2007.
- Pravilnik o evidenci ribolovnih zmogljivosti, ribolovnem naporu, ulovu, vzreji rib, iztovarjanju in ekonomskem položaju ribištva. *Uradni list RS* št. 28/2004.
- Pravilnik o podrobnem označevanju ribolovnih orodij in zagotavljanju trajnostne rabe rib. *Uradni list RS* št. 87/2008.
- Pravilnik o programu usposabljanja za izvajanje gospodarskega ribolova, potrdilu o opravljenem izpitu in o vodenju evidenc o izdanih potrdilih o opravljenih izpitih. *Uradni list RS* št. 44/2005.
- Pravilnik o pristočnem ribolovu na morju. *Uradni list RS* št. 64/2008.

- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o podrobnem označevanju ribolovnih orodij in zagotavljanju trajnostne rabe rib. *Uradni list RS* št. 11/2010.
- Pravilnik o trgovskih imenih rib. *Uradni list RS* št. 46/2005.
- Pravilnik o vsebini in načinu vodenja evidence ribičev – fizičnih oseb. *Uradni list RS* št. 109/2007.
- Pravilnik o vsebini, obliki in evidenci dovoljenj za gospodarski ribolov. *Uradni list RS* št. 83/2004.
- Ribolov zunaj EU*. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/index_sl.htm.
- United Nations. (1994). United Nations Convention on the law of the sea (UNCLOS). Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
- Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane. *Uradni list EU* št. 31/2002.
- Uredba (ES) št. 853/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o posebnih higienskih pravilih za živila živalskega izvora. *Uradni list EU* št. 139/2004.
- Uredba (EU) št. 1237/2010 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. decembra 2010 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 2187/2005 glede prepovedi višanja vrednosti ulova in omejitev za ribolov iverke in romba v Baltskem morju, Beltih in Soundu. *Uradni list EU* št. 348/2010.
- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 852/2004 z dne 29. aprila 2004 o higieni živil. *Uradni list EU* št. 139/2004.
- Uredba Komisije (ES) št. 498/2007 z dne 26. marca 2007 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 1198/2006 o Evropskem skladu za ribištvo. *Uradni list EU* št. 120/2007.
- Uredba Komisije (ES) št. 517/2008 z dne 10. junija 2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 850/98 v zvezi z določanjem velikosti mrežnega očesa in ocenjevanjem debeline vrvice ribiških mrež. *Uradni list EU* št. 151/2008.

- Uredba Komisije (ES) št. 710/2009 z dne 5. avgusta 2009 o spremembi Uredbe (ES) št. 889/2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 v zvezi z določitvijo podrobnih pravil o ekološkem gojenju živali iz ribogojstva in ekološki pridelavi morskih alg. *Uradni list EU* št. 204/2009.
- Uredba Komisije (ES) št. 889/2008 z dne 5. septembra 2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov glede ekološke pridelave, označevanja in nadzora. *Uradni list EU* št. 250/2008.
- Uredba Komisije (ES) št. 1010/2009 z dne 22. oktobra 2009 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 1005/2008 o vzpostavitvi sistema Skupnosti za preprečevanje nezakonitega, neprijavljenega in nereguliranega ribolova, za odvrčanje od njega ter za njegovo odpravljanje. *Uradni list EU* št. 208/5.
- Uredba Komisije (EU) št. 686/2010 z dne 28. julija 2010 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 2187/2005 glede specifikacij okna Bacoma in vlečne mreže T90 pri ribolovu v Baltskem morju, Beltih in Soundu. *Uradni list EU* št. 199/2010.
- Uredba o določitvi območja ribolovnega morja Republike Slovenije. *Uradni list RS* št. 2/2006.
- Uredba o habitatnih tipih. *Uradni list RS* št. 112/2003.
- Uredba o izvajanju Operativnega programa za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013. *Uradni list RS* št. 57/2009.
- Uredba o sofinanciranju zavarovalnih premij za zavarovanje kmetijske proizvodnje in ribištva. *Uradni list RS* št. 102/2010.
- Uredba o spremljanju ulova in prodaji ribiških proizvodov. *Uradni list RS* št. 54/2008.
- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah. *Uradni list RS* št. 46/2004.
- Uredba Sveta (ES) št. 104/2000 o skupni ureditvi trga z ribiški proizvodi in proizvodi iz ribogojstva. *Uradni list EU* št. 17/2000.
- Uredba Sveta (ES) št. 199/2008 z dne 25. februarja 2008 o vzpostavitvi okvira Skupnosti za zbiranje, upravljanje in uporabo podatkov v sektorju ribištva in podporo znanstvenemu svetovanju v zvezi s skupno ribiško politiko. *Uradni list EU* št. 60/2008.

- Uredba Sveta (ES) št. 754/2009 z dne 27. julija 2009 o izključitvi določenih skupin plovil iz ureditve ribolovnega napora, določenega v poglavju III Uredbe (ES) št. 1342/2008. *Uradni list EU* št. 214/2009.
- Uredba Sveta (ES) št. 768/2005 z dne 26. aprila 2005 o ustanovitvi Agencije Skupnosti za nadzor ribištva in o spremembi Uredbe (ES) št. 2847/93 o oblikovanju nadzornega sistema na področju skupne ribiške politike. *Uradni list EU* št. 128/2005.
- Uredba Sveta (ES) št. 834/2007 z dne 28. junija 2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov in razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 2092/91. *Uradni list EU* št. 180/2007.
- Uredba Sveta (ES) št. 861/2006 o vzpostavitvi finančnih ukrepov Skupnosti za izvajanje skupne ribiške politike in na področju pomorskega prava. *Uradni list EU* št. 294/2006.
- Uredba Sveta (ES) št. 1198/2006 z dne 27. julija 2006 o Evropskem skladu za ribištvo. *Uradni list EU* št. 223/2006.
- Uredba Sveta (ES) št. 1224/2009 z dne 20. novembra 2009 o vzpostavitvi nadzornega sistema Skupnosti za zagotavljanje skladnosti s pravili skupne ribiške politike, o spremembi uredb (ES) št. 847/96, (ES) št. 2371/2002, (ES) št. 811/2004, (ES) št. 768/2005, (ES) št. 2115/2005, (ES) št. 2166/2005, (ES) št. 388/2006, (ES) št. 509/2007, (ES) št. 676/2007, (ES) št. 1098/2007, (ES) št. 1300/2008, (ES) št. 1342/2008 in razveljavitvi uredb (EGS) št. 2847/93, (ES) št. 1627/94 in (ES) št. 1966/2006. *Uradni list EU* št. 343/2009.
- Uredba sveta (ES) št. 1288/2009 z dne 27. novembra 2009 o uvedbi prehodnih tehničnih ukrepov za obdobje od 1. januarja 2010 do 30. junija 2011. *Uradni list EU* št. 347/2009.
- Uredba Sveta (ES) št. 1967/2006 z dne 21. decembra 2006 o ukrepih za upravljanje za trajnostno izkoriščanje ribolovnih virov v Sredozemskem morju, spremembi Uredbe (EGS) št. 2847/93 in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1626/94. *Uradni list EU* št. 36/2007.
- Uredba Sveta (ES) št. 2371/2002 z dne 20. decembra 2002 o ohranjanju in trajnostnem izkoriščanju ribolovnih virov v okviru skupne ribiške politike. *Uradni list EU* št. 358/2002.
- Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 854/2004 z dne 29. aprila 2004 o določitvi posebnih predpisov za organizacijo uradnega nadzora

proizvodov živalskega izvora, namenjenih za prehrano ljudi. *Uradni list EU* št. 139/2004.

Zakon o morskem ribištvu /ZMR-1/. *Uradni list RS* št. 58/2002.

Zakon o morskem ribištvu /ZMR-2/. *Uradni list RS* št. 115/2006.

Zakon o ohranjanju narave. *Uradni list RS* št. 56/1999.

Zakon o varstvu okolja. *Uradni list RS* št. 41/2004.

Zakon o veterinarskih merilih skladnosti. *Uradni list RS* št. 93/2005.

Zakon o vodah. *Uradni list RS* št. 67/2002.

Zakon o zaščiti živali. *Uradni list RS* št. 43/2007.

3 ORGANIZIRANOST RIBIŠTVA IN TURIZMA TER DELEŽNIKI TURISTIČNE VALORIZACIJE RIBIŠTVA

*Saša Planinc, Fakulteta za turistične študije – Turistica, Univerza na
Primorskem*

*Snežana Levstik, specialistka za ribištvo kmetijske svetovalne službe Republike
Slovenije*

*Gorazd Sedmak, Fakulteta za turistične študije – Turistica, Univerza na
Primorskem*

Analiza organiziranosti ribištva in turizma ter identifikacija deležnikov potencialne turistične valorizacije ribištva je bila ena izmed uvodnih aktivnosti in predstavlja osnovo za nadaljnje aktivnosti ter študije. S povezovanjem obeh dejavnosti se namreč lahko dosežejo ugodni sinergijski učinki, ker ribištvo lahko obogati turistično ponudbo, dodatna turistična ponudba pa lahko pomeni dodaten vir zaslužka ribičev.

Ribištvo je v nadaljevanju obravnavano le z vidika morskega ribištva in akvakulture (na morju marikulture), kar zajema ribolov in široko pojmovano ribogojstvo, ki pomeni gojenje rib in školjk, pri turizmu pa se je področje vsebinsko obravnavalo celovito. Na obeh področjih so se v tistem delu, ki je vezan na regionalno in lokalno raven organiziranosti, obravnavali le regionalni in lokalni deležniki.

Predstavljena analiza temelji na pregledu, komparaciji in kompilaciji sekundarnih virov. Ker gre pri študiji organiziranosti predvsem za pregled deležnikov in njihovih relacij in ker to ni zelo pogosto obravnavano v znanstvenih in strokovnih delih, so viri najpogosteje spletne strani deležnikov.

Vsebine pri obeh študijah organiziranosti, torej pri ribištvu in turizmu, so se skušale narediti čim bolj primerljive oz. sta se obe področji obravnavali po enakih kriterijih. Tako so vsebine obeh študij strukturirane enako, vsebine znotraj poglavij pa so obravnavane glede na vsebinsko specifično dejavnosti. Ker

gre za zelo različni dejavnosti, se je izkazalo, da je organiziranost na podobnih ravneh lahko precej različna.

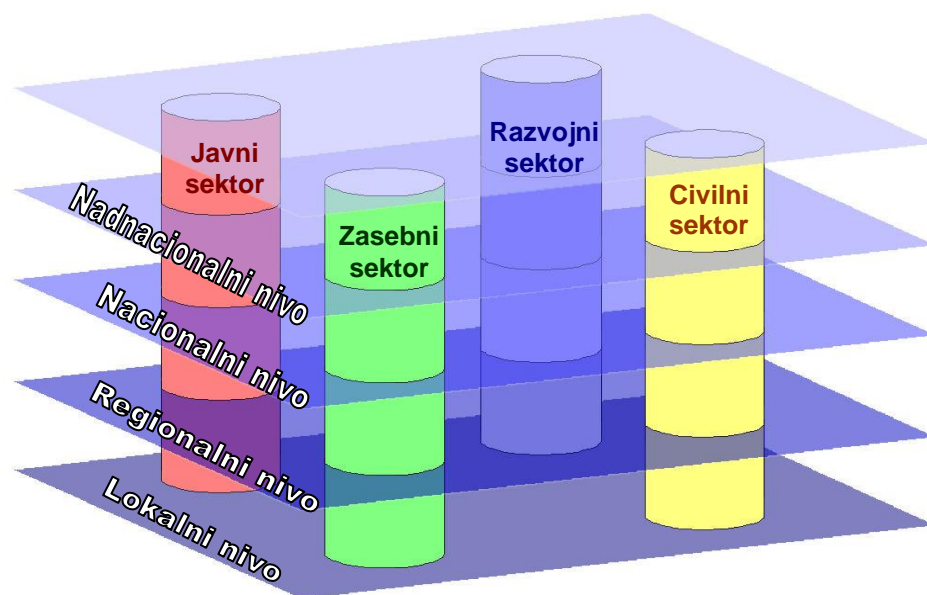
Obe študiji se tako pričneta (seveda vsaka za svoje področje) s pregledom pomembnejših evropskih in svetovnih organizacij, ki igrajo pomembno vlogo pri razvoju dejavnosti in oblikujejo določene usmeritve. Temu sledi pregled organiziranosti na ravni Evropske unije (v nadaljevanju EU) in ločeno na nacionalni ravni. Pri slednjem so prikazali pomembnejše zakonske osnove in strateške dokumente, ki so sprejeti v Sloveniji za obe področji. V nadaljevanju je za obe področji prikazano tudi, kam se uvrščata po standardni klasifikaciji dejavnosti (v nadaljevanju SKD).

Vse navedeno se smotno umešča v združen model ribištva in turizma, ki je bil oblikovan na osnovi modela organiziranosti turizma (Brezovec & Brezovec, 2004; Uran et al., 2006). Na obeh področjih so štirje stebri oz. sektorji, ki so oblikovani glede na način delovanja. V model organiziranosti je bil poleg tradicionalnih treh sektorjev (javni, zasebni in civilni) vpeljan še nov razvojni sektor (raziskovalne in izobraževalne ustanove), ker se je želel izpostaviti pomen teh organizacij. Gre za vsebinsko precej specifično skupino deležnikov, ki jih ni najbolj smiselno uvrstiti v druge sektorje, čeprav gre večinoma za organiziranost v okviru javnega sektorja (torej bi lahko govorili o posebni veji tega), ki pa se deloma prepleta še z ostalima dvema. Prepletanje sicer ni nič neobičajnega tudi pri tradicionalnih treh sektorjih, saj govorimo o partnerski organiziranosti (npr. javno-zasebno partnerstvo) oz. partnerskem modelu organiziranosti. V modelu organiziranosti imamo torej javne službe oz. državno upravo (javni sektor), gospodarske subjekte in združenja (zasebni sektor), raziskovalne in izobraževalne ustanove (razvojni sektor) ter civilno družbo oz. nevladne organizacije ter lokalno prebivalstvo (civilni sektor).

Znotraj vsakega sektorja pa gre za različne ravni delovanja. Tako govorimo o lokalni, regionalni, nacionalni in nadnacionalni (medregijski, mednacionalni, medkontinentalni, svetovni ...) ravni. V model organiziranosti smo vključili vse ravni do nacionalne, ker smo nadnacionalne deležnike opisali ločeno.

Slika 2: Shematski prikaz modela organiziranosti

Vir: Prirejeno po modelu organiziranosti turizma (Brezovec & Brezovec, 2004; Uran et al., 2006).

3.1 ORGANIZIRANOST RIBIŠTVA

Kot je bilo omenjeno, sta v študiji o organiziranosti ribištva obravnavana le morsko ribištvo in akvakultura (marikultura). Ribištvo sicer splošno zajema tudi sladkovodno ribištvo, ki pokriva sladkovodno ribogojstvo (to se nadalje deli na vzrejo t. i. hladnovodnih in toplovodnih vrst rib) in športni ribolov, ki je negospodarska vrsta ribištva in je vgrajen v sistem ribiških družin, ki upravljajo posamezna ribolovna območja. V študiji smo se omejili na morsko ribištvo, čeprav imamo v obalnem območju Slovenije tudi dve sladkovodni ribogojnici na reki Rižani in Ribiško družino Koper s sedežem v Pobegih.

3.1.1 Pomembnejše evropske in svetovne organizacije

3.1.1.1 Organizacija za prehrano in kmetijstvo pri Združenih narodih

Na področju ribištva je na svetovni ravni pomembna predvsem ena organizacija, ki ni le ribiška, ima pa temu namenjen oddelek. Gre za Organizacijo za prehrano in kmetijstvo pri Združenih narodih (United Nations Food and Agriculture Organization, v nadaljevanju FAO) in njen Oddelek za ribištvo in akvakulturo (Fisheries and Aquaculture Department).

Poslanstvo FAO, oddelka za ribištvo in akvakulturo, je pospeševanje in zagotavljanje dolgoročnega trajnostnega razvoja in izkoriščanja svetovnih ribiških virov. Zavedajo se temeljne socialne in ekonomske vloge ribištva, ki omogoča trajnostno preskrbo s hrano in zmanjševanje revščine v ribiških skupnostih ter prispeva k nacionalni in mednarodni trgovini, torej ustvarja nacionalni dohodek. V ta namen je v ribištvu nujno odgovorno upravljanje, kar pomeni preprečevanje prevelikega ulova, spodbujanje trajnostnega ribištva, učinkovito raziskovanje ter usposabljanje ljudi. Oddelek za ribištvo in akvakulturo zato v ta namen članom organizacije zagotavlja vso tehnično pomoč. Oddelek tako spodbuja politike in strategije s ciljem trajnostnega in odgovornega razvoja ribištva, kar dosega prek raznih forumov, z izdelavo pravnih in političnih okvirov, kodeksov in smernic, znanstvenega svetovanja, pripravljanjem gradiv za usposabljanja in podobno, za kar zbira in analizira podatke, razvija metodologijo in še na številne druge načine spremlja dejavnost. Pri vsem tem sodeluje z nacionalnimi in mednarodnimi institucijami, univerzami ter zasebnim sektorjem in civilno družbo (Fisheries and Aquaculture Department, 2011).

Znotraj FAO deluje tudi Generalna komisija za ribištvo v Sredozemlju (General Fisheries Commission for the Mediterranean, v nadaljevanju GFCM), ki je sestavljena iz 23 držav članic EU, med katerimi je tudi Slovenija. Cilji GFCM so tako spodbujanje razvoja, ohranjanja, racionalnega upravljanja in čim bolj učinkovitega izkoriščanja morskih ribiških virov kot tudi trajnostnega razvoja ribištva v Sredozemlju, Črnem morju in povezanih vodah. Članstvo je odprto

tako za obalne sredozemske države kot tudi za regionalne ekonomske organizacije ter države članice Združenih narodov, katerih plovila lovijo v sredozemskih vodah. GFCM sodeluje z regionalnimi organizacijami za upravljanje ribištva in ima ključno vlogo pri usklajevanju prizadevanj vlad za učinkovito upravljanje ribištva na regionalni ravni. GFCM je tudi pooblaščen, da sprejema zavezujoča priporočila za ohranjanje in upravljanje ribištva in tako igra ključno vlogo pri upravljanju ribištva v regiji (About GFCM, 2011). Obenem skuša s svojimi priporočili vplivati tudi na Evropsko komisijo in skupno ribiško politiko, seveda za upravljanje v Sredozemlju.

3.1.1.2 Regionalne organizacije za upravljanje ribištva

Poleg FAO pa so v svetovnem in evropskem merilu na področju ribištva pomembne še številne regionalne organizacije za upravljanje ribištva (Regional Fisheries Management Organisation, tudi Regional Fisheries Organisations, v nadaljevanju RFMO), ki pa so strogo sektorske organizacije, torej specializirane za ribištvo. RFMO so mednarodne organizacije, namenjene trajnostnemu upravljanju ribiških virov v določeni regiji znotraj mednarodnih voda ali upravljanju vrst, ki se izrazito selijo. Lahko so osredotočene le na določene vrste rib (najpogosteje gre za tune) ali pa na celotno morsko življe v določeni regiji (Regional Fisheries Management Organisation, 2011). V mediteranskem prostoru je pomembna organizacija predvsem Sredozemski svetovadni svet (Regional Advisory Council for Mediterranean, v nadaljevanju RAC-MED), ki deluje kot posvetovalno sektorsko telo in je zadnji izmed nastalih osmih svetov, nastal leta 2009 s sedežem v Rimu, člani izvršilnega odbora pa so tudi slovenski ribiči prek Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije. V nadaljevanju povzemamo še nekaj drugih pomembnejših RFMO, ki jih najdemo kot povezave pri predstavitvi ribištva na spletni strani Evropske komisije (Regional Fisheries Management Organisation, 2011) in pri Odboru za ribištvo, ki deluje v okviru Evropskega parlamenta (PECH Ribišstvo – Povezave, 2011).

Prikaz 3: Pomembnejše regionalne organizacije za upravljanje ribištva

- ICCAT – International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas
- IOTC – Indian Ocean Tuna Commission
- WCPFC – Western and Central Pacific Fisheries Commission
- IATTC – Inter-American Tropical Tuna Commission
- AIDCP – Agreement on the International Dolphin Conservation Programme
- CCSBT – Commission for the Conservation of Southern Bluefin Tuna
- NEAFC – North-East Atlantic Fisheries Commission
- NAFO – Northwest Atlantic Fisheries Organization
- NASCO – North Atlantic Salmon Conservation Organisation
- SEAFO – South-East Atlantic Fisheries Organisation
- SIOFA – South Indian Ocean Fisheries Agreement
- SPRFMO – South Pacific Regional Fisheries Management Organisation
- CCAMLR – Convention on Conservation of Antarctic Marine Living Resources
- GFCM – General Fisheries Commission for the Mediterranean
- Convention on the Conservation and Management of Pollock Resources in the Central Bering Sea
- WECAFC – Western Central Atlantic Fisheries Commission
- CECAF – Fisheries Committee for the Eastern Central Atlantic (PECH Ribištvo – Povezave, 2011; Regional fisheries management organisation, 2011)

3.1.2 Organiziranost na ravni EU

V EU je več institucij oz. organov, ki posegajo na področje ribištva. To so Evropska komisija, Evropski parlament, Svet EU, Evropska investicijska banka, Evropska agencija za pomorsko varnost in Agencija Skupnosti za nadzor ribištva. V EU je ribištvo povsem ločeno od kmetijstva. Področje ribištva pokriva tudi Eurostat (statistični urad EU), vendar ga ne predstavljamo posebej, ker za potrebe ribištva le zbira in diseminira statistične podatke.

3.1.2.1 Evropska komisija

V okviru Evropske komisije (European Commission, v nadaljevanju EC), izvršilnega organa EU, ki predlaga in izvaja zakonodajo ter se zavzema za interese celotne Evrope (Informacije o Evropski komisiji, 2010), delujeta Generalni direktorat za pomorske zadeve in ribištvo ter Mreža za trajnostni razvoj ribiških območij.

Generalni direktorat za pomorske zadeve in ribištvo

Generalni direktorat za pomorske zadeve in ribištvo (Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, v nadaljevanju DG MARE) je oddelek EC, odgovoren za izvajanje skupne ribiške politike (v nadaljevanju SRP) in celostne pomorske politike. S približno 400 zaposlenimi sodi DG MARE med najmanjše oddelke EC, 6 njegovih direktorats pa pokriva ribiška področja od ohranjanja morskih virov do nadzora, tržnih in strukturnih ukrepov ter mednarodnih odnosov, predvsem kot sklepanje ribiških sporazumov s tretjimi državami (Generalni direktorat za pomorske zadeve in ribištvo, 2010).

SRP, ki je sprva predstavljala orodja, namenjena ohranjanju tradicionalnih ribolovnih praks in odpravljanju nesoglasij med državami članicami pri ribolovu na skupne ribolovne vire, ima že dolgo zgodovino, v današnjem času pa predstavlja zahteven pravni in znanstveni okvir z glavnim ciljem trajnostnega upravljanja ribištva (Generalni direktorat za pomorske zadeve in ribištvo, 2010).

Trenutno je v pripravi nova desetletna reforma, ki naj bi stopila v veljavo v naslednjem proračunskem obdobju EU (2013–2020).

Skupno upravljanje ribištva je nujno, ker se ribe selijo prek meja in so zanimive za več ribiških flot, tako da je znotraj SRP več področij ukrepov: od opredelitve številnih pravil in predpisov do zagotavljanja sredstev, nadzora evropske ribiške flote, pogajanj v mednarodnih ribiških organizacijah, pomoči proizvajalcem, predelovalcem in distributerjem, financiranja zbiranja podatkov in raziskav (Skupna ribiška politika, 2010). SRP (2010) določa tudi razvoj evropskega ribogojstva, tako da je bila sprejeta tudi strategija za trajnostni razvoj evropskega ribogojstva, ki ima tri temeljne naloge, in sicer pomagati ribogojstvu, da postane konkurenčnejše, zagotoviti vzdržnost ribogojstva ter izboljšati upravljanje ribogojstva, da bi v celoti izkoristilo svoj potencial (Strategija za trajnostni razvoj evropskega ribogojstva, 2010).

Znotraj SRP (2010) je opredeljen tudi Evropski sklad za ribištvo (2010, v nadaljevanju ESR), ki s financiranjem pomaga ribiški industriji (ribolov, ribogojstvo, predelava in trženje ribiških proizvodov) in obalnim skupnostim pri prilagajanju na spremenjene razmere ter tako zagotavlja, da bo ribiški sektor ekonomsko uspešen in hkrati trajnosten. ESR je vezan na proračun EU, ki se sprejema za 7 let, trenutno pa smo v obdobju 2007–2013. Osnova za črpanje sredstev so strateški načrti in operativni programi, ki jih pripravijo države (Evropski sklad za ribištvo, 2010). Tudi Slovenija ima izdelana oba dokumenta.

V nacionalnem strateškem načrtu je opredeljeno, kako se bodo porabila sredstva ESR in nacionalna sredstva za razvoj nacionalnega ribištva in ribogojstva (razmerje je 75 % proti 25 %, sredstev pa je skupno nekaj manj kot 29 mio EUR) ter kako se bo zagotovilo, da bosta vzdržnejša, tako da je podlaga za pogajanja in sprejetje operativnih programov (Nacionalni strateški načrti – Evropski sklad za ribištvo, 2010). V operativnem programu pa so opisani in utemeljeni posamezni ukrepi v okviru ESR, kar je dodatno podprto s finančnim načrtom za posamezna prednostna področja (Operativni programi, 2010). Iz nabora vseh možnih ukrepov so izbrane ukrepe leta 2006 izbrali oz. določili nacionalna administracija, ribiški sektor in obalne občine. V operativnem programu so posamezni ukrepi ločeni na 4 prednostne osi.

Prikaz 4: Prednostne osi operativnega programa

- **1. prednostna os:** ukrepi za prilagoditev slovenske ribiške flote (trajna ali začasna ukinitve dejavnosti, naložbe v plovila, mali priobalni ribolov, družbeno-gospodarska nadomestila za upravljanje flote);
- **2. prednostna os:** ribogojstvo, celinski ribolov, predelava in trženje rib in ribogojških proizvodov (naložbe v ribogojstvo, vodno-okoljski ukrepi, predelava in trženje, varovanje javnega zdravja in zdravja živali);
- **3. prednostna os:** ukrepi v skupnem interesu (skupni ukrepi, ribiška pristanišča, mesta iztovora in zavetja, razvoj novih trgov in promocijske kampanje);
- **4. prednostna os:** trajnostni razvoj ribiških območij (izbor obalne akcijske skupine in lokalne razvojne strategije ter njeno izvajanje).
(Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2009)

Mreža za trajnostni razvoj ribiških območij

Mreža za trajnostni razvoj ribiških območij (European Fisheries Areas Network, v nadaljevanju FARNET) je nastala kot podporna enota EC za pomoč pri izvajanju ukrepov EU za trajnostni razvoj ribiških območij, kar predstavlja 4. prednostno os ESR. Gre za nove ukrepe EU znotraj ESR (uvadeni so bili 2007), nastali pa so po vzoru kmetijskih ukrepov in sredstev za trajnostni razvoj podeželja. FARNET omogoča povezovanje med posameznimi ribiškimi območji, podpira in svetuje lokalnim ribiškimi obalnim akcijskim skupinam (Fisheries Local Action Groups – FLAG, v nadaljevanju ROAS) pri njihovih aktivnostih. ROAS se ustanovljajo v 21 državah članicah EU, ustanovljenih pa naj bi jih bilo vsaj 200 (Dobrodošli na FARNET, 2011). Sprejemanje odločitev o financiranju projektov temelji na lokalni strategiji, ki jo razvije posamezna ROAS glede na lokalne razmere. V Sloveniji ravnokar nastaja strategija razvoja ribiškega obalnega omočja, ki jo pripravlja ROAS, ki je tudi v formalnem ustanavljanju. FARNET pa spodbuja povezovanje z oblikovanjem učne platforme, ki omogoča združevanje in izmenjavo oz. posredovanje znanja in izkušenj prek medregijskega in nadnacionalnega sodelovanja med strokovnjaki,

javnimi uslužbenci in državljani celotne EU (FARNET – mreža za trajnostni razvoj ribiških območij, 2010).

3.1.2.2 Evropski parlament

Evropski parlament je organ, ki predstavlja državljanke in državljane EU, sodeluje pa pri sprejemanju evropske zakonodaje in letnega proračuna EU. Delo je organizirano v obliki specializiranih odborov. Eden od teh je tako Odbor za ribištvo, imenovan PECH (Dobrodošli v Evropskem parlamentu, 2011). Odbor kroji ribiško politiko in zakonodajo, ki združuje celo vrsto različnih interesov, končni cilj pa je zagotavljanje dolgoročne trajnosti ribištva (morskega okolja, staležev rib, ribičev, sorodnih industrij in obalnih skupnosti). Odbor za ribištvo je tako pristojen za skupno ribiško politiko, varovanje ribolovnih virov, organizacijo trga z ribjimi izdelki, strukturno politiko na področju ribištva in akvakulture ter mednarodne sporazume na področju ribištva (Odbor za ribištvo PECH, 2011).

3.1.2.3 Svet Evropske unije

V okviru Sveta Evropske unije (CONSILIUM) deluje Svet za kmetijstvo in ribištvo (Agriculture and Fisheries Council), ki je med starejšimi in prav tako sodeluje pri sprejemanju evropske zakonodaje in letnega proračuna EU (delo Sveta EU se prepleta z delom Evropskega parlamenta). Združuje ministre držav članic za kmetijstvo in ribištvo ter evropske komisarje za to področje (komisar za ribištvo je bil do nedavnega g. Borg, sedaj pa je ga. Damanaki). Svet obravnava in sprejema zakonodajne akte za področje svojega sektorja, kar vključuje ureditev trgov, organiziranje proizvodnje in vzpostavljanje razpoložljivih virov, izboljšanje horizontalne kmetijske strukture in razvoj podeželja (CONSILIUM – Kmetijstvo in ribištvo, 2011).

3.1.2.4 Agencija Skupnosti za nadzor ribištva

Agencija Skupnosti za nadzor ribištva (Community Fisheries Control Agency, v nadaljevanju CFCA) je organ EU, ki skrbi za izboljšanje skladnosti predpisov

EU in učinkovitost izvrševanja nadzora na področju ribištva. CFCA spodbuja enotno in učinkovito uporabo pravil skupne ribiške politike z organiziranim operativnim sodelovanjem in usklajevanjem med državami članicami EU. Opravlja tudi naloge, pomembne za usklajeno izvajanje skupne ribiške politike, zlasti na področju usposabljanja inšpektorjev ter tehnik in metodologij nadzora (Agencije Evropske unije – CFCA, 2011).

Kot osnova za črpanje sredstev ESR sta v Sloveniji nastala dva strateška dokumenta, ki sta že bila opisana pri pregledu organiziranosti na ravni EU pod poglavjem EC in njenega DG MARE:

- Nacionalni strateški načrt za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013 (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2007)
- Operativni program za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013 (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2009)

Nastaja že tudi nov načrt upravljanja z ribištvom (v nadaljevanju NUR), ki je trenutno v fazi osnutka, na katerega je ribiški sektor že podal pripombe (prvi je bil narejen kot posledica zahtev t. i. Mediteranske uredbe – Uredba 1967/2006, nov pa nastaja na pobudo ribičev, tako da bo vključil vse ribolovne tehnike in ne le aktivne, kot to predpisuje Mediteranska uredba). V tako pripravljene vsebini bo nov NUR lahko vsaj delno zadostil tudi ZRM-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) kot osnova za pripravo programa ribištva na nacionalni ravni. Omenimo še, da se na pobudo ribiškega sektorja pripravlja tudi sprememba ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006).

3.1.3 Dejavnosti po SKD

Za potrebe uradne statistike se v Sloveniji uporablja Standardna klasifikacija dejavnosti V2 (v nadaljevanju SKD), ki je usklajena z nadnacionalno klasifikacijo NACE. Po SKD se morsko ribištvo uvršča v naslednje kategorije (Statistični urad Republike Slovenije, 2008).

Tabela 2: Umestitev ribištva v SKD

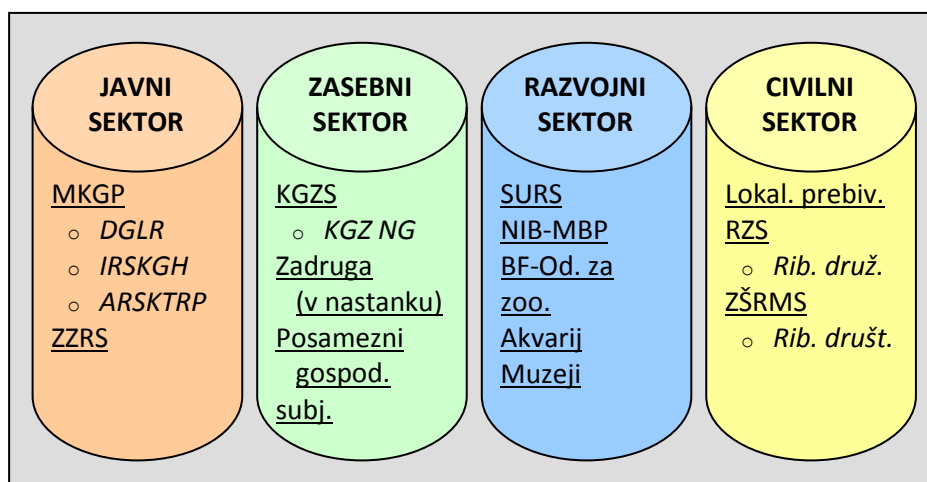
Šifra kategorije	Deskriptor
A	Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo
A 03	Ribištvo in gojenje vodnih organizmov
A 03.1	Ribištvo
A 03.11	Morsko ribištvo
A 03.110	Morsko ribištvo
A 03.2	Gojenje vodnih organizmov
A 03.21	Gojenje morskih organizmov
A 03.210	Gojenje morskih organizmov
C	Predelovalne dejavnosti
C 10	Proizvodnja živil
C 10.2	Predelava in konzerviranje rib, rakov in mehkužcev
C 10.20	Predelava in konzerviranje rib, rakov in mehkužcev
C 10.200	Predelava in konzerviranje rib, rakov in mehkužcev
G	Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil
G 46	Posredništvo in trgovina na debelo, razen z motornimi vozili
G 46.3	Trgovina na debelo z živili, pijačami, tobačnimi izdelki
G 46.38	Trgovina na debelo z drugimi živili, tudi z ribami, raki, mehkužci
G 46.380	Trgovina na debelo z drugimi živili, tudi z ribami, raki, mehkužci
G 47	Trgovina na drobno, razen z motornimi vozili
G 47.23	Trgovina na drobno v spec. prodajalnah z ribami, raki, mehkužci
G 47.230	Trgovina na drobno v spec. prodajalnah z ribami, raki, mehkužci

Vir: Standardna klasifikacija dejavnosti V2 (Statistični urad Republike Slovenije, 2008).

3.1.4 Model organiziranosti in deležniki v Sloveniji

Deležnike lahko uvrstimo v štiri stebre oz. sektorje glede na področje delovanja, in sicer v javni sektor (državna uprava), zasebni sektor (poslovni subjekti), razvojni sektor (raziskovalne in izobraževalne ustanove) in civilni sektor (nevladne organizacije), kot je prikazano spodaj. V model so zajeti glavni deležniki, ki so kakor koli povezani z ribištvom. Njihovo delovanje je vezano na različne ravni (nacionalno, regionalno, lokalno) in na različna področja ribištva, kot bo predstavljeno v nadaljevanju.

Slika 3: Model organiziranosti ribištva

Legenda:

- MKGP – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
- DGLR – Direktorat za gozdarstvo, lovstvo in ribištvo
- IRSKGH – Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano
- ARSKTRP – Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja
- ZZRS – Zavod za ribištvo Slovenije
- KGZS – Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije
- KGZ NG – Kmetijsko-gozdarski zavod Nova Gorica
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije
- NIB-MBP – Nacionalni inštitut za biologijo, Morska biološka postaja
- BF-Od. za zoo. – Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
- RZS – Ribiška zveza Slovenije
- ZŠRMS – Zveza za športni ribolov na morju Slovenije

Vir: Lastno delo.

3.1.4.1 Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Republika Slovenija (v nadaljevanju RS) nima posebnega ministrstva za ribištvo, ampak ta sektor pokriva Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljevanju MKGP), ki je upravni organ in skrbi za administracijo, SRP in zakonodajo ter na splošno ureja ribiško problematiko. Na MKGP deluje več organov, ki so povezani z ribištvom.

Direktorat za gozdarstvo, lovstvo in ribištvo

Direktorat za gozdarstvo, lovstvo in ribištvo (v nadaljevanju DGLR) skrbi za zagotavljanje trajnostnega razvoja gozdov, lovstva in ribištva. Kar se tiče ribištva, je njegova ključna naloga, da zagotavlja primerne pogoje za delo ribičev in ribogojcev ter spodbuja posodabljanje plovil, ribogojških in predelovalnih obratov tako, da so bolj prilagojeni danim razmeram in da se zagotavlja trajnostni razvoj. DGLR sestavljata dva sektorja: *Sektor za lovstvo in ribištvo* (v nadaljevanju SLR) ter Sektor za gozdarstvo (Direktorat za gozdarstvo, 2011). V okviru SLR je organizirano morsko gospodarsko, športno in rekreacijsko ribištvo, le ribogojstvo je umeščeno v živinorejo.

Naloge SLR na področju morskega gospodarskega ribištva so predvsem upravljanje z ribištvom v teritorialnih vodah RS in spremljanje stanja ribištva ter pripravljanje sistemskih rešitev na področju morskega ribištva in akvakulture (zgolj morske). Poleg tega je SLR zadolžen za načrtovanje, upravljanje in izvajanje aktivnosti Nacionalnega strateškega načrta za razvoj ribištva v RS in NUR, nadzor nad delom Zavoda za ribištvo Slovenije (v nadaljevanju ZZRS), vodenje nekaterih evidenc, izdajanje dovoljenj, sodeluje pa tudi pri oblikovanju ribiške politike (Sektor za lovstvo in ribištvo, 2011).

Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano

Znotraj Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano (v nadaljevanju IRSKGH) deluje na področju ribištva Lovska in ribiška inšpekcija. Vloga IRSKGH je, da opravlja nadzor nad izvajanjem zakonov in drugih

predpisov ter aktov, med drugim tudi na področju lovstva in ribištva, lahko pa opravlja tudi kontrolo pri izvajanju ukrepov, ki so sicer v pristojnosti Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (v nadaljevanju ARSKTRP). IRSKGH opravlja inšpekcijski nadzor na 8 območnih enotah in pripadajočih izpostavah ter na 6 vstopnih mestih, torej na mejah z sosednjimi državami (Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano, 2011). Morsko ribištvo pokrivata dva inšpektorja, in sicer eden na morju, drugi pa na obali.

Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja

V okviru ARSKTRP deluje sektor za razvoj podeželja in znotraj tega oddelek za razvoj podeželja, ribištvo in promocijo. Njegova naloga je predvsem spremljanje in sodelovanje pri izvajanju postopkov dodeljevanja nepovratnih namenskih sredstev, izdelava poročil in analiz ter drugo (Oddelek za razvoj podeželja, ribištvo in promocijo 2011). Na področju ribištva je zadolžen za izvajanje nekaterih ukrepov na osnovi Operativnega programa za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013, saj ARSKTRP izplačuje sredstva iz ESR. ARSKTRP tako izvaja ukrepe na 4 prednostnih oseh (Ukrepi na področju ribištva, 2011).

3.1.4.2 Zavod za ribištvo Slovenije

Zavod za ribištvo Slovenije, ki je lociran v Spodnjih Gameljnah, ima dva oddelka, in sicer oddelek za morsko ribištvo ter oddelek za ribogojstvo. ZZRS opravlja na področju ribištva dejavnosti javne službe, poleg tega pa opravlja tudi tržno dejavnost in raziskave ter strokovne naloge s področja biologije ribištva (Zavod za ribištvo Slovenije – Domov, 2011). Na področju morskega ribištva oz. ribiške biologije raziskuje morske organizme, kar je med drugim osnova za morsko ekologijo (vpliv ribolova na morski ekosistem), pristojen pa je tudi za pripravo mnenj, svetovanje in sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje ter pripravo strokovnih osnov zanjo. Delovanje ZZRS predstavlja podporo MKGP (Zavod za ribištvo Slovenije – Morje, 2011). ZZRS ima tudi svojo pisarno na Morski biološki postaji, saj pokriva vzorčenje ulova oz. iztovora male plave ribe,

v sodelovanju z ostalimi jadranskimi državami pa tudi vzorčenje ulova s pridneno kočo v Jadranu.

3.1.4.3 Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije

Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije (v nadaljevanju KGZS) je (za razliko od prej naštetih deležnikov) gospodarsko združenje, torej združuje številne poslovne subjete, med drugim tudi registrirane ribiče, ki so od leta 2008 obvezni člani KGZS in je predstavnik njihovih interesov. Pod okriljem KGZS deluje kmetijska svetovalna služba, ki je ena od mnogih njenih dejavnosti. Ta služba deluje kot javna svetovalna služba, tako da jo financira država oz. MKGP. KGZS je ustanoviteljica 8 regionalnih kmetijsko-gozdarskih zavodov (v nadaljevanju KGZ), med temi tudi v Novi Gorici (v nadaljevanju KGZ-NG), ki imajo vsak svoje svetovalne službe (Levstik, 2007).

Leta 2008 je pod KGZ-NG prešla tudi Pisarna za ohranitev, diverzifikacijo in razvoj morskega ribištva (v nadaljevanju Pisarna za ribištvo), ki je sicer nastala že leta 2004 kot posledica Interreg projekta Adri.Fish, katerega partnerice so bile obalne občine (najbolj ga je podprla občina Izola, z več kot 80 % občinskih sredstev), drugi partnerji pa so bili še iz Italije in Hrvaške. Pisarna za ribištvo je bila ustanovljena za ureditev stanja v morskem gospodarskem ribištvu in pomoč vsem ribičem (zastopanje njihovih interesov), prostor pa je podjetje Riba, d. o. o., ponudilo v brezplačno uporabo. Od leta 2005 Pisarna za ribištvo izvaja projekt Vzpostavitev temeljev za ohranitev, prestrukturiranje in razvoj gospodarske panoge morskega ribištva na slovenski obali v skladu s SRP (Levstik, 2007). Levstikova znotraj KGZ-NG deluje kot svetovalka – specialistka za ribištvo. Glede financiranja te storitve se čaka sprememba ZMR-2, ki bo v zakon ponovno vrnila javno službo svetovanja v ribištvu in tako končno sistemsko uredila specialistično svetovanje v ribištvu.

3.1.4.4 Zadruga

Zadruga prav tako predstavlja gospodarsko oz. poslovno sodelovanje oz. združevanje. Trenutno je na Obali v nastanku zadruga, v katero se povezujejo ribiči, ki imajo interes skupnega nastopa na trgu. V pobudi za nastanek zadruge je trenutno povezanih 5 ribičev, drugi pa so še vedno organizirani kot posamezniki. Pričakuje se, da se bo v prihodnjih letih vanjo vključilo še bistveno več ribičev. Razmere v ribištvu so se začele namreč urejati in spreminjati, tako da je čas tudi za ponovno vzpostavljanje poslovnega sodelovanja.

Slovensko morsko ribištvo (v nadaljevanju SMR) je namreč v letih po osamosvojitvi zapadlo v krizo predvsem na račun zmanjšanja ribolovnega območja in neustreznega odziva ministrstva na novonastalo situacijo. Ribiči, ki so pred osamosvojitvijo lahko lovili na celotnem Jadranu, so se po osamosvojitvi morali vrniti v domače vode, kar je pomenilo bistven upad ulova. Na začetku so bili sektorsko zelo povezani in so sodelovali v sindikatu ribiških delavcev ter kasneje v združenju profesionalnih ribičev, sčasoma pa so se med njimi zaradi neposluha pristojnih služb za njihove zahteve začela pojavljati trenja. Obe omenjeni organizaciji sta tako propadli. Leta 2004 je potekel prvi poskus povezovanja sedmih ribiških zadrug, od katerih pa nobena ni bila zares poslovno aktivna (v smislu skupnega nastopa na trgu), saj se je v tranzicijskem obdobju vloga zadrug izgubila oz. spreminjala. Razmišljalo se je o zvezi ribiških zadrug, za kar je bil osnovan statut, vendar se je po analizi stanja pokazalo, da je za poslovno povezovanje še prezgodaj, saj je bilo treba najprej začeti urejati razmere v sektorju (Levstik, 2007).

Po letu 2004, ko je v Izoli začela delovati Pisarna za ribištvo, so se začele razmere v SMR počasi urejati. Pisarna za ribištvo je namreč leta 2004 pripravila projektno nalogo Predstavitev stanja v morskem ribištvu, ki je potrdila kritično stanje, in Predlog strategije ureditve osnovnih pogojev za delovanje ribiške panoge, kar se je začelo tudi izvajati. Po letu 2004 so se tako ribiči ponovno začeli sektorsko povezovati, in sicer najprej kot neformalna podkomisija koordinatorjev posameznih ribolovnih tehnik (s stoječimi mrežami; s pridnenimi vlečnimi mrežami – kočami; z obkrožujočimi mrežami – plavaricami, predvsem

za malo plavo ribo, kot sta sardela in sardon; z lebdečimi kočami, prav tako pretežno za malo plavo ribo), ločeno za vsa tri večja obalna mesta (Koper z Ankaranom, Izola in Piran s Strunjanom), pri čemer je bilo njeno delovanje tudi osnova za delo komisije za ribištvo pri KGZS, sedaj pa so se začeli tudi poslovno povezovati v zadrugo. Pisarna za ribištvo in vodja komisije za ribištvo pri KGZS sta predstavljala slovenske ribiče tudi v združenju sredozemskih profesionalnih ribičev Medisamak, prek katerega se je navezal stik s komisarjem EU za ribištvo, da je poskrbel za dostop slovenskih ribičev do borze z ribiškimi proizvodi v Trstu (do takrat je bil edini možen način prodaja veletrgovcem). Komisija za ribištvo pri KGZS je leta 2008 prenehala delovati oz. se je preoblikovala v delovno skupino predstavnikov vseh polnoaktivnih ribičev (z namestniki) za vse štiri ribolovne tehnologije in vse tri obalne kraje, kar se je ujemalo tudi z novouvedenim obveznim članstvom v KGZS (Levstik, 2007). Od ustanovitve RAC-MED leta 2009 slovenskim ribičem pripada prek KGZS tudi eno mesto v izvršilnem odboru sveta. Ključen trenutek v urejanju razmer v sektorju se je zgodil po obisku evropskega komisarja za ribištvo g. Borga decembra leta 2005, ko je MKGP začel z urejanjem razmer ob sodelovanju s sektorjem. Tako stanje traja še danes.

3.1.4.5 Ribiška obalna akcijska skupina

Kot enega od pomembnih deležnikov omenimo tudi Ribiško obalno akcijsko skupino (ROAS, včasih pisano kot Obalna akcijska skupina oz. OAS), ki pa jo je bilo težko uvrstiti v samo en steber modela organiziranosti. Zaradi te težave in ker je dejansko še v nastajanju, v modelu ni vključena.

Ribiči in drugi deležniki se kot ROAS interesno povezujejo v konzorcij, ki nastaja v okviru 4. prednostne osi. Trenutno je v pripravi strategija ROAS s cilji in programi (gre za osnutek, ki bo verjetno do končne različice doživel še spremembe). Na razpisu MKGP izbrana ROAS bo s svojo strategijo nadalje nastopala v vlogi tistega, ki bo sprejemal prijave projektov in razdeljeval sredstva EU iz 4. prednostne osi. V nadaljevanju povzemamo cilje in programe iz strategije, ki je bila razdeljena kot delovno gradivo na delavnici (izvedena 17.

decembra 2010 v Izoli v okviru 4. prednostne osi) s prikazom dobrih praks iz Danske (Bolje & Turk, 2010).

Prikaz 5: Cilji in programi strategije ROAS

- **Cilj 1:** Ohranjanje ribištva kot gospodarske panoge
- **Cilj 2:** Dodajanje vrednosti ribiškim proizvodom
- **Cilj 3:** Diverzifikacija ribiške dejavnosti
- **Cilj 4:** Spodbujanje ribištva in ribiških proizvodov na območju OAS
- **Cilj 5:** Animiranje turističnega gospodarstva za sodelovanje v projektih trajnostnega razvoja ribištva
- **Cilj 6:** Ohranjanje kulturne dediščine ribištva
- **Cilj 7:** Aktivna vključitev žensk v dopolnilne dejavnosti ribištva
- **Cilj 8:** Ohranjanje naravnega okolja
- **Cilj 9:** Krepitev čezmejnega sodelovanja
- **Cilj 10:** Povezovanje ribičev
(Bolje & Turk, 2010)

3.1.4.6 Posamezni gospodarski subjekti

Med posamezne gospodarske subjekte lahko štejemo predvsem ribiče, ribogojce in školjkarje, pa tudi predelovalce, ribarnice, trgovce, prevoznike in druge, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju. Za nekatere prikazujemo njihove sezname, ki so narejeni na osnovi spletne prisotnosti in osebnih izkušenj in morda niso popolni.

Po uradni statistiki je bilo na področju ribištva leta 2011 zaposlenih 126 delovno aktivnih oseb (velika večina moških), od tega 56 zaposlenih in 70 samozaposlenih in/ali neposredno plačanih. Polni delovni čas naj bi delalo 93 oseb, s skrajšanim delovnim časom, kot priložnostno delo, pa 33 oseb. Delo

ribiča in školjkarja v ribištvu naj bi opravljale 104 osebe, ostalih 22 pa druga dela (Statistični urad Republike Slovenije, 2012c).

Dejanski podatki so precej drugačni, saj naj bi bilo po besedah specialiste za ribištvo Snežane Levstik od približno 140 ribičev na Obali le približno 60 polnoaktivnih ribičev. Imamo tipično sezonski ribolov s koncentracijo zaslužka na štiri mesece. ZMR-2 omogoča možnost opravljanja dejavnosti kot fizične osebe, večina ribičev pa je registriranih kot samostojni podjetniki. Danes je tako registriranih 50 manjših ribiških podjetij (pretežno s. p.), od teh jih je največ v Kopru (14), sledijo Izola (13), Piran (12), Portorož (6), Ankaran (2) in po eno v Škofijah, Dekanih in Črnem Kalu (Levstik, 2007).

Ribolovno floto, s katero opravljajo svojo dejavnost, sestavljajo plovila, ki so bila zgrajena v 60., 70. in 80. letih 20. stoletja, tako da je povprečna starost plovil okrog 30 let. Večina plovil je specializiranih in ne večnamenskih (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2008). Dolžinska struktura je na strani številnih čolnov, krajših od 12 m (številčno predstavljajo več kot 80 % ribolovne flote), poleg teh pa je še 20 bark, daljših od 12 m, in do nedavnega sta delovali tudi 2 ladji, daljši od 30 m, ki sta bili namenjeni za lebdeče kočarjenje (ladji v paru vlečeta kočjo za sabo pod gladino), vendar sta šli v razrez. Prikazujemo še zadnjo dostopno uradno statistiko Statističnega urada Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) z nekoliko drugačnim ločevanjem po dolžini.

Tabela 3: Registrirana ribiška plovila po dolžini za leto 2011

Dolžina plovila	Število	Bruto tonaža	Moč motorja (kW)
Do 11,9 m	164	367	6.202
Od 12 do 17,9 m	19	294	3.256
Nad 18 m	3	343	1.399
Skupaj	186	1.004	10.857

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, v SURS-ovem SI-Stat podatkovnem portalu (Statistični urad Republike Slovenije, 2011b).

Če pogledamo še delitev glede na ribolovne tehnike (žal je zadnji podatek na SURS-ovem portalu precej star – za leto 2005), ugotovimo, da je 92 plovil, ki uporabljajo pasivne tehnike (stoječe mreže), ostalih 23 pa uporablja aktivne tehnike: 16 jih uporablja pridnene mreže vlečnice – kočice, 5 jih uporablja plavarice, 2 pa lebdeče mreže vlečnice v paru (Statistični urad Republike Slovenije, 2006). Slednji sta šli kasneje v razrez. Poleg teh so po podatkih specialiste za ribištvo Snežane Levstik še 3 aktivni nabiralci morskih organizmov. Iztovor in ulov slovenskih ribiških plovil je bil leta 2011 po podatkih Ministrstva za kmetijstvo in okolje skupno na letni ravni 719 ton svežih ribiških proizvodov, od tega 661 ton rib, 52 ton glavonožcev (hobotnice, sipe in lignji) in 7 ton rakov (bogomoljke, pajki), školjk (dondole, mušole, ostrige) in polžev (Statistični urad Republike Slovenije, 2012a). Podrobnejši vpogled pokaže, da je med ulovljenimi vrstami rib daleč v ospredju sardela (306 ton), sledijo pa sardoni (163 ton) in moli (56 ton). Vseh ostalih vrst ulovijo manj kot 25 ton letno na vrsto, večine tudi manj kot 10 ton na vrsto. Med 10 in 25 ton letno na vrsto ujamejo še cipljev, zlatih cipljev, listov, salp in šurov (Statistični urad Republike Slovenije, 2011a).

Poleg ribičev je na Obali še nekaj subjektov, ki se ukvarjajo z akvakulturo (marikulturo). Školjkarji imajo gojišča školjk na Debelem rtiču, v Strunjanu in na Seči, poleg tega pa je v Piranskem zalivu tudi zelo uspešna ribogojnica Fonda.si z že uveljavljeno blagovno znamko Piranski brancin. Po uradni statistiki (žal je zadnji podatek na SURS-ovem portalu spet le za leto 2005) je 12 takih, ki se ukvarjajo z marikulturo, pri čemer je ribogojnih ploščadi (kletk) 40, školjčič (polj) pa 93 (Statistični urad Republike Slovenije, 2006). Z dejavnostjo gojenja školjk se po podatkih specialiste za ribištvo Snežane Levstik resno ukvarja kakšnih 5 gospodarskih subjektov. Po podatkih Ministrstva za kmetijstvo in okolje se je skupno na letni ravni vzredilo 495 ton morskih živali, od tega 439 ton školjk in 56 ton rib, točneje brancinov (Statistični urad Republike Slovenije, 2012).

Na Eurostatovi spletni strani je bilo možno pridobiti še podatek o številu zaposlenih v ribji predelovalni industriji. V zadnjem dostopnem poročilu za Slovenijo žal ni podatka, tako da podatek povzemamo po predzadnjem. Po tem

so bili v Sloveniji leta 2007 v predelovalni ribiški industriji zaposleni 203 delavci v 8 predelovalnih družbah, od tega 2 družbi z več kot 20 zaposlenimi (Evropska komisija, 2010). Izmed predstavnikov predelovalne industrije in trgovcev z morskimi sadeži na debelo gre izpostaviti predvsem podjetja Delamaris, Riba, Frigomar in Delmar, ki so vsa locirana v Izoli, ter Mariva Marikultura iz Portoroža. Poleg teh ribji trg sestavljajo tudi edina ribja tržnica, ki je locirana v Kopru (Fish Market Koper), ter številne prodajalne na drobno in ribarnice: Delmarjeve ribarnice v Izoli, Luciji, Piranu, Kopru in Hipermarketu v Kopru, ribarnici Vilim Jerman v Kopru in Izoli, Marribina ribarnica v Izoli, Delamarisova trgovina v Izoli, Dobra ribica iz Pobegov, Zanestrina ribarnica na Markovcu (Koper), Mevimarjeva ribarnica Koper in druge prodajalne. Na Obali je tudi nekaj ribjih kantin (Portorož, Lucija ...) in trgovin z ribiško opremo (Ulov Portorož, Lax Izola, Lovec Koper).

Z ribištvom so tako ali drugače povezani tudi številni ladijski prevozniki, ki organizirajo redne prevoze, ribolov, panoramske vožnje, ogleda morskega dna, ribje piknike in podobno. Naj naštejemo nekaj večjih lokalnih prevoznikov oz njihovih ladij: Delfin II, Meduza, Zlatoperka, Splendid, Jež, Reful, Škarpna II, Subaquatic, Portorož, Meja, Laho, Luna, Svetko, Lotos, Mimosa, Resnik in drugi.

3.1.4.7 Raziskovalne in izobraževalne ustanove

Z morskim ribištvom se ukvarjajo tudi nekatere raziskovalne in izobraževalne ustanove, vsaka s svojega vidika. SURS vodi uradno statistiko, ki zajema spremljanje števila plovil ribolovne flote in podatke o količini ulova. Pod okriljem Nacionalnega inštituta za biologijo iz Ljubljane (NIB) deluje v Piranu Morska biološka postaja (MBP), ki opravlja predvsem okoljske raziskave morja. Na fakultetni ravni je izobraževanje o akvakulturi in ribištvu omogočeno na Univerzi v Ljubljani na magistrskem študijskem programu 2. bolonjske stopnje (Znanost o živalih) na Oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete (BF) v Domžalah (nosilca predmeta sta dr. Jurij Pohar in dr. Simon Horvat). V srednješolske programe ribišvo ni posebej vključeno, ima pa Pomorski in tehniški center Portorož (Srednja pomorska šola Portorož), ki deluje v okviru

Gimnazije, elektro in pomorske šole Piran, v upravljanju Akvarij v Piranu. Na Srednji pomorski šoli v Portorožu je sicer do leta 1989 potekalo poklicno izobraževanje ribič, sedanji Pomorski in tehniški izobraževalni center Portorož pa ves čas skuša prodreti s pobudo, da bi se poklicno izobraževanje za ribiče ponovno vneslo v program. Danes morajo vsi, ki želijo opravljati dejavnost morskega gospodarskega ribištva, na MKGP opraviti strokovni izpit v skladu z ZMR-2. Poleg tega je na Obali nekaj muzejev, ki med drugim prikazujejo tudi ribiško dediščino (ribiški oddelek Pomorskega muzeja "Sergej Mašera" Piran in Muzej podvodnih dejavnosti Piran). Ne nazadnje ne gre prezreti še Mediteranuma, zavoda za revitalizacijo mediteranske kulture, iz Pirana, ki se med drugim ukvarja z ohranjanjem dediščine plovil.

3.1.4.8 Lokalna skupnost oz. prebivalstvo

Lokalna skupnost oz. prebivalstvo ima izrazito pomembno vlogo, saj je ključno za ohranjanje ribiške tradicije in ribiškega načina življenja. To je pomembno predvsem za doseganje sinergijskih učinkov ribištva in turizma, saj turisti ne potujejo in obiskujejo krajev le zaradi naravnih danosti in snovne kulturne dediščine, ampak tudi zaradi spoznavanja drugačnih kultur in žive dediščine. Lokalno prebivalstvo je zato pomembno, da se ustrezno vključi v turistično ponudbo in ribiči s svojimi družinami tu niso izjema, ampak osnovna privlačnost. Lokalno prebivalstvo je ključno tudi za uspešnost organiziranih prireditev, ki jih večinoma organizirajo društva, v katera so nekateri vključeni. Spodaj prikazujemo največje izmed njih.

Prikaz 6: Ribiške prireditve na Obali

- **Ribiški praznik Izola** (Center za kulturo, šport in prireditve Izola)
- **Ribiška fešta Piran** (Turistično društvo Tartini Piran)
- **Dnevi oljk, vina in rib Izola** (Center za kulturo, šport in prireditve Izola)
- **Na pomolu je fešta – Ribiška nedelja Koper** (Agencija Easy)
- **Športni ribiški pokali oz. tekmovanja** (ribiške družine, društva in klubi)
(Lastno delo)

3.1.4.9 Ribiške/ribolovne zveze, ribiške družine in društva

Ribiška zveza Slovenije

Ribiška zveza Slovenije (v nadaljevanju RZS) je nevladna organizacija (financiranje iz članarin in prispevkov), sestavljena pa je iz 64 ribiških družin in ima okoli 13.000 članov. Deluje v javnem interesu z namenom ohranjanja narave, za kar ima poseben status, opredeljen v zakonodaji, tako da tesno sodeluje z MKGP in Ministrstvom za okolje in prostor (v nadaljevanju MOP) ter še nekaterimi drugimi (ZZRS, BF, Veterinarsko fakulteto ...). RZS in njene ribiške družine upravljajo predvsem s sladkovodnim življem in so zelo dejavni na področju športnega (negospodarskega pristočasnega) ribolova, v model pa je RZS vključena zato, ker na Obali deluje Ribiška družina Koper s sedežem v Pobegih (Ribiška zveza Slovenije, 2011).

Zveza za športni ribolov na morju Slovenije

Za morsko ribištvo je najpomembnejša Zveza za športni ribolov na morju Slovenije (v nadaljevanju ZŠRMS), saj ne obstaja druga zveza, ki bi pokrivala to področje. ZŠRMS je vezana le na negospodarski pristočasn ribolov. Njena vloga je med drugim izdaja ribolovnih dovoljenj in dovolilnic za pristočasn ribolov na morju (potrebno za ribolov s čolna, z obale pa ne; dovoljenja za gospodarski ribolov izdaja minister, pristojen za ribištvo), pa tudi nudenje servisa ribiškim društvom. Združuje namreč 16 ribiških društev s skoraj 1.200 člani. ZŠRMS igra pomembno vlogo pri razvoju rekreativnega ribolova tudi kot pomembne turistične dejavnosti v povezavi z ohranjanjem ribiške tradicije, kar je izpostavljeno v njihovem programu, zato povzemamo omenjeni točki (Zveza za športni ribolov na morju Slovenije, 2008).

Prikaz 7: Povzetek iz programa ZŠRMS

- **"Promocija ribolovnega turizma – ZŠRMS** mora postati nosilec in spodbujevalec društvom v promociji športnega ribolova na morju oz. ribolovnega turizma v Sloveniji. Jasno moramo v dokumentih opredeliti naša stališča do razvoja te vrste turizma kot doživljajskega turizma in kot zelo pomembnega sestavnega dela turistične ponudbe celotne naše obale. V ta namen bo potrebno pripraviti pogoje sodelovanja s turističnimi akterji ter tudi ustrezno promocijsko gradivo za vse vrste medijev."
- **"Ohranjanje ribiške tradicije in ribiški muzej –** Da bi ohranili ribiške tradicijo ribolova na morju in še posebej športnega ribolova, bi veljalo razmišljati o oblikovanju muzejske zbirke, pripravi ustreznega dogovora z ustreznimi resornimi ministrstvi in rešiti vprašanje statusa ter lokacije muzeja, ki ne bi bil namenjen samo ohranitvi tradicij, temveč tudi širši turistični ponudbi."
(Zveza za športni ribolov na morju Slovenije, 2008)

Ribiška društva

Na Obali deluje kar nekaj društev, povezanih z morskim ribištvom, ki imajo pomembno vlogo ne le za ribištvo, ampak tudi za turizem, saj pripravljajo številne prireditve. Prikazujemo njihov seznam.

Prikaz 8: Ribiška društva na Obali

- Ribiško in potapljaško društvo Piran
  - Ribiško društvo Oradela Piran
  - Pomorsko društvo Ankaran
  - Športno potapljaško in ribiško društvo PLK Koper (Potapljači Luke Koper)
  - Ribiško društvo Solinar Strunjan
  - Morskošportni ribolovni klub Menola Izola
  - Društvo tramontana prijatelji morja Izola
  - Ribiško čolnarsko društvo Porporella Koper
  - Ribiško društvo Skuša Lucija
- (Lastno delo)

Za zaključek pregleda organiziranosti ribištva želimo prikazati še nekatere javne službe na morju, ki sicer ne predstavljajo organiziranosti ribištva (z izjemo IRSKGH), so pa posredno zelo povezane z njim in skrbijo predvsem za varnost na morju. Seznamu smo dodali še upravitelje večjih pristanišč.

Prikaz 9: Koordinacija služb na morju

- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano
  - Ministrstvo za promet, Uprava RS za pomorstvo Koper, Sektor za pomorski promet (Kapitanija)
  - Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje
  - Ministrstvo za finance, Carinski urad Koper
  - Ministrstvo za obrambo, Uprava RS za zaščito in reševanje ter SV Poveljstvo sil
  - Ministrstvo za notranje zadeve, Policijska uprava Koper
  - Ministrstvo za zunanje zadeve, Direktorat za evropske zadeve in politično bilateralno
  - Upravitelji večjih pristanišč (ribiških): Javno podjetje Okolje Piran, Komunala Koper in Izola
- (prirejeno po Uprava republike Slovenije za pomorstvo, 2010, 6. september)

3.2 ORGANIZIRANOST TURIZMA

Študija organiziranosti turizma zajema vse ravni od nadnacionalne do nacionalne, regionalne in lokalne, pri slednji pa se omeji na obalne občine (Koper, Izola in Piran), v katerih je poleg turizma prisotno tudi ribištvo. Na regionalni ravni zaenkrat še ni prisotne ustrezne organiziranosti oz. se šele vzpostavlja in je v fazi oblikovanja, ima pa vsekakor pomembno vlogo pri razvoju dejavnosti.

3.2.1 Pomembnejše evropske in svetovne organizacije

3.2.1.1 Svetovna turistična organizacija

Vodilna organizacija na področju turizma na svetovni ravni je Svetovna turistična organizacija, ki je agencija Združenih narodov (United Nations World Tourism Organization, v nadaljevanju WTO). Njeno osnovno poslanstvo je pospeševanje mednarodnega sodelovanja, implementacija etike v turizmu, raziskovanje turizma, zbiranje in diseminacija turističnih podatkov, promocija vseh oblik turizma ter na splošno razvoj turizma po svetu, še zlasti v državah v razvoju. WTO služi kot forum za razpravljanje o turistični politiki in je vir turističnega znanja (World Tourism Organization, 2011).

3.2.1.2 Svetovni svet za potovanja in turizem

Svetovni svet za potovanja in turizem (World Travel and Tourism Council, v nadaljevanju WTTC) je organizacija, ki združuje vodilna podjetja iz potovalne in turistične industrije. Poslanstvo WTTC je dvig zavesti, da sta potovalna in turistična industrija eni največjih na svetu, saj zaposlujeta več kot 200 milijonov ljudi in ustvarjata okrog 10 % BDP (World Travel & Tourism Council, 2011). Prizadeva si za trajnostni razvoj, poudarja ekonomski in družbeni pomen, spodbuja zaposlovanje in drugo. WTTC deluje tudi kot forum za glavne akterje na področju potovalne in turistične industrije, torej ima pomembno povezovalno vlogo (World Travel & Tourism Council, 2011).

3.2.1.3 Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (Organisation for Economic Cooperation and development, v nadaljevanju OECD) ima za poslanstvo spodbujanje politike, ki bo izboljšala gospodarsko in družbeno blaginjo ljudi po vsem svetu. OECD je forum, v katerem lahko vlade sodelujejo in izmenjujejo izkušnje ter iščejo rešitve za skupne probleme (About OECD, 2011). Znotraj OECD deluje Odbor za turizem (Tourism Committee), ki je del Centra za podjetništvo, mala in srednja podjetja ter lokalni razvoj (Centre for

Entrepreneurship, SMEs and Local Development). Odbor za turizem deluje kot forum za izmenjavo informacij in spremljanje politik ter strukturnih sprememb, ki vplivajo na razvoj mednarodnega turizma, in promovira trajnostno gospodarsko rast turizma (Tourism, 2011).

3.2.1.4 Mednarodno združenje za hotelirstvo in restavracije

Mednarodno združenje za hotelirstvo in restavracije (International Hotel & Restaurant Association, v nadaljevanju IH & RA) je edina neprofitna organizacija globalnega podjetništva, ki zastopa gostinska podjetja po vsem svetu. IH & RA spremlja in lobira za vse mednarodne agencije s področja gostinstva, ki združujejo okrog 300.000 hotelov in 8 milijonov restavracij ter zaposlujejo 60 milijonov ljudi (About IH & RA, 2011).

3.2.1.5 Evropska potovalna komisija

Evropska potovalna komisija (European Travel Commission, v nadaljevanju ETC) ima za nalogo trženje in promocijo turizma v Evropi in njenih državah in spodbuja izmenjavo turističnih informacij. ETC je prav tako neprofitna organizacija, sestavljajo pa jo nacionalne turistične organizacije (v nadaljevanju NTO) 36 evropskih držav. Gre torej za nadnacionalno turistično organizacijo, ki je geografsko vezana na Evropo. Predvsem prek interneta jo promovira kot turistično destinacijo na svetovnem trgu (European Travel Commission, 2011). ETC ni del EC ali kakšnega drugega organa EU.

Z vidika turizma obstaja poleg navedenih organizacij še več pomembnih, tudi prevoznih, letalskih, vendar na tem mestu ni smiselno navajati vseh. Seznam s povezavami do njihovih spletnih strani najdete na spletni strani EC pod sektorjem turizem znotraj menija s povezavami (Useful links, 2011).

3.2.2 Organiziranost na ravni EU

V EU je več institucij oz. organov, ki posegajo na področje turizma, vendar je turizem (za razliko od ribištva) bolj prepuščen samemu sebi. Organi, ki so

zadolženi za turizem, so Evropska komisija, Evropski parlament in Svet EU, njihove vloge pa smo predstavili že pri ribištvu in tu opisov ne ponavljamo, ampak prikazujemo le specifične vsebine za turizem. Področje turizma pokriva tudi Eurostat kot statistični urad EU, vendar ga tudi tu ne predstavljamo posebej, ker za potrebe turizma le zbira in diseminira statistične podatke. Posebej omenimo le, da Eurostat (skupaj z WTO in OECD) sodeluje tudi pri turističnih satelitskih računih (Tourism Satellite Accounts – TSA), ki so pomembni za oceno pomena turizma za narodno gospodarstvo.

3.2.2.1 Evropska komisija

Evropski turizem ni v neposredni pristojnosti EU, temveč je stvar posameznih držav članic. Sodelovanje med EC in državami članicami se izvaja prek t. i. komitologije. Za področje usklajevanja evropske turistične politike je odgovorna Svetovalna komisija za turizem (Tourism advisory committee, v nadaljevanju TAC). TAC sestavljajo predstavniki držav članic in predstavniki najvidnejših evropskih gospodarskih interesnih združenj s področja turizma (nastanitveni in prehrambni gostinski sektor, organizatorji potovanj ...). Izmed generalnih direktorats je za sektor turizem zadolžen Generalni direktorat za podjetništvo in industrijo (Directorate General Enterprise and Industry) (Mednarodno sodelovanje, 2011).

EC ima torej posredno vlogo pri povečanju prepoznavnosti evropskega turizma na način, da zagotavlja socialno, kulturno in okoljsko trajnost turizma. V ta namen EC izvaja pripravljalni ukrep Evropske destinacije odličnosti (European Destinations of Excellence – EDEN). Poleg tega EC izpostavlja bogastvo in raznolikost evropskega turizma v okviru svojega programa Calypso, ki si s spodbujanjem socialnega turizma prizadeva za pospeševanje turističnih izmenjav v Evropi. Da bi krepila evropski turizem in sodelovanje med akterji na področju turizma, je EC predlagala tudi operativni okvir z organizacijo številnih dogodkov (Cooperation in tourism, 2011). Pod domeno EC sodi tudi prestrukturiranje ribiškega sektorja, kot je bilo že omenjeno pri organiziranosti ribišтва, saj ima ERS za prednostno nalogo trajnostni razvoj ribiških območij, tako da je tu stična točka obeh dejavnosti (ribištva in turizma). Eno od možnih

področij, na katero lahko ribiči preusmerijo svoje dejavnosti, je namreč ekološki turizem, saj ERS podpira tudi prekvalifikacijo v poklice, ki morski ribolov povezujejo s turizmom (European policies for tourism, 2010).

3.2.2.2 Evropski parlament

V okviru Evropskega parlamenta pokriva področje turizma Odbor za promet in turizem, imenovan TRAN (posredno pa tudi v okviru Odbora regij in Ekonomsko-socialnega odbora) (Mednarodno sodelovanje, 2011). Odbor kroji turistično politiko in zakonodajo ter je tako odgovoren za standardizacijo turističnih storitev, politiko priseljevanja v povezavi s turizmom, drobitev turistične politike EU, trajnostni razvoj turizma ipd. (Odbor za promet in turizem TRAN, 2011).

3.2.2.3 Svet Evropske unije

Odločitve znotraj Sveta EU, ki so vezane na področje evropskega turizma, sprejema Svet za konkurenčnost. Slovenski minister, pristojen za turizem, tako v okviru Sveta EU soodloča o strateških usmeritvah, politikah, ukrepih in zakonodaji, ki so povezani (tudi) s storitvami, kamor se uvršča turizem. Soodloča tudi o zadevah, ki se zaradi statusa evropskega turizma, ki je v pristojnosti posameznih članic, posredno navezujejo na razvoj evropskega turizma (Mednarodno sodelovanje, 2011).

3.2.3 Zakonske osnove in strateški dokumenti v Sloveniji

3.2.3.1 Zakon o gostinstvu

Posebnega zakona o turizmu v Sloveniji nimamo. Na turizem se tako posredno nanaša Zakon o gostinstvu (uradno prečiščeno besedilo) (Ur. l. RS, št. 93/2007, v nadaljevanju ZGos-UPB2). ZGos-UPB2 (Ur. l. RS, št. 93/2007) definira gostinsko dejavnost kot pripravo in strežbo jedi in pijač ter nastanitev gostov. ZGos-UPB2 (Ur. l. RS, št. 93/2007) nadalje definira še gostinske obrate, pogoje za opravljanje gostinske dejavnosti, pravila za opravljanje gostinske dejavnosti

pri sobodajalcih in na kmetijah ter drugo. Na ZGos-UPB2 (Ur. l. RS, št. 93/2007) se navezuje še več podrejenih predpisov, ki jih posebej ne opisujemo, ampak le povzemamo njihov seznam (Register predpisov Slovenije, 2011):

- Pravilnik o merilih za določitev obratovalnega časa gostinskih obratov in kmetij, na katerih se opravlja gostinska dejavnost
- Pravilnik o minimalnih tehničnih pogojih in o minimalnem obsegu storitev za opravljanje gostinske dejavnosti
- Pravilnik o kategorizaciji nastanitvenih obratov

3.2.3.2 Zakon o spodbujanju razvoja turizma

Drugi zakon s področja organiziranosti turizma pa je Zakon o spodbujanju razvoja turizma (Ur. l. RS, št. 2/2004, v nadaljevanju ZSRT). Glavni cilj ZSRT (Ur. l. RS, št. 2/2004) je vzpostavitev spodbudnega okolja za učinkovitejši in uspešnejši razvoj slovenskega turizma. ZSRT (Ur. l. RS, št. 2/2004) določa načrtovanje, organiziranje in izvajanje politike spodbujanja razvoja turizma na nacionalni ravni in na ravni turističnega območja in določa turistično takso ter druga sredstva za izvajanje politike spodbujanja razvoja turizma. Določa tudi pogoje za organiziranje in prodajo turističnih aranžmajev, turističnega vodenja in spremljanja ter turističnih športnih storitev kot pridobitne dejavnosti. Tudi na ZSRT (Ur. l. RS, št. 2/2004) se navezuje več podrejenih predpisov, ki jih posebej ne opisujemo, ampak le povzemamo njihov seznam:

- Pravilnik o načinu in postopku pridobitve licence za opravljanje dejavnosti organiziranja in prodaje turističnih aranžmajev ter o vsebini in načinu vodenja registra izdanih licenc
- Pravilnik o postopku za pridobitev statusa pravne osebe, ki deluje v javnem interesu na področju spodbujanja turizma
- Uredba o razvojnih spodbudah za turizem
- Pravilnik o podeljevanju javnega pooblastila na področju turizma

3.2.3.3 Strateški dokumenti

V nadaljevanju so prikazani dokumenti, ki so bili aktualni v času izvedbe projekta in so bili kot taki vključeni v študijo organiziranosti.¹

Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011²

Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011 (v nadaljevanju RNUST) je strateški dokument na področju turizma. V RNUST so opredeljeni vizija, cilji, temeljna in poslovne strategije, predstavljena pa je tudi nadgradnja modela organiziranosti slovenskega turizma s poudarkom na turistični destinaciji in razvojni funkciji. Podane so tudi temeljne usmeritve za oblikovanje turistične ponudbe in politike s predvidenimi ukrepi in aktivnostmi za doseganje ciljev (glavni je krepitev modela destinacijskega managementa). RNUST vključuje 8 politik, ki so vezane na razvoj turističnih destinacij, človeških virov, raziskovalnega dela, poslovnega okolja in investicij ter trženje in promocijo, trajnostni in regionalni razvoj, zagotavljanje kakovosti ter uvajanje informacijske tehnologije in komunikacij. Vsaka politika vsebuje ukrepe, ti pa imajo določene tudi nosilce in sodelujoče subjekte (Uran et al., 2006).

Turistična politika za leto 2010 z usmeritvami za leto 2011³

V turistični politiki so na osnovi ocene obsega slovenskega turizma v letu 2009 opredeljeni kratkoročni cilji, ukrepi in aktivnosti turistične politike za spodbujanje razvoja turizma, določeno pa je tudi financiranje turistične politike. Za uresničitev temeljnega strateškega cilja so določene ključne programske

---

¹ V času izvajanja projekta oz. nastajanja tega dela so bili sprejeti nekateri novi dokumenti, kar je v nadaljevanju besedila navedeno le v opombah, študija organiziranosti pa je bila narejena v letu 2011 in zato prikazujemo takratno stanje.

² Kasneje je bila sprejeta Strategija razvoja slovenskega turizma 2012–2016 "Partnerstvo za trajnostni razvoj slovenskega turizma". Ta si je za cilj postavila, da bi leta 2016 turizem v celoti temeljil na trajnostnem razvoju in bi "ključno prispeval k družbeni blaginji in ugledu naše države v svetu". Z atraktivnimi in raznolikimi turističnimi proizvodi naj bi Slovenija postala "zaželena destinacija tudi za turiste z oddaljenih trgov". Strategija želi prispevati k dvigu konkurenčnosti, ustvarjanju ugodnega poslovnega okolja in učinkovitemu ter inovativnemu trženju (Sektor za turizem, 2013).

³ Kasneje je bila sprejeta Turistična politika za leto 2011 z usmeritvami za leto 2012.

prioritete in načrtovane aktivnosti po posameznih politikah (Ministrstvo za gospodarstvo, 2010).

Strategije razvoja turizma v obalni regiji

Za obalno regijo so bile izdelane tudi nekatere strategije razvoja, ki jih ne opisujemo posebej:

- Južna Primorska (Regionalni razvojni center Koper, 2006)
- Občina Piran (Hosting svetovanje, d. o. o., 2009b)
- Občina Izola (Hosting svetovanje, d. o. o., 2009a)

3.2.4 Model organiziranosti in deležniki v Sloveniji

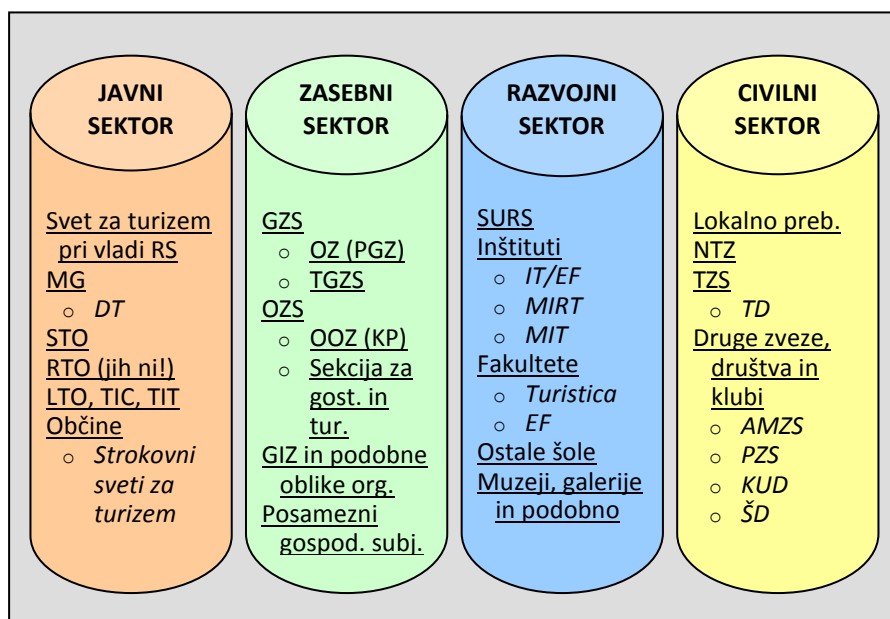
Deležnike smo znova uvrstili v štiri stebre oz. sektorje glede na področje delovanja (javni, zasebni, razvojni in civilni sektor), kot je prikazano spodaj. V model so zajeti glavni deležniki, ki so kakor koli povezani s turizmom⁴. Njihovo delovanje je vezano na različne ravni (nacionalno, regionalno, lokalno) in na različna področja turizma, kot bo predstavljeno v nadaljevanju.

---

⁴ V času izvajanja projekta oz. nastajanja tega dela je prišlo do nekaterih sprememb v organiziranosti, kar je v nadaljevanju besedila navedeno le v opombah, študija organiziranosti pa je bila narejena v letu 2011 in zato prikazujemo takratno stanje. To velja za celotno poglavje.

Slika 4: Model organiziranosti turizma

Legenda:

- MG – Ministrstvo za gospodarstvo
- DT – Direktorat za turizem
- STO – Slovenska turistična organizacija
- RTO – regionalne turistične organizacije
- LTO – lokalne turistične organizacije
- TIC – turistično-informacijski centri
- TIT – turistično-informacijske točke
- GZS – Gospodarska zbornica Slovenije
- OZ (PGZ) – Območna zbornica, Primorska gospodarska zbornica
- TGZS – Turistično-gostinska zbornica Slovenije
- OZS – Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije
- OOOZ (KP) – Območna obrtna zbornica Koper
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije
- IT/EF – Institut za turizem Ekonomske fakultete
- MIRT – Mediteranski inštitut za raziskave v turizmu
- MIT – Mednarodni inštitut za turizem
- EF – Ekonomska fakulteta

- NTZ – Nacionalno turistično združenje
- TZS – Turistična zveza Slovenije
- TD – turistična društva
- AMZS – Avto-moto zveza Slovenije

Vir: Prirejeno po modelu organiziranosti turizma (Brezovec & Brezovec, 2004; Uran et al., 2006).

3.2.4.1 Svet za turizem pri Vladi RS

Svet za turizem pri Vladi RS je strokovno posvetovalno telo, ki za potrebe turizma usklajuje delo ministrstev in ga vodi minister za gospodarstvo, njegovi člani pa so predstavniki javnih služb, gospodarstva in civilne družbe (Zorko, 1999).

3.2.4.2 Ministrstvo za gospodarstvo

Slovenija nima posebnega ministrstva za TURIZEM, ampak ta sektor pokriva Ministrstvo za gospodarstvo (v nadaljevanju MG)⁵, ki skrbi za administracijo, turistično politiko, strateške usmeritve turizma in zakonodajo ter na splošno ureja turistično problematiko. Na MG deluje Direktorat za turizem (v nadaljevanju DT)⁶, poleg tega pa lahko za podaljšek ministrstva (preko DT) štejemo tudi javni gospodarski zavod Slovenska turistična organizacija (v nadaljevanju STO)⁷.

Direktorat za turizem

---

⁵ Po novem Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

⁶ Po novem Direktorat za turizem in internalizacijo.

⁷ Po novem Javna agencija Republike Slovenije za spodbujanje podjetništva, inovativnosti, razvoja, investicij in turizma (krajše SPIRIT). Nastala je z združitvijo Javne agencije RS za podjetništvo in tuje investicije, Slovenske turistične organizacije in Javne agencije za tehnološki razvoj RS. SPIRIT na usklajen, pregleden in celovit način zagotavlja podporo najpomembnejšim področjem slovenskega gospodarstva, tj. podjetništvu, inovativnosti, tehnološkemu razvoju, investicijam in turizmu (Slovenia.info, 2013).

DT skrbi za zagotavljanje sistemskih pogojev za razvoj turizma, spremlja uspešnost turizma, pripravlja zakonodajo in strateške dokumente s področja turizma ter letne turistične politike, preko STO pa skrbi tudi za promocijo in trženje slovenskega turizma (Uran et al., 2006). DT sestavljata dva sektorja⁸: sektor za razvoj in promocijo turizma ter sektor za investicijsko politiko in razvoj poslovnega okolja.

Delovna področja sektorja za razvoj in promocijo turizma so priprava strateških razvojnih dokumentov in usmeritev ter njihovo usklajevanje z vsemi deležniki in spremljanje na vseh ravneh, priprava letnih turističnih politik, usmerjanje in nadzor promocije na domačem in tujih trgih, mednarodno in medresorsko sodelovanje in usklajevanje, priprava in koordiniranje raziskovalnih in razvojnih nalog ter analiz s področja turizma in njegove promocije in podobno (Direktorat za turizem, 2011).

Delovna področja sektorja za investicijsko politiko in razvoj poslovnega okolja pa so priprava zakonodaje in strateških razvojnih dokumentov, strokovna pomoč in sodelovanje z upravnimi enotami, vodenje upravnih postopkov, sodelovanje pri razvoju ugodnega poslovnega okolja za razvoj turizma, medresorskem usklajevanju in pripravi proračuna ter zaključnega računa, sodelovanje pri izvajanju kohezijske politike, spodbujanje investicij v turistično infrastrukturo ter priprava in koordiniranje izdelave analiz s področja investicijske politike in razvoja poslovnega okolja (Direktorat za turizem, 2011).

3.2.4.3 Slovenska turistična organizacija

Slovenska turistična organizacija je nacionalna turistična organizacija (v nadaljevanju NTO), zadolžena za načrtovanje in izvajanje promocije države kot turistične destinacije. Poleg tega skrbi za razvoj novih produktov in turistično informacijsko infrastrukturo ter izvaja številne, predvsem tržne raziskave (Slovenska turistična organizacija, 2011). Znotraj NTO naj bi delovale tudi regionalne turistične (destinacijske) organizacije (RTO, tudi RDO) oz. organizacije za destinacijski management (Destination management organization

---

⁸ Po novem sektor za turizem in sektor za internacionalizacijo.

– DMO), vendar jih za zdaj še nimamo prav veliko⁹. Njihova osnovna funkcija bi bila distribucija turistične ponudbe na turistične trge, vendar bo treba nanje še počakati (Hosting svetovanje, d. o. o., 2009b). V tem času je ta naloga razdeljena med STO in lokalne turistične organizacije (v nadaljevanju LTO, tudi Destination management center – DMC) oz. njihove turistično-informacijske centre (v nadaljevanju TIC) in podobne organizacije (v primeru piranske občine Turistično združenje Portorož).

3.2.4.4 Lokalne turistične organizacije in turistično-informacijski centri

LTO povezujejo deležnike na lokalni ravni, in sicer občinsko strukturo, društvene organizacije, gospodarstvo in druge, običajno pa so oblikovane kot zavodi za turizem na občinski ravni. Njihova vloga je pospeševanje turizma na lokalni ravni, tako da pogosto sodelujejo tudi pri organizaciji dogodkov, upravljanju s turistično infrastrukturo in podobno (Hosting svetovanje, d. o. o., 2009b). V njihovem okviru običajno delujejo tudi TIC. Na Obali so turistično-informacijski centri (TIC) v naslednjih krajih: Koper, Izola, Piran, Portorož, Ankaran in Hrastovlje.

3.2.4.5 Turistično-informacijska točka Slovenska Istra

Kot enega od pomembnih vidikov organiziranosti turizma v Slovenski Istri omenimo tudi turistično-informacijske točke (v nadaljevanju TIT). TIT Slovenska Istra je projekt, ki ga delno financira EU. V nadaljevanju prikazujemo seznam vseh TIT na Obali.

---

⁹ Kot je bilo omenjeno, v Sloveniji še ni veliko RDO. Na Obali tako še ne obstaja RDO, obstajajo pa na primer na severni Primorski in v osrednji Sloveniji. Slovenija si prizadeva spodbuditi razvoj novih RDO. Več o tem na http://www.mgrt.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem_in_internacionalizacija/turizem/razvoj_turisticnih_destinacij.

Prikaz 10: Turistično-informacijske točke

- Cetore (Kmetija Medljan)
  - Črni Kal (Gostilna Žerjul)
  - Dekani (Restavracija in vinoteka Brič)
  - Dragonja (Kmetija Mahnič)
  - Gračišče (Gostilna in pizzerija Ražman)
  - Korte (Gostilna Korte)
  - Krkavče (Hiša Vrešje – Živi muzej Krkavče)
  - Lopar (Krajevno etnološka in domoznanska zbirka "Hiša od Bardinca")
  - Manžan (Domačija Butul Manžan)
  - Marezige (Gostilna Karjola)
  - Nova vas (Gostilna Na burji)
  - Padna (Gostilna Istranova)
  - Podgorje (Gostilna pod Slavnikom)
  - Sečovelje (Aerodrom Portorož; Hiša s tradicijo – Casa del Sal; Krajinski park Sečoveljske soline)
  - Sv. Peter (Tonina hiša)
  - Šmarje (Garni Mimoza)
  - Truške (Turistične sobe in apartma Kozlovič, Okrepčevalnica Truške)
  - Zazid (Hostel Xaxid)
- (Turistično-informacijske točke, 2009)

3.2.4.6 Občine

Občine imajo pogosto strokovne svete za turizem, tj. posvetovalne organe za razvoj in izvajanje turistične politike na občinski ravni. Sestavljeni so iz deležnikov iz vseh sektorjev (Hosting svetovanje, d. o. o., 2009b).

3.2.4.7 Gospodarska zbornica Slovenije

Gospodarska zbornica Slovenije (v nadaljevanju GZS) je gospodarsko združenje in predstavlja gospodarske subjekte oz. podjetja. Zanje izvaja svetovanje in servis, sicer pa je njena naloga tudi uresničevanje ekonomske politike. Pod okriljem GZS delujejo številne območne zbornice (OZ; na Obali je to Primorska gospodarska zbornica – PGZ), panožna združenja (za turizem je to Turistično-gostinska zbornica Slovenije, v nadaljevanju TGZS), odbori, komisije in sekcije. TGZS združuje turistična podjetja od nastanitvenega in prehrabnega gostinstva, do marin, igralnic, kopališč, potovalnih agencij, organizatorjev kongresov ... Njene osnovne naloge so zastopanje interesov članov, servis, sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje, izvajanje izobraževanj, organizacija Gostinsko-turističnega zbora Slovenije (GTZ) in drugo. TGZS ima za posamezna področja številne odbore, komisije in sekcije (Turistično-gostinska zbornica Slovenije, 2009).

3.2.4.8 Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije

Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije (v nadaljevanju OZS) deluje podobno kot GZS, predstavlja pa obrtnike in podjetnike, torej manjše gospodarske subjekte (s. p.). Prav tako ima več sekcij, med njimi tudi sekcijo za gostinstvo in turizem, ki skrbi za zastopanje interesov članov, njihovo izobraževanje in spoštovanje dobrih poslovnih običajev, ponuja pa tudi strokovno pomoč in sodeluje pri oblikovanju zakonodaje (Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije, 2010).

3.2.4.9 Gospodarska interesna združenja, grozdi in skupnosti

Gospodarska interesna združenja (v nadaljevanju GIZ) so interesna združenja gospodarskih subjektov na določeni lokaciji (npr. Turistično združenje Portorož) ali znotraj določene panoge (kot je prikazano spodaj). V GIZ se povezujejo turistični poslovni subjekti istovrstne turistične ponudbe z namenom izboljšanja poslovnih rezultatov. Njihova naloga je spodbujanje razvoja turizma, izvajajo pa tudi skupno promocijo in raziskave (Uran et al., 2006).

Prikaz 11: Panožna gospodarska interesna združenja

- Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč
  - Združenje turističnih agencij Slovenije
  - Hotelsko združenje Slovenije
  - Združenje igralnic Slovenije
  - Gospodarsko interesno združenje žičničarjev Slovenije
  - Združenje turističnih kmetij Slovenije
  - Skupnost gradov na Slovenskem
  - Gospodarsko interesno združenje Turistične jame
- (Uran et al., 2006)

3.2.4.10 Gospodarski subjekti

Med posamezne gospodarske subjekte lahko štejemo predvsem prenočitvene in prehranske gostinske obrate in druge turistične (wellness, potovalne agencije, organizatorji potovanj) in s turizmom povezane ponudnike (avtobusni prevozniki, taksi službe, kultura, zabavišča, šport, domača obrt, trgovine s spominki, prehrano, obleko ...). Umestitev gospodarskih subjektov s strani turizma po standardni klasifikaciji dejavnosti prikazujemo v tabeli 4. Pri prikazu smo zaradi boljše preglednosti ohranili le podkategorije, koder se je krovna kategorija delila na več podkategorij. Izločili smo tudi podkategorije, v katerih na Obali ni nobenega poslovnega subjekta. Po SKD se turizem na Obali uvršča v naslednje kategorije (Statistični urad Republike Slovenije, 2008).

Tabela 4: Umestitev turizma v SKD

Šifra kategorije	Deskriptor
I 55.1	Dejavnost hotelov in podobnih nastanitvenih obratov
I 55.202	Turistične kmetije s sobami
I 55.203	Oddajanje zasebnih sob gostom
I 55.204	Planinski domovi in mladinska prenočišča
I 55.209	Druge nastanitve za krajši čas
I 55.3	Dejavnost avtokampov, taborov
I 55.9	Dejavnost dijaških in študentskih domov ter druge nastanitve
I 56.101	Restavracije in gostilne
I 56.102	Okrepčevalnice in podobni obrati
I 56.103	Slaščičarne in kavarne
I 56.104	Začasni gostinski obrati
I 56.105	Turistične kmetije brez sob
I 56.2	Priložnostna priprava in dostava jedi ter druga oskrba z jedmi
I 56.29	Druga oskrba z jedmi
I 56.3	Strežba pijač
N 79.11	Dejavnost potovalnih agencij
N 79.12	Dejavnost organizatorjev potovanj
N 79.9	Rezervacije in druge s potovanji povezane dejavnosti
N 82.3	Organiziranje razstav, sejmov, srečanj
R 92.001	Dejavnost igralnic
R 92.002	Prirejanje iger na srečo, razen v igralnicah
R 93.21	Dejavnost zabavišnih parkov
R 93.291	Dejavnost marin

Vir: Standardna klasifikacija dejavnosti V2, 2008.

V nadaljevanju prikazujemo sezname nekaterih pomembnejših ponudnikov za Slovensko Istro (zaradi preštevilnosti so izpuščeni predvsem prehrambni in manjši prenočitveni gostinski obrati, poleg teh pa še agencije in prodajalne vina ter oljčnega olja).

Prikaz 12: Pomembnejši gospodarski subjekti s področja turizma

- Večja hotelska podjetja: Hoteli Bernardin, d. d., Istrabenz Turizem, d. d., Terme Krka, d. o. o., Hoteli Piran, d. d., Terme Čatež, d. d.
- Hoteli s petimi zvezdicami superior: Kempinski Palace Portorož
- Hoteli s petimi zvezdicami: Grand hotel Bernardin, Grand hotel Portorož, Grand hotel Metropol
- Hoteli s štirimi zvezdicami: Hotel Histrion, Hotel Slovenija, Hotel Riviera, Hotel Apollo, Hotel Neptun, Hotel Mirna, Hotel Marko, Hotel Svoboda Strunjan, Hotel Salinera Strunjan, Casino Hotel Carnevale Wellness & Spa, Adria hoteli, Garni hotel Pristan, San Simon Hotel Resort
- Hoteli s tremi zvezdicami: Hotel Vile Park Bernardin, Hotel Piran, Hotel Roža, Hotel Tartini, Hotel Lucija, Hotel Barbara, Hotel Fiesa, Hotel Barbara Fiesa, Hotel Oleander Strunjan, Hotel Laguna Strunjan, Hotel Vile Strunjan, Hotel - Restavracija Tomi, Hotel Oltra, Hotel Koper, Hotel Vodišek, Hotel Bio, Aquapark Hotel Žusterna, Hotel Marina, Hotel Belvedere, ZDUS Hotel Delfin, Garni Hotel Keltika
- Hoteli z dvema zvezdicama: Hotel Bor (Zdravilišče Debeli rtič)
- Mladinski hoteli: Hostel Val Piran, Hostel Panorama Portorož, Hostli Alibi Piran, Hostel Stara šola Korte, Hostel Korotan, Hostel Piran, Dijaški dom Koper, Hostel Xaxid, Dijaški dom Izola
- Kampi: Kamp Lucija, Kamp Strunjan, Kamp Fiesa, Avtokamp Adria Ankarana, Camping Vovk – Osp, Avtokamp Belvedere, Avtokamp Jadranka
- Turistične kmetije: Turistična kmetija Kerin, Casa del Sal, Olje in turizem Spilugola, Klet Klobas, Kmetija odprtih vrat Vlado, Turistična kmetija Lukač, Osmica in turistična kmetija Jakomin, Vinska klet in kmetija Santomas – Ludvik Nazarij Glavina, Izletniška kmetija – osmica Krmac, Turistična kmetija Bordon, Turistična kmetija Škrgat, Kmečka gostilna Kortina pri Matičku, Osmica Štok, Kmetija Medljan, Izletniška kmetija Baredi

- Wellness in spa centri: Terme & Wellness LifeClass Portorož, Paradise Spa Wellness Histrion, Aqua Relax, Talaso Strunjan, Beauty SPA Moretti, Center Syra Rose Spa, Kozmetični salon Maja Kolnik Švara, s. p., Kozmetični salon Lan Art, Ayurvedski studio Manipura, Salon Diva, Diamant – tajska masaža, Salon tradicionalne tajske masaže, Sončni studio, Wellness & Spa Casinò Hotel Carnevale, Wellness Justinopolis, Adria Wellness center
- Kongresni centri: Kongresni center Bernardin, Kongresni center Portus, LifeClass Hotels & Spa, Metropol Business center, Avditorij Portorož, Kongresni center Kempinski Palace

(Lastno delo na osnovi pregleda spletnih portalov občin Piran (Občina Piran, 2011), Portorož (Turistično združenje Portorož, 2011), Izola (Občina Izola, 2011), Koper (Mestna občina Koper) in nekaterih drugih spletnih strani)

Za vse tri obalne občine (Koper, Izola in Piran) pogledjmo še podatke Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJ PES). Najprej po SKD pogledjmo število poslovnih subjektov za leto 2011 (Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, 2011). Z dejavnostjo hotelov in podobnih obratov (I 55.1) jih je malo pod 30, pri čemer je velika večina registriranih kot gospodarske družbe, in sicer največ v Piranu (skoraj polovica) in najmanj v Izoli. Od ostalih poslovnih subjektov z nastanitveno dejavnostjo (I 55 brez I 55.1) jih je največ z dejavnostjo zasebnega sobodajalstva (predvsem v piranski občini), registrirani pa so kot samostojni podjetniki.

Bistveno več je poslovnih subjektov s prehrambno dejavnostjo (I 56), skupno 150. Od tega jih je več kot dve tretjini, točneje 112, z dejavnostjo restavracij in druge strežbe jedi (I 56.1). Ti poslovni subjekti so večinoma registrirani kot samostojni podjetniki, ki jih je največ v Kopru in najmanj v Izoli.

Poslovnih subjektov z dejavnostjo potovalnih agencij, organizatorjev potovanj in s potovanji povezanih dejavnosti (N 79) je skupno malo pod 30, največ v Piranu in Kopru, najmanj v Izoli, registrirani pa so deloma kot gospodarske družbe,

deloma pa kot samostojni podjetniki (potovalne agencije so večinoma gospodarske družbe).

Od ostalih dejavnosti gre v Piranu in Kopru izpostaviti še nekaj posameznih samostojnih podjetnikov z dejavnostjo organiziranja razstav, sejmov in srečanj ter za obe omenjeni občini tudi nekaj igralnic, registriranih kot gospodarske družbe. Tako so registrani tudi poslovni subjekti z dejavnostjo marin, ki jih največ v Izoli.

Iz podatkov o številu zaposlenih dobimo povsem drug vidik, saj se izkaže, da je njihovo število v nesorazmerju s številom poslovnih subjektov. Izkaže se, da so veliki delodajalci oz. poslovni subjekti z izrazito velikim številom zaposlenih predvsem igralnice, sledijo pa jim hoteli in podobni obrati (v povprečju malo pod 50 zaposlenih na poslovni subjekt) ter marine. Ostali poslovni subjekti pa zaposlujejo v povprečju manj kot 5 oseb na poslovni subjekt, je pa res, da je njihovo število veliko (predvsem prehrambnih obratov), kar bistveno vpliva na absolutno število zaposlenih. Največ zaposlenih v turistični dejavnosti na območju Slovenske Istre je vsekakor v nastanitveni dejavnosti (več kot polovica), precej manj v prehrambnih obratih, še bistveno manj pa v igralnicah, marinah in v potovalni dejavnosti.

Vpogled v ponudbo Slovenske Istre nam omogočajo tudi uradni podatki SURS-a (SI-STAT, podatkovni portal), ki redno spremlja število objektov, sob in ležišč po občinah. Iz vidika nastanitvenih zmogljivosti je po podatkih za leto 2012 najbolj razvita občina Piran, ki ima več kot polovico vseh zmogljivosti. Skupno število sob v vseh obalnih občinah je 8.661, ležišč v njih pa je 24.560. Od vseh ležišč jih je v hotelih in podobnih objektih malo pod 40 %, v kampih malo nad 20 %, ostala pa so v ostalih nastanitvenih objektih (Statistični urad Republike Slovenije, 2012b).

V Slovenski Istri je tudi kar precej dobro razvite športne in druge turistične infrastrukture, kar je pomembno z vidika dopolnilnih turističnih dejavnosti in ponudnikov. Jurinčič (2009) ocenjuje, da je površina vseh športnih igrišč okrog 65.000 m², dvoran za šport in rekreacijo 940 m², zunanjih in pokritih bazenov, ki jih je nekaj manj kot 20 (na Debelem rtiču, v Ankaranu, Žusterni, Izoli,

Strunjanu, Bernardinu, Portorožu in Krkavčah), pa okrog 18.000 m² (nekaj več kot polovico od tega je zunanjih bazenov). Mimogrede, večjih urejenih kopališč oz. plaž je na obali okrog 10 (glavna portoroška plaža, plaža Meduza Exclusive, plaža Hotelov Bernardin, plaža Krke Strunjan, Mesečev zaliv in Bele skale, Simonov zaliv in druge v Izoli). Športna igrišča so na Debelem rtiču, v Ankaranu, Izoli, Strunjanu, Pacugu, Portorožu in Krkavčah in so namenjena predvsem odbojki, nogometu, plezanju, tenisu, golfu ter kegljanju. Dvorane so na Debelem rtiču, v Ankaranu, Strunjanu in Portorožu, služijo pa tudi za fizioterapijo, masaže in podobno.

3.2.4.11 Raziskovalne in izobraževalne ustanove

S turizmom se ukvarjajo tudi nekatere raziskovalne in izobraževalne ustanove, vsaka s svojega vidika. SURS je bil omenjen že pri ribištvu, poleg njega pa turizem raziskujejo še nekateri inštituti (Institut za turizem Ekonomske fakultete – IT/EF, Mediteranski inštitut za raziskave v turizmu UP FTŠ Turistice – MIRT, NTZ Mednarodni inštitut za turizem – MIT) in fakultete (UP FTŠ Portorož – Turistica, Ekonomska fakulteta). Slednje so sicer dejavne tudi na področju izobraževanja, na katerem delujejo tudi nekatere visoke, višje in srednje šole. Na Obali so tudi številne kulturne ustanove (knjižnice, gledališča, prireditveni center Avditorij Portorož, galerije), muzeji (po en večji z več zbirkami in enotami v Kopru in Piranu ter več manjših: Izola, Piran, Krkavče ...) in akvarij (Piran), ki so bili nekateri navedeni že pri organiziranosti ribištva.

3.2.4.12 Lokalna skupnost oz. prebivalstvo

Lokalna skupnost oz. prebivalstvo je bilo opisano že pri ribištvu, zato v nadaljevanju prikazujemo le seznam turističnih prireditev kot organiziranega delovanja civilne družbe na področju turizma, saj se lokalno prebivalstvo pogosto vključuje v organizacijo prireditev.

Prikaz 13: Večje turistične prireditve na Obali

Božično-novoletni sejmi, navtični sejem Internautica v portoroški in salon navtike v izolski marini, Primorski sejem, Primorski poletni festival, Mediteran festival, Piranski glasbeni večeri, Glasbeno poletje na Obali in praznovanje sv. Jurija ter sv. Nazarija, Od vinarja do oljkarja, Praznik refoška, Sladka Istra, Festival zlate oljčne vejice, Šparga fest, Gastronomske zakladi Istre, Homo na plac, Predstavitev krajevnih skupnosti in TD v MOK, Ribiški praznik, Dnevi oljk, vina in rib, Solinarski praznik, Tartini festival, Praznik kakija, Melodije morja in sonca, Pomorski krst, Ex-Tempore, Zlati boben ... (Lastno delo na osnovi pregleda spletnih portalov občin Piran (Občina Piran, 2011), Portorož (Turistično združenje Portorož, 2011), Izola (Občina Izola, 2011), Koper (Mestna občina Koper) in nekaterih drugih spletnih strani).

3.2.4.13 Društvena dejavnost

Nacionalno turistično združenje

Nacionalno turistično združenje (v nadaljevanju NTZ) je nekakšen hibrid med gospodarskim in civilnim sektorjem, ki sicer deluje kot nevladna in neprofitna organizacija. Združuje vodilne gospodarstvenike, znanstvenike, pedagoge, raziskovalce in druge individualce, razne izobraževalne ustanove in združenja kot kolektivne člane, poleg tega pa kot partnerje tudi vodilne gospodarske družbe (Zorko, 1999). Poslanstvo NTZ je pospeševanje razvoja vrhunskega in konkurenčnega turizma. Prizadeva si tudi za uvajanje mednarodnih standardov, organizira posvetovanja in druga izobraževanja, raziskuje v okviru lastnega inštituta, poleg vsega tega pa je aktivno tudi na področju založništva (Nacionalno turistično združenje, 2011).

Turistična zveza Slovenije

Turistična zveza Slovenije (v nadaljevanju TZS) je prav tako nevladna organizacija, ki zastopa predvsem interes civilne družbe. Sestavlja jo več 100 turističnih društev in podmladkov ter več 10 turističnih zvez. V občini Koper tako deluje Istrska turistična zveza (Turistična zveza Slovenije, 2011). Njeno poslanstvo je ozaveščanje prebivalstva o pomenu turizma, spodbujanje prijaznosti in gostoljubja, varovanje okolja, spodbujanje in organizacija prireditvev, pospeševanje in spodbujanje razvoja turizma, sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje in turistične politike in še mnogo drugega (Cvikl & Brezovec, 2006).

Turistična in druga društva ter zveze in klubi

Turistična društva (TD) in ostale oblike društvenih organizacij (zveze, klubi) prav tako temeljijo na prostovoljnem povezovanju. Njihova vloga je predvsem zagotavljanje dobrega informiranja in počutja turistov v kraju, spodbujanje turizma in rekreacije, skrb za urejenost okolja, bogatenje turistične ponudbe in popestritev dogajanja s številnimi prireditvami. Društva spodbujajo tudi pozitiven odnos lokalnega prebivalstva do turizma in lahko zelo dobro povezujejo domače prebivalstvo z gospodarskim sektorjem in drugimi deležniki (Hosting svetovanje, d. o. o., 2009b). Na Obali deluje kar nekaj turističnih društev. Prikazujemo njihov seznam.

Prikaz 14: Turistična (in s turizmom povezana) društva na Obali

TD Ankaran, TD Dekani, TD Fiesa - Pacug, TD Gažon, TD Glem, TD Hrvatini, TD Izola, TD Koper, TD Koštabona, TD Lucija, TD Marezige, TD Osp, TD Piran, TD Pomjan, TD Popetre, TD Porton Zazid, TD Portorož, TD Sečovlje, TD Slavniki Podgorje, TD Solinar, Strunjan, TD Škurša, TD Šmarje pri Kopru, TD Šparžin, TD Taperin Sečovlje, TD Tartini Piran, TD Trsek, TD Truške, TD Vanganel, TD Žusterna, Turistično in kulturno društvo "Pod Gradom" Črni Kal, Turistično in kulturno društvo Hrastovlje, Turistično in športno društvo Montinjan, Turistično kulturno društvo Limonca.net, Turistično športno in kulturno društvo Obala, Turistično, razvojno športno in kulturno društvo Movraž, Turistično, športno in kulturno društvo "Sveti Miklavž" Gračišče, Društvo študentov turizma, Društvo za spodbujanje turističnega, kulturnega, športnega in sonaravnega življenja na podeželju "Kraški rob" Črni Kal, Društvo za šport, kulturo in turizem "Skala" Kubed, Društvo za turizem, šport, kulturo in razvoj Rakitovca, Istrska turistična zveza, Kulturno turistično društvo Kosir Boršt, Kulturno, športno, turistično, izobraževalno društvo Predloka "Ravne", Kulturno, turistično in športno društvo "Pod steno" Črnotiče, Športno turistično društvo Bošamarin, Športno turistično društvo Rižana, Športno, kulturno in turistično društvo Šalara (Lastno delo na osnovi pregleda spletnih portalov občin Piran (Občina Piran, 2011), Portorož (Turistično združenje Portorož, 2011), Izola (Občina Izola, 2011), Koper (Mestna občina Koper) in nekaterih drugih spletnih strani).

Poleg TD je tudi nekaj drugih društev in zvez, ki v imenu nimajo turizma, so pa ključna za turistično ponudbo Obale (hortikulturna, planinska, kulturna, športna, potrošniška in avto-moto društva). Prikazujemo le nekaj izmed njih.

Prikaz 15: Druga za turizem pomembna društva na Obali

Avto-moto zveza Slovenije, Center za kulturo, šport in prireditve Izola, Društvo krajevno-etnološke in domoznanske zbirke "Hiša od Brdinca" Lopar, Društvo ljubiteljev kulturne in naravne dediščine "Anbot", Društvo prijateljev zakladov Sv. Jurij, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Koper, Društvo za šport kulturo in razvoj Loparja, Društvo za trajnostni razvoj Istre, Društvo za vsestranski razvoj vasi Potok, Društvo za vsestranski razvoj vasi Smokvica "Figaruola", Folklorno društvo Val Piran, Konjensko športno društvo Pomjan, Kulturno in turistično društvo "Čikole čakole", Kulturno-umetniško društvo Mediteran festival, Planinska zveza Slovenije, Vinol – Društvo vinogradnikov in pridelovalcev oljčnega olja, Zveza kulturnih društev Karol Pahor Piran (Lastno delo na osnovi pregleda spletnih portalov občin Piran (Občina Piran, 2011), Portorož (Turistično združenje Portorož, 2011), Izola (Občina Izola, 2011), Koper (Mestna občina Koper) in nekaterih drugih spletnih strani).

3.3 DELEŽNIKI TURISTIČNE VALORIZACIJE RIBIŠTVA

Pri deležnikih turistične valorizacije ribištva gre za tiste deležnike, ki delujejo v turizmu in imajo možnost skozi svojo dejavnost valorizirati ribištvo, ter za tiste deležnike, ki delujejo v ribištvu in imajo možnost k svoji dejavnosti priključiti še turistično. Gre torej predvsem za zasebni in civilni sektor ter deloma razvojni. Valorizacija je možna v obliki številnih prireditev, organiziranega "turističnega" ribolova in podobno (glej tabelo 5), pri čemer se je razmišljalo širše o vseh z morjem povezanih aktivnostih. Prikazanih je le nekaj možnosti, več pa bo obdelano v študiji trženjskih potencialov.

Tabela 5: Deležniki in možne oblike turistične valorizacije ribištva

Deležniki	Možna turistična valorizacija ribištva
Ribiči	<ul style="list-style-type: none"> • prodaja ulova iz plovil • ribarjenje z ribičem • demonstracija ribolova in druge prireditve
Ribiške skupnosti (posamezniki, družine)	<ul style="list-style-type: none"> • pletenje in čiščenje mrež • kosilo pri ribiču • ribiške "fešte" in druge prireditve
Ribogojci	<ul style="list-style-type: none"> • ogled kletk in hranjenje rib • potapljanje ob kletkah • kulinarčne prireditve
Školjkarji	<ul style="list-style-type: none"> • ogled školjčišč • potapljanje ob školjčiščih • kulinarčne prireditve
Ribje tržnice	<ul style="list-style-type: none"> • ribje dražbe (npr. za večje primerke) • ribiči predstavljajo ulov • demonstracija priprave morskih specialitet
Ribarnice	<ul style="list-style-type: none"> • morski kulinarčnih spominki in ekokotiček • kuponi za zveste kupce (za vstopnice, kot popust ...) • ribič svetuje (recepti za pripravo morskih jedi)
Akvarij	<ul style="list-style-type: none"> • ogled akvarija • spoznavni dan z akvaristom • skupno vračanje živali v morje
Morska biološka postaja	<ul style="list-style-type: none"> • naravoslovni morski dnevi • ozaveščanje o pomenu biotske raznovrstnosti • pod morskim mikroskopom (ogled malega življa)
Društva (ribiška, turistična, kulturna, športna)	<ul style="list-style-type: none"> • ribiške prireditve in tekmovanja (npr. najriba) • oživljanje ribiške dediščine • očistimo obalo in morsko dno
Trgovci (z ribiško opremo, spominki, tipičnimi pridelki ...)	<ul style="list-style-type: none"> • morski kulinarčnih spominki • posredovanje pri prodaji ribiških prireditev • posredovanje informacij o ribjih vodnikih
Ladijski prevozniki	<ul style="list-style-type: none"> • ribiški pikniki • ogledi ribogojnic in školjčišč • "turistično" ribarjenje
Slovenska turistična organizacija (STO), tudi regionalne turistične organizacije (RTO), če bi obstajale	<ul style="list-style-type: none"> • sodelovanje pri organizaciji ribiških prireditev • promocija ribiške dediščine v publikacijah in na spletu • promocijski ribiški videoposnetek
Turistično-informacijski centri (TIC) in turistično-informacijske točke (TIT)	<ul style="list-style-type: none"> • nudenje informacij o ribiških prireditvah • usmerjanje k ribičem • posredovanje informacij o ribjih vodnikih

Deležniki	Možna turistična valorizacija ribištva
Muzeji (morski in drugi)	<ul style="list-style-type: none"> • prikaz ribiške dediščine • demonstracija potapljanja s staro opremo • muzejska ribiška barka
Kulturne ustanove (galerije, knjižnice, gledališča, Avditorij ...)	<ul style="list-style-type: none"> • ribji ex-tempore in podobni natečaji • ribje pravljice za najmlajše • sodelovanje pri organizaciji ribiških prireditvev
Wellness in spa centri	<ul style="list-style-type: none"> • ribji piling (čiščenje odmrle kože) • kuponi za zveste kupce (npr. za vstopnice v akvarij ...) • kombinirana kulinarično sprostitevna ponudba
Kongresni centri	<ul style="list-style-type: none"> • ribiški timbiling • sodelovanje pri organizaciji ribiških prireditvev • vključevanje morske kulinarike in tematskih večerov
Prenočitveni obrati	<ul style="list-style-type: none"> • vključevanje morske kulinarike in tematskih večerov • kuponi za zveste kupce (npr. za vstopnice v akvarij ...) • izposoja ribiške opreme
Prehrambni obrati	<ul style="list-style-type: none"> • demonstracija priprave morskih specialitet • morski kulinaričnih spominki • kuponi za zveste kupce (npr. za vstopnice v akvarij ...)
Potovalne agencije in organizatorji potovanj	<ul style="list-style-type: none"> • ribiški rent-a-boat • morski potovalni programi • nudenje informacij o ribiških prireditvah in vodnikih
Avtobusni in drugi prevozniki	<ul style="list-style-type: none"> • kuponi za zveste kupce (npr. za vstopnice v akvarij ...) • sodelovanje pri ribjih izletih in itinerarjih • organiziran prevoz ulova na dom
Športna in druga turist. infrastruktura (plaže, zabavišča ...)	<ul style="list-style-type: none"> • ribiške igre (tekmovanja) • ribiške prireditve • podvodne aktivnosti in izposoja opreme

Vir: Lastno delo.

3.4 ANALIZA SWOT

Med študijo organiziranosti so se poleg SWOT-analize organiziranosti pokazale že tudi nekatere druge. Ker bi jih bilo škoda izpustiti, spodaj prikazujemo združeno analizo SWOT za organiziranost ribištva in turizma ter širše vplive te organiziranosti.

Tabela 6: SWOT-analiza organiziranosti

Prednosti	Pomanjkljivosti
<ul style="list-style-type: none"> • veliko organizacij • partnerski model • pokritost večine ravni • urejanje zakonodaje • pridobivanje namenskih sredstev EU • ohranjanje ribiške dediščine • v okviru 3. prednostne osi se urejajo ribiška pristanišča (Koper, Izola, Piran in Strunjan) in školjkarske baze (Strunjan) ter ribogojско-školjkarske baze pri Seči • legalizacija prodaje rib na vse obstoječe načine (iz plovil, na tržnicah, pri veletrgovcih, na borzi, v ribarnicah) • dobra povezanost večjih turističnih deležnikov • geografska lega in ugodna klima • bližina emitivnih trgov • bogata kulturna dediščina in naravne vrednote • pestri dogodki in prireditve • edinstveni elementi ponudbe (soline) 	<ul style="list-style-type: none"> • slabša horizontalna povezanost in usklajenost, mestoma tudi vertikalna in med samimi predstavniki (ribiči) – za obe panogi • nasprotujoči interesi in konkurenca v ribištvu (konflikt gospodarskega in negospodarskega ribištva ter ribogojcev z ribiči; konflikti med ribiči mrežarji/kočarji) • financiranje pisarne za ribištvo ni sistemsko urejeno • ne najboljše urejen status ribičev • tretiranje ribičev kot sekundarnih ponudnikov na tržaški veletržnici • prodaja na črno s strani popoldanskih ribičev • turistično gospodarstvo premalo vključeno v valorizacijo ribištva • slaba regionalna organiziranost turizma (RTO) in povezovanje občin • civilni sektor ima majhen vpliv na turistično politiko • sezonskost povpraševanja • neizkoriščene možnosti podeželja • prometna ureditev in bližina meje • neustrezna gostinska ponudba

Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> • dodatno mreženje, tudi prek meja (skupna destinacija Istra s Hrvaško po vstopu v EU) • ustanovitev veletržnice za kmetijske in ribiške proizvode v Ljubljani, skupaj z maloprodajo • trajnostna izraba virov • dodatne ribiške prireditve • valorizacija ribištva skozi turizem (novi proizvodi) • prijava projektov za sredstva EU prek Ribiške obalne akcijske skupine (ROAS) • nacionalna kampanja za višanje potrošnje rib in prepoznavnosti ribiškega sektorja • črpanje sredstev EU za raziskave, znanost in izobraževanje • nastajanje zadruge • promocija ribiškega sektorja • preoblikovanje gospodarskega interesnega združenja (GIZ) v regionalno turistično organizacijo (RTO) • optimizacija turistične infrastrukture (sprehajališča ...) • izobraževanje kadrov na vseh ravneh • obiskovalci z višjo kupno močjo 	<ul style="list-style-type: none"> • propadanje škverov • pretiran izlov • širitev drugih dejavnosti na zasičeni obali • staranje ribiške flote (reforma 2002 je v Evropskem skladu za ribištvo – ERS ukinila možnost obnove starih ribiških bark) • slab rezultat arbitraže za mejo s Hrvaško • vstop hrvaških ribičev na trg EU • problematično financiranje društev • agresivnejši nastop sosednjih ribiških/turističnih držav (boljša tržna komunikacija) • izguba identitete prostora • pomanjkanje ustreznega kadra zaradi zmanjšane vpisa v gostinske šole • onesnaževanje morja • praznenje mest na račun nakupa vikendov

Vir: Lastno delo; Hosting svetovanje, d. o. o., 2009b; Guduraš, 2010.

3.5 PRIPOROČILA ZA VALORIZACIJO RIBIŠTVA SKOZI TURIZEM

Na osnovi študije organiziranosti tako ribištva kot turizma so se prikazale nekatere možnosti za nadaljnji razvoj tega področja, zato v nadaljevanju navajamo nekaj priporočil.

1. Obe dejavnosti je treba povezati tako na horizontalni kot na vertikalni ravni in poskrbeti za medsebojno poznavanje (interesno in gospodarsko združevanje – konzorcij).
2. Na osnovi turistične valorizacije ribištva je treba nadaljevati z oblikovanjem ribiško-turističnih proizvodov s konkretnimi vsebinami.
3. Okrepiti je treba zavest po ohranjanju ribiške dediščine in tudi sicer na vse ravni izobraževanja vpeljati "lokalne" vsebine (ne zavedamo se, kaj imamo).
4. Oblikovati je treba predloge za črpanje sredstev EU prek ROAS.
5. ROAS mora nadaljevati z udejanjanjem strategije.
6. Okrepiti je treba promocijo ribištva in morskih sadežev kot zdrave prehrane.
7. Ribičem je treba pomagati pri prestrukturiranju in diverzifikaciji njihove ponudbe za potrebe turistične valorizacije njihove dejavnosti.
8. Z ribiči je smiselno iti v pripravo vzorčnega primera sodelovanja in potem s pomočjo primera dobre prakse navdušiti še druge.
9. Poskrbeti je treba za trajnostni razvoj, kar je pomembno z vidika obeh dejavnosti.
10. Dokončno je treba oblikovati združen model organiziranosti ribištva in turizma kot partnerski model 4 x 4 (4 sektorji x 4 ravni) z vsemi pomembnejšimi povezavami.

PREDLOGI

Organiziranost ribištva in turizma se je skušala zastaviti čim širše, da bi se dodobra spoznali vsi deležniki, njihova poslanstva in vloge v partnerskem modelu. Tako bo pri oblikovanju združenega modela lažje povezati posamezne deležnike med seboj in ugotoviti, kje so neizkoriščene priložnosti. Morda bi bilo treba še bolj izkoristiti možnosti sodelovanja v regiji ne le znotraj nacionalnih, ampak tudi nadnacionalnih okvirov. Slovenska Istra ni izolirana ribiško-

turistična destinacija, ampak je del širše regije. Že samo povezovanje z najožjim sosedstvom privede do geografsko zaključene in prepoznavne destinacije Istra, ki ima ne le ribiško identiteto in turistično bogato zgodovino, ampak tudi prepoznavno naselbinsko, arhitekturno, kulinarično, trgovsko in še kakšno identiteto, kar daje priložnost za skupno promocijo. Prav tako mora postati ribištvo del nacionalne identitete, kar pomeni, da je treba ribištvo predstaviti celotni Sloveniji in potem širši turistični javnosti.

Študijo organiziranosti naj sklenemo z naslednjimi sklepnimi ugotovitvami:

1. Organiziranost obeh dejavnosti je relativno dobra, potrebne pa so še dopolnitve (RTO, zadruga ...).
2. Dodatno je treba okrepiti sodelovanje vseh deležnikov predvsem tam, kjer ni naravne potrebe po združevanju, sinergijski učinki bi bili pa pozitivni.
3. Ponuja se kar nekaj možnosti turistične valorizacije ribištva, ki jih je treba nadalje razviti.

VIRI IN LITERATURA

About GFCM. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.gfcm.org/gfcm/about>.

About IH & RA. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.ih-ra.com/about-us>.

About OECD. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.oecd.org/pages/0,3417,en_36734052_36734103_1_1_1_1_1_00.html.

Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. (2011). FI-PO – Finančni podatki. Najdeno 9. maja 2013 na spletnem naslovu <http://www.ajpes.si/fipo/dejavnosti.asp>

Agencije Evropske unije – CFCA. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu http://europa.eu/agencies/community_agencies/cfca/index_sl.htm.

Bolje, A. & Turk, S. (2010). *Cilji in programi* (delovno gradivo). Izola.

Brezovec, T. & Brezovec, A. (2004). Tourism organisations at the local level: Partners or competitors? V M. AMBROŽ (ur.), *Strateška partnerstva za razvoj turističnih destinacij, 1. dnevi Turistice, Encuentros, 18. in 19.*

- marec 2004, Portorož* (str. 11). Portorož: UP FTŠ Portorož – Turistica, Univerza na Primorskem.
- CONSILIUM – Kmetijstvo in ribištvo*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
<http://www.consilium.europa.eu/press/press-releases/agriculture-and-fisheries?lang=sl&BID=100>.
- Cooperation in tourism*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/cooperation/cooperation/index_en.htm.
- Cvikl, H. & Brezovec, T. (2006). *Uvod v turizem*. Portorož: UP FTŠ Portorož – Turistica, Univerza na Primorskem.
- Direktorat za gozdarstvo, lovstvo in ribištvo*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_gozdarstvo_lovstvo_in_ribistvo.
- Direktorat za turizem*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem.
- Dobrodošli na FARNET*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sl/node>.
- Dobrodošli v Evropskem parlamentu*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
<http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=146&language=sl>.
- European policies for tourism*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/promoting-eu-tourism/tourism-related-policies/index_en.htm.
- European Travel Commission*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu
<http://www.etc-corporate.org>.
- Evropska komisija (2010). *Skupna ribiška politika v številkah – Osnovni statistični podatki*. Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije.
- Evropski sklad za ribištvo*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/eff/index_sl.htm.
- FARNET – mreža za trajnostni razvoj ribiških območij*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/eff/farnet/index_sl.htm.

- Fisheries and Aquaculture Department*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.fao.org/fishery/about>.
- Generalni direktorat za pomorske zadeve in ribištvo*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/dgs/maritimeaffairs_fisheries/index_sl.htm.
- Guduraš, D. (2010). *Analiza organiziranosti slovenskega turizma* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Hosting svetovanje, d. o. o. (2009a). *Strategija razvoja turizma v občini Izola 2009–2015* (projekt). Izola: Občina Izola. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.izola.si/index.php?page=static&item=590>.
- Hosting svetovanje, d. o. o. (2009b). *Strategija razvoja turizma v občini Piran 2009–2015* (projekt). Piran: Občina Piran. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.portoroz.si/filelib/strategija/piran_-_integralni_dokument-konni.pdf.
- Informacije o Evropski komisiji*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/about/index_sl.htm.
- Inšpektorat za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano*. Najdeno 10. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.mkgp.gov.si/index.php?id=2214>.
- Jurinčič, I. (2009). *Nosilna zmogljivost Slovenske Istre za turizem*. Portorož: UP FTŠ Portorož – Turistica, Univerza na Primorskem.
- Levstik, S. (2007). *Ribištvo*. Najdeno 10. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.kvz-ng.si/panoge/ribistvo>.
- Mednarodno sodelovanje*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem/mednarodno_sodelovanje.
- Mestna občina Koper*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu www.koper.si.
- Ministrstvo za gospodarstvo (2010). *Turistična politika za leto 2010 z usmeritvami za leto 2011*. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo.
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS. (2007). *Nacionalni strateški načrt za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS. (2008). *Načrt upravljanja morskega ribištva v vodah, ki so v pristojnosti RS*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.

- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS. (2009). *Operativni program za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.
- Nacionalni strateški načrti – Evropski sklad za ribištvo. (2010). Nacionalni strateški načrti – Evropski sklad za ribištvo. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/eff/national_plans/index_sl.htm.
- Nacionalno turistično združenje*. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu
<http://www.ntz-nta.si>.
- Občina Izola*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu www.izola.si.
- Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije. (2010). Sekcija za gostinstvo in turizem. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu
<http://www.ozs.si/prispevek.asp?IDpm=2946>.
- Odbor za promet in turizem TRAN*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu
<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/homeCom.do?language=SL&body=TRAN>.
- Odbor za ribištvo PECH*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=SL&body=PECH>.
- Oddelek za razvoj podeželja, ribištvo in promocijo*. Najdeno 10. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://www.arsktrp.gov.si/si/o_agenciji/organiziranost/sektor_za_razvoj_podezelja/oddelek_za_razvoj_podezelja_ribistvo_in_promocijo.
- Operativni programi*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/eff/op/index_sl.htm.
- PECH Ribištvo – Povezave*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/usefulLinksCom.do;jsessionid=0AE19D78834B8C595B276140708814D8.node2?language=SL&body=PECH>.
- Občina Piran*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu www.piran.si.
- Regional fisheries management organisation. (2011). V *Wikipedia*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu
http://en.wikipedia.org/wiki/Regional_Fisheries_Management_Organisation.

- Regionalni razvojni center Koper (2006). *Regionalna strategija trajnostnega razvoja turizma južne Primorske 2006–2012*. Koper: RRC Koper. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.rrc-kp.si/images/stories/dokumenti/pdf/Razvojna-strategija-turizma-koncno-porocilo.pdf>.
- Register predpisov Slovenije. (2011). Gospodarske dejavnosti – Gostinstvo in turizem. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu http://zakonodaja.gov.si/rpsi/kazala_podrocje/kazalo_8_7_0_0.html.
- Ribiška zveza Slovenije. (2011). Nekateri podatki o Ribiški zvezi Slovenije. Najdeno 10. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.ribiska-zveza.si/rzs/index.php?option=com_content&task=view&id=386&Itemid=1.
- Sektor za lovstvo in ribištvo. Najdeno 10. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_gozd_arstvo_lovstvo_in_ribistvo/sekter_za_lovstvo_in_ribistvo.
- Skupna ribiška politika. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/index_sl.htm.
- Slovenia.info. (2013). SPIRIT Slovenija, Sektor za turizem. Najdeno 9. maja 2013 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/?ps_sto=0.
- Slovenska turistična organizacija. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/?ps_sto=0&lng=1.
- Statistični urad Republike Slovenije (2006). Morsko ribištvo – Delovno aktivne osebe, ribiška plovila in oprema, Slovenija, 2005. *Statistične informacije*. (Št. 84, 20. april 2006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2008). Standardna klasifikacija dejavnosti V2. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/klasje/tabela.aspx?cvn=4978>.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2011a). Morski gospodarski ribolov, ulov morskih živali v kilogramih, Slovenija, letno. Najdeno 9. maja 2013 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1519101S&ti=&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/08_15191_ribistvo/&lang=2.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2011b). Registrirana ribiška plovila, po dolžini, Slovenija, letno. Najdeno 9. maja 2013 na spletnem naslovu

- http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1519105S&ti=Registrirana+ribi%9Aka+plovila%2C+po+dol%9Eini%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/08_15191_ribistvo/&lang=2.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2012a). Morsko ribištvo, Slovenija, 2011 – končni podatki. Najdeno 9. maja 2013 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4817.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2012b). Prenositvene zmogljivosti, prihodi in prenositvene turistov po skupinah nastanitvenih objektov, občine, Slovenija, letno. Najdeno 9. maja 2013 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2164504S&ti=Preno%8itvene+zmogljivosti%2C+prihodi+in+preno%8itve+turistov+po+skupinah+nastanitvenih+objektov%2C+ob%8ine%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Ekonomsko/21_gostinstvo_turizem/02_21645_na_stanitev_letno/&lang=2.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2012c). Ribištvo – delovno aktivne osebe in proizvodne zmogljivosti, Slovenija, 2011 – končni podatki. Najdeno 9. maja 2013 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4924.
- Strategija za trajnostni razvoj evropskega ribogojstva*. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/aquaculture/strategy/index_sl.htm.
- Tourism*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.oecd.org/department/0,3355,en_2649_34389_1_1_1_1_1,00.html.
- Turistična zveza Slovenije*. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.turistica-zveza.si/osebna-kartica>.
- Turistično-gostinska zbornica Slovenije*. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.gzs.si/slo/panoge/turistico_gostinska_zbornica_slovenije.
- Turistično-informacijske točke*. Najdeno 2. maja 2013 na spletnem naslovu <http://www.koper.si/index.php?page=documents&item=2001738>.
- Turistično združenje Portorož*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu www.portoroz.si.

- Ukrepi na področju ribištva*. Najdeno 10. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.arsktrp.gov.si/si/storitve_ukrepi/ukrepi_na_podrocju_ribistva.
- Uprava Republike Slovenije za pomorstvo (2010, 6. september). Koordinacija služb na morju. *Primorske novice*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.primorske.si/Razno/Varno-na-morje/Koordinacija-sluzb-na-morju.aspx>.
- Uran, M., Ovsenik, R., Ovsenik, M., Jerman, J., Radić, D., Tkalčič, M. & Batagelj, Z. (2006). *Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011*. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo, Direktorat za turizem.
- Useful links*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/links>.
- World Tourism Organization*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://unwto.org/en/about/unwto>.
- World Travel & Tourism Council*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.wttc.org/eng/About_WTTC.
- World Travel and Tourism Council. (2011). V *Wikipedija*. Najdeno 11. januarja 2011 na spletnem naslovu http://en.wikipedia.org/wiki/World_Travel_and_Tourism_Council.
- Zakon o gostinstvu (uradno prečiščeno besedilo) (ZGos-UPB2). *Uradni list RS* št. 93/2007.
- Zakon o morskem ribištvu /ZMR-2/. *Uradni list RS* št. 115/2006.
- Zakon o spodbujanju razvoja turizma. *Uradni list RS* št. 2/2004.
- Zavod za ribištvo Slovenije – Domov*. Najdeno 10. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.zzrs.si>.
- Zavod za ribištvo Slovenije – Morje*. Najdeno 10. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.zzrs.si/index.php/Table/Morje>.
- Zorko, D. (1999). *Uvod v turizem*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Zveza za športni ribolov na morju Slovenije*. Najdeno 10. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.zsrm-slo.org/home/onas.html>.

4 PRIMERI DOBRIH PRAKS VALORIZACIJE RIBIŠTVA SKOZI TURIZEM

Ljubica Knežević Cvelbar, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Strokovna literatura zelo malo pozornosti posveča povezovanju ribištva in turizma. Obstaja le peščica strokovnih člankov, ki povezujejo obe panogi. Cheong (2003) ribiški turizem definira kot vrsto ruralnega turizma, za katerega je značilno, da je majhnega obsega, tradicionalen in geografsko izoliran. Sinergija povezovanja ribištva in turizma izhaja iz dejstva, da s turizmom lahko valoriziramo naravne, kulturne in družbene vire ribištva. Ribišstvo se na ta način lahko vključi v gospodarske tokove in poveča se njegova prepoznavnost med turisti in lokalnim prebivalstvom.

4.1 PROJEKTI 4. PREDNOSTNE OSI

Na ravni Evropske unije se u okviru projektov 4. prednostne osi Evropskega ribiškega sklada (European Fisheries Fund (v nadaljevanju EFF)) veliko vlaga v trajnostni razvoj ribištva. Gre za novo področje možnega financiranja iz EFF, ki je bilo v ribištvu uvedeno v novem proračunskem obdobju 2007–2013 po vzoru na razvoj podeželja v kmetijstvu (Program Leader). Namen 4. osi možnih ukrepov v ribištvu EU ima za glavni cilj razvoj obalnih območij, izhajajoč iz ribištva v povezovanju z ostalimi dejavnostmi (turizem, gospodarstvo, ohranjanje tradicije ipd.). Te dejavnosti naj bi ribiškemu sektorju omogočile nadgradnjo osnovne ribiške dejavnosti z ostalimi dejavnostmi ali tudi preusmeritev v druge dejavnosti, tako da se ribolovni napor ne povečuje, ribiči pa imajo možnost dosežati dohodek iz teh dejavnosti.

Ribištvo EU je namreč predvsem zadnjih 10 let v hudi krizi. Razlogi zanjo so raznoliki. Naštajmo le nekatere najbolj pereče:

- nenehna rast stroškov izvajanja same dejavnosti zaradi rastočih stroškov goriva, ki predstavlja v dejavnosti od 40–60 % vseh stroškov;
- prihodki ribičev od prodaje lastnega ulova so nesorazmerno nizki v primerjavi s cenami, ki jih za ribiške proizvode plačuje potrošnik

(posredniki, predelovalna industrija in trgovina si odrežejo levji delež končne cene);

- splošna recesija in s tem upad potrošnje rib pri potrošnikih (za Slovenijo je dodatno značilna izjemno nizka potrošnja rib na prebivalca) ter
- zmanjševanje ribolovnega napora v okviru skupne ribiške politike EU (SRP), ker se (kot posledica razmaha ribiške dejavnosti in njene silne industrializacije v EU in globalno po letu 1970) v zadnjih 20 letih ugotavlja, da je ribolov mnogih ribolovnih vrst presežen in že resno ogroža njihove obnovitvene sposobnosti.

Ukrepi 4. osi, financirani iz EFF, torej ponujajo možnost izboljšanja kakovosti življenja lokalnih prebivalcev, ki se ukvarjajo z ribištvom, zlasti v regijah, v katerih je opazen upad ribiške dejavnosti.

Pri analizi primerov dobrih praks valorizacije ribištva skozi turizem smo se tako osredotočili na projekte, financirane s strani 4. prednosti osi EFF. Zanimivo je, da največ razpoložljivih informacij o dobrih praksah povezovanja ribištva in turizma prihaja iz Danske in Finske. Razlog, zakaj pri pripravi projektov 4. osi prednjačijo severnoevropske države, je verjetno v tem, da je tam ribištvo najbolj "razvito"/industrializirano in so krizo v ribištvu občutili med prvimi ter so posledično že pred uvedbo 4. osi ukrepov v EFF začeli (izhajajoč iz potreb in prakse) z izvajanjem takšnih projektov.

Tabela 7: Povezovanje ribištva in turizma (PROJEKTI 4. OSI): primeri dobrih praks Danske

Naslov projekta	Država	Opis projekta	Vrednost projekta
Obalni tematski park	Danska	Notranji tematski park, ki se navezuje na naravne pojave, povezane z obalo in morjem (veter, voda ipd.), ter predstavitev življenja v morskem vodi in aktivnosti, povezanih z ribištvo.	40.000 EUR
Akcije za sezonalizacijo turizma	Danska	Adaptacija ribiških plovil z namenom izvajanja rekreacijskega ribolova tudi v zimski sezoni (gretje na plovilih, pokriti prostori ipd.).	20.000 EUR
Prenova in širitev "hotdog carts"	Danska	Hotdog carts so tradicionalni prostori na Danskem, namenjeni srečanju in druženju ribičev z domačini in turisti.	5.000 EUR
Integracija kmetijstva in izobraževanja	Danska	Rekonstrukcija stare ribiške kmetije, ki bi predelovala organsko hrano, s centrom za demonstracijo (rib, vode in kmečkih izdelkov) za šole ali družine. Obiskovalci bi lahko videli, kako so ribe ulovljene ali pripravljene, se izobrazili o različnih vrstah rib ter imeli priložnost, da sami ulovijo, pripravijo in pojejo svojo ribo. Organizirane so tudi aktivnosti, ki se osredotočajo na naravne in kulturne znamenitosti regije.	60.000 EUR
Podpora ohranjanju atraktivnih plaž skozi vse leto	Danska	Cilj projekta je ohranjanje atraktivnosti plaž. V okviru projekta je načrtovana postavitve turističnih tabel, ki podajajo informacije o živalskih vrstah in lokalni kulturi. Namen je povečanje zavedanja in razumevanja turistov in prebivalcev.	40.000 EUR
"Marine square"	Danska	Postavitve akvarija na prostem, v katerem so predstavljene ribe iz regije, v pristanišču. Namen projekta je narediti okolje, ki kaže svojo skrb do ribištva, ki v ribištvo prepozna	10.000 EUR

Naslov projekta	Država	Opis projekta	Vrednost projekta
		potencial in je prijazno do turistov.	
Rekonstrukcija stare ribiške ladje v turistično atrakcijo	Danska	Ribiška ladja je ena od redkih na Danskem in predstavlja tudi kulturnozgodovinsko atrakcijo, zato je zelo dober primer povezovanja ribištva, zgodovine in turizma.	30.000 EUR
Rekonstrukcija tradicionalne ribiške hiše	Danska	Stara ribiška hiša je pomemben del lokalne pristaniške arhitekture. Predstavlja tudi kulturnozgodovinsko vrednost. Poleg turistične valorizacije lahko predstavlja tudi prostor za srečanje lokalnih prebivalcev in shrambo za ribiče.	25.000 EUR
Rekonstrukcija prostora za reševalce iz vode	Danska	Projekt je specifičen, ker prostor že obstaja in je potreben rekonstrukcije.	20.000 EUR
Rekonstrukcija transportne železnice in železniške postaje	Danska	Rekonstrukcija železnice, ki je pomembna povezava med skladiščem in pristaniščem.	160.000 EUR
Odkritja pod vodo – podvodna pot okoli pristanišča	Danska	Konstrukcija podvodne poti ima namen promovirati naravno podvodno okolje turistom in prebivalcem. Podvodna pot je trajnostna rešitev, saj poleg turističnih in izobraževalnih namenov projekt vključuje oblikovanje grebena, ki je pomemben za preživetje rib in manjših prebivalcev morja.	100.000 EUR

Viri: European Fisheries Areas Network, 2010; Hedegaard, 2010, 17. december.

Na podlagi podatkov "European Fisheries Areas Network" (2010) in Hedegaard (2010, 17. december) (delavnica v Izoli, 17. december 2010) smo v tabeli 7 povzeli projekte dobre prakse povezovanja ribištva in turizma ter valorizacije naravnih, kulturnih in družbenih virov ribištva skozi turizem na Danskem. Predstavljeni projekti so predvsem inovativni in zanimivo nakazujejo na možnosti povezovanja ribištva in turizma. Z njimi naj bi se izboljšalo zavedanje

lokalnega prebivalstva o pomenu ribištva in o njegovem vplivu na okolje. Velik poudarek je tudi na dvigovanju kakovosti življenja lokalnih prebivalcev.

Poleg dobrih praks z Danskega smo zasledili tudi nekaj projektov, financiranih na Finskem. Projekti so večinoma osredotočeni na izobraževanje lokalnega prebivalstva in povečanje zavedanja o pomenu ribištva za lokalno skupnost. Prikazujemo jih v tabeli 8.

Tabela 8: Povezovanje ribištva in turizma (PROJEKTI 4. OSD): primeri dobrih praks Finske

Naslov projekta	Država	Opis projekta	Vrednost projekta
Kot riba v vodi	Finska	Namen projekta je izobraževanje mladih o ribištvu in okolju. V okviru projekta se izvajajo ekskurzije in obiski dijakov lokalnih ribičev.	16.000 EUR
Od profesionalnega ribištva do arhipelago turizma	Finska	Študija izvedljivosti, katere namen je oblikovanje modela, ki omogoča profesionalnim ribičem identifikacijo priložnosti zaslужka od arhipelago turizma.	30.000 EUR
Predstavitev rib kot pomembnega in znanega produkta prebivalcem regije Raahe	Finska	Združenje ribičev organizira dvodnevni dogodek v ribiškem pristanišču. Obiskovalci imajo priložnost spoznati različne zvrsti rib, različne ribje jedi in tudi tehnike čiščenja in rezanja rib.	2.000 EUR
Gurmanski Baltic	Finska	Združenje ribičev organizira tekmovanje v najboljšem kulinarinem dosežku iz rib v okviru poletnega festivala.	5.000 EUR

Vir: The European Fisheries Areas Network, 2010.

4.2 DRUGI PRIMERI DOBRE PRAKSE

Poleg projektov, financiranih s strani 4. prednostne osi, smo zasledili še nekaj primerov dobrih praks povezovanja turizma in ribištva. Projekti so bili izvedeni v Nemčiji, Franciji, Italiji, Španiji, Grčiji in na Nizozemskem in so predvsem izobraževalne ali raziskovalne narave. Številni projekti se nanašajo na iskanje sinergij in povezovanje ribištva in turizma ter definiranje produktov, ki imajo razvojni potencial. Nekaj projektov se osredotoča na valorizacijo kulinarike kot pomembnega dela turistične ponudbe destinacije. Poudarek je na povezovanju, sodelovanju in vključevanju lokalnega prebivalstva v razvoj ribištva in turizma.

Tabela 9: Povezovanje turizma in ribištva: drugi primeri dobrih praks v Evropi

Naslov projekta	Država	Opis projekta	Vrednost projekta
Ribji teden (rečne ribe; lahko se implicira na morske)	Nemčija	Namen projekta je ustanovitev mreže partnerjev, razvoj trženjske strategije in standardov kakovosti, izobraževanja za partnerje, razvoj dogodkov in oblikovanje internetne strani.	250.00 EUR
Ribič iz Guilvinec – Lechiagat	Francija	Spodbujanje razvoja turizma skozi ribištvo v tradicionalnem ribiškem pristanišču Douarnenez. Oblikovana je tematska pot, v kateri so predstavljene zgodbe o življenju 3 ribičev iz 19. stoletja.	/
Haliotika – mesto ribičev	Francija	Namen projekta je promocija ribičev in njihovo vključevanje v turistične aktivnosti skozi delavnice, dogodke, organizirane ture ipd. Kot primer lahko navedemo organiziranje delavnic kuhanja in poskušanja rib ter izobraževanje lokalnega prebivalstva in turistov o tem, kako prepoznati razlike med določenimi vrstami rib.	/
Ribiška gostilna in infrastruktura v Tortolli Lagoon	Italija	V tem projektu so se ribiči povezali in ustanovili gostilno, v kateri se prodajajo domače ulovljene ribe in morski sadeži. Sama gostilna je urejena v slogu ribiške kočice in obiskovalcem ponuja edinstveno doživetje.	150.000 EUR
Čudoviti	Nizozemska	Namen projekta je oživiti zgodovinsko mesto.	170.000 EUR

Naslov projekta	Država	Opis projekta	Vrednost projekta
Wieringen		V okvir turističnih atrakcij je vključena tudi "sveža ribja tržnica", ki je odprta vsako soboto. Na tržnici ribiči prodajajo svoj ulov in ponujajo tudi kuhane ribje jedi. Na tržnici se je možno tudi dogovoriti za organiziran rekreacijski ribolov ali turistično turo z ribiško barko oziroma ladjo. Na ta način se ribiči bolj vključujejo v lokalno okolje in lahko pridobijo dodatna sredstva.	
Obalna pot Severnega morja	Obalna regija Severnega morja	Projekt ima namen oblikovati skupno turistično pot v dolžini 5.100 km, ki vključuje 23 regij in 7 držav. Med turistične atrakcije je vključeno tudi ribištvo (kulturno-zgodovinska in družbena atrakcija).	7,2 mio
SAGITAL	Španija	Namen projekta je poiskati sinergije med ribištvom in turizmom ter aktivno vključevanja ribiških produktov v turistične produkte.	/
Ribiški turizem v Grčiji	Grčija	Namen projekta je oblikovanje strategije za vključevanje ribištva v turizem in prenos dobrih praks iz drugih držav.	700.000 EUR
Ribiški turizem na Cipru	Ciper	Namen projekta je oblikovanje priročnika za razvoj ribiškega turizma.	/
PESCALIS	Francija	Naravni in ribiški center PESCALIS, združuje ribiški in zeleni turizem. V centru so zgrajene namestitvene kapacitete in organizirane številne aktivnosti za turiste.	7,4 mio
Ribiški turizem v Italiji	Italija	Obsežna internetna stran (Pesca e ItiTurismo, 2010), na kateri so objavljene možnosti za povezovanje ribištva in turizma. Internetna stran predstavlja bazo za oblikovanje potencialnih mrež.	

Viri: European Fisheries Areas Network, 2010.

4.3 IMPLIKACIJE ZA SLOVENIJO

V nadaljevanju smo za izbrane primere dobre prakse poskusili oceniti pomembnost in možnost izvedbe v Sloveniji. Kot je znano, je iz 4. prednostne osi za celotno programsko obdobje 2007–2013, za projekte Obalne akcijske skupine in izvajanje lokalne razvojne strategije namenjenih 2.885.372 evrov javnih sredstev (od tega je 75 % sredstev Evropskega sklada za ribištvo in 25 % sredstev Slovenije) (Breznik, 2010, 17. december).

V okviru interdisciplinarne skupine strokovnjakov smo poskusili oceniti pomembnost in možnost izvedbe posameznega primera dobre prakse v Sloveniji. Pomembnost projektov je ocenjena na lestvici od 1 do 3 (1 – nepomembni; 3 – zelo pomembni). Izvedljivost smo tudi ocenili na lestvici od 1 – neizvedljiv do 3 – zelo izvedljiv projekt. Rezultati so predstavljeni v tabeli 10. Projekte smo razdelili v dve skupini: na a) projekte z visokim razvojnim potencialom in b) projekte z nizkim razvojnim potencialom. Najprej smo analizirali projekte 4. osi in, kot je razvidno iz tabele, smo prepoznali 8 projektov, ki bi imeli potencial za razvoj v Sloveniji.

Tabela 10: Pomembnost in izvedljivost primerov dobre prakse (projekti 4. osi) v Sloveniji

Naslov projekta	Pomembnost za slovensko ribištvo	Izvedljivost projekta v Sloveniji
Projekti z visokim potencialom		
Akcije za desezonalizacijo turizma	3	3
Podpora ohranjanju atraktivnih plaž skozi celo leto	3	3
"Marine square"	3	3
Rekonstrukcija stare ribiške ladje v turistično atrakcijo	3	3
Kot riba v vodi	3	3
Od profesionalnega ribištva do turizma	3	3
Predstavitve rib kot pomembnega in znanega produkta prebivalcem regije Raahe	3	3
Gurmanski Baltic	3	3
Projekti z nizkim potencialom		
Integracija kmetijstva in izobraževanja	3	1
Rekonstrukcija tradicionalne ribiške hiše	3	1
Obalni tematski park	2	1
Prenova in širitev "hotdog carts" v pristaniščih	1	1
Rekonstrukcija stadiona za reševalce iz vode	1	1
Rekonstrukcija transportne železnice in železniške postaje	1	1
Odkritja pod vodo – podvodna pot okoli pristanišča	1	1

Vir: Lastno delo.

V nadaljevanju so podane ocene za druge primere dobre prakse (projekte, ki niso financirani iz 4. prednostne osi). Kot lahko vidimo iz tabele 11, smo prepoznali 9 projektov, ki imajo visok potencial razvoja.

Tabela 11: Pomembnost in izvedljivost primerov dobre prakse (drugi projekti) v Sloveniji

Naslov projekta	Pomembnost za slovensko ribištvo	Izvedljivost projekta v Sloveniji
Projekti z visokim potencialom		
Ribji teden (rečne ribe, lahko se implicira na morske)	3	3
Ribič iz Guilvinec – Lechiagat	3	3
Haliotika – mesto ribičev	3	3
Čudoviti Wieringen	3	3
Obalna pot Severnega morja	3	3
SAGITAL	3	3
Ribiški turizem	3	3
Ribiški turizem v Italiji	3	3
Ribiška gostilna in infrastruktura v Tortolli Lagoon	3	2
Projekti z nizkim potencialom		
Ribiški turizem na Cipru	1	1
PESCALIS	1	1

Vir: Lastno delo.

4.4 PREDLOGI

V zadnjih 20 letih so se že izvajali posamični primeri dobrih praks povezovanja oz. nadgradnje ribištva z drugimi dejavnostmi, ki pa so izhajali iz lastnih pobud ribičev brez povezav z drugimi akterji in na podlagi lastnih vloženih sredstev.

Kot tradicionalno ribiška občina je v projektih dobrih praks vedno prednjačila Izola oz. izolski ribiči. Tako je današnji Ribiški praznik v Izoli prvotno nastal prav z angažmajem samih ribičev, ki so svoj ulov ponudili tako lokalnim prebivalcem kot obiskovalcem in turistom. Ker je bil dogodek izjemno uspešen in je sčasoma presegel sposobnosti ribičev, da bi pokrili celotne potrebe vse

večjega števila obiskovalcev praznika iz lastnega ulova na eni strani, in ker so možnost za zaslužek zaznali tako gostinci kot občina sama, se je praznik sčasoma pretvoril v "javno rajanje", ki danes deluje brez ribičev in je popolnoma izgubil svoj osnovni čar. Sodelovanje ribičev je zamrlo predvsem zaradi neobstoječe zakonske osnove, ki bi ribičem omogočala legalno pripravo lastnega ulova. V zadnjem letu se kaže pripravljenost vseh treh obalnih občin, da na novo postavijo sodelovanje z ribiči v pripravi njihovega ulova in avtentične ponudbe obiskovalcem, saj so občine prepoznale, da gre za ponudbo, ki je ne morejo nadomestiti druge dejavnosti. Obenem pa se je tudi Občina Izola zavedla, da je lahko razvoj ribiškega turizma njena specifična prednost, ki izhaja iz tradicije.

V Občini Izola obstaja med drugimi tudi ideja, da se uredi ribiški muzej.

Prav tako je v Občini Izola na začetku zelo uspešno delovala t. i. ribiška osmica, kjer so ribiči, povezani v zadrugo, ponujali svoj ulov. Po dveh letih delovanja ribiči niso več zmogli dodatnega dela in so najeli zunanega gostinskega vodjo, ki pa ni potrdil izkazanega zaupanja (začelo se je pripravljati vse več rib iz veleprodaje, dohodek je upadel). Nato je upravljanje z osmico prevzela Komunala Izola, ki je osmico oddala v najem. Zaradi nenehnega nasprotovanja drugih gostincev in zaradi formalno neustrezne dokumentacije je v naslednjih dveh letih osmica prenehala delovati.

Ob tradicionalnem izlovu cipljev v portoroškem ribolovnem rezervatu so ribiči nekajkrat uspešno spontano organizirali t. i. praznik cipljev. Ker je sam izlov z leti zaradi neustreznega upravljanja z rezervatom izgubil na svojem pomenu in ker so se ribiči zaradi neustreznega upravljanja z ribištvom s strani države (do leta 2006) vse bolj posvečali reševanju lastne eksistence in s tem izgubili povezovalno moč, je tudi pripravljenost za organizacijo takega dogodka zamrla. Velik problem je povzročalo tudi dejstvo, da so ob uspešnih izlovih cipljev veletrgovci na veliko uvozili ciplje od drugod in jih prodajali po vsej Sloveniji kot portoroške (uvoženi ciplji niso bili tako kakovostni kot sveže ujeti), obenem pa je zaradi velike ponudbe na trgu cipljem padla cena. V zimski sezoni 2010/11 se je končno pojavil interes po obuditvi tega praznika ob sodelovanju KS Portorož, ampak zaenkrat izlova cipljev še ni bilo (tudi tu se pričakuje sprememba v ZMR, ki naj bi omogočila ustrežnejša izvajanje izlova cipljev).

Tudi posamezni ribiči so spoznali, da jim nadgradnja osnovne dejavnosti s turizmom lahko omogoči (predvsem v poletni turistični sezoni) dodaten zaslužek. Tako danes v Izoli (3), v Piranu (1) in v Kopru (1) ribiški subjekti redno opravljajo t. i. prevoz potnikov, kjer skupinam do 50 oseb na izletih z ribiško barko (ki v tem času ne opravlja svoje dejavnosti ribištva) ponudijo ribiške proizvode, ki pa večinoma niso lastnega izvora. Ponujajo tudi izobraževalne izlete za šole. Predvsem v juniju, juliju in septembru so takšni izleti praktično razprodani. Problem obstaja v tem, da v zakonu o morskem ribištvu opravljanje dopolnilne dejavnosti t. i. "pravega" ribiškega turizma ni opredeljeno (op.: v načrtu je sprememba ZMR, kjer naj bi se to področje uredilo), tako da morajo to dejavnost opravljat kot prevoz potnikov oz. kot gostinski obrat.

Obenem se v ribiških pristaniščih Koper, Izola in Piran občasno dogajajo t. i. "ribiške fešte", kjer ribiči ob različnih priložnostih ali pa spontano pripravijo svoj ulov (npr. otvoritev novega Akvarija v Piranu, Sejem kmetijstva Slovenske Istre 2010, ko je bila glavna tema ribištvo, 15. avgusta v Kopru zadnji dve leti poteka t. i. "ribiški vikend na pomolu" ...). Ti dogodki so vedno izjemno sprejeti in prepoznani kot prava avtentična turistična ponudba za prebivalce, obiskovalce in turiste.

Prav tako je treba izpostaviti, da je v bil preteklosti Portorož prizorišče povezovanja ribištva in turizma v obliki turistične ponudbe na ribiški ladji. Po 2. svetovni vojni je imelo podjetje Riba barko, namenjeno turizmu (Oblak, 2011, 9. marec). Poleg tega že nekaj časa obstaja pobuda za izgradnjo ribiškega muzeja v Portorožu, ki bi lahko na novo povezal ribištvo in turizem v najbolj turističnem kraju na Obali (Terčon, 2011, 9. marec).

Vsekakor se z uvedbo 4. osi EFF odpira možnost, da se vse te dobre prakse razvijejo/obudijo v dobro pripravljene in organizirane dejavnosti, ki bodo tudi zakonsko ustrezno urejene ob pomoči sredstev EFF. To priložnost nameravajo ribiči tokrat resno izkoristiti, saj ustanavljajo Ribiško obalno akcijsko skupino (dalje ROAS), ki že pripravlja strategijo razvoja obalnega območja, vezano na ribištvo. S strategijo (katere pripravo sofinancirajo vse tri obalne občine) se bodo prijavi na razpis pristojnega ministrstva. Če bodo izbrani za njenega izvajalca,

bodo imeli možnost s sredstvi EFF izvajati raznovrstne projekte (v samem osnutku strategije ROAS so že navedeni številni potencialni projekti) z različnimi partnerji (obveza EFF je namreč, da so projekti tripartitni (ribištvo-gospodarstvo-javni sektor), ki jim bodo omogočili dodaten zaslužek in povezavo osnovne ribiške dejavnosti z drugimi dejavnostmi, med katerimi je ena od ključnih tudi turizem.

VIRI IN LITERATURA

- Breznik, B. (2010, 17. december). *Trajnostni razvoj ribiških območij 4. prednostna os. Priložnost in izziv za razvoj obalnega področja*. Delavnica – predstavitev dobrih praks na področju ribištva. Izola.
- Cheong, S.-M. (2003). Privatizing tendencies: Fishing communities and tourism in Korea. *Marine Policy*, 27, 23–29.
- European Fisheries Areas Network. (2010). Good practices. Najdeno 5. januarja 2011 na spletnem naslovu <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/category/content-categories/tools/good-practices>
- Hedegaard, L. (2010, 17. december). *Building up and managing of local partnership*. Delavnica – predstavitev dobrih praks na področju ribištva. Izola.
- Oblak, V. (2011, 9. marec). *Ribištvo nekoč in danes*. Članek predstavljen na seminarju Ribiška tradicija v Slovenski Istri, UP FTŠ Portorož – Turistica, Univerza na Primorskem, Slovenija.
- Pesca e ItiTurismo*. Najdeno 22. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.ittiturismo.it>.
- Terčon, N. (2011, 9. marec). *Ribiški muzej od ideje!... do realizacije?* Članek predstavljen na seminarju Ribiška tradicija v Slovenski Istri, UP FTŠ Portorož – Turistica, Univerza na Primorskem, Slovenija.

5 TRŽENJSKI POTENCIALI RIBIŠTVA ZA TURIZEM

*Jure Pohar, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani
Ljubica Knežević Cvelbar, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Gorazd Sedmak, Fakulteta za turistične študije - Turistica, Univerza na
Primorskem*

*Saša Planinc, Fakulteta za turistične študije - Turistica, Univerza na
Primorskem*

*Snežana Levstik, specialistka za ribištvo kmetijske svetovalne službe Republike
Slovenije*

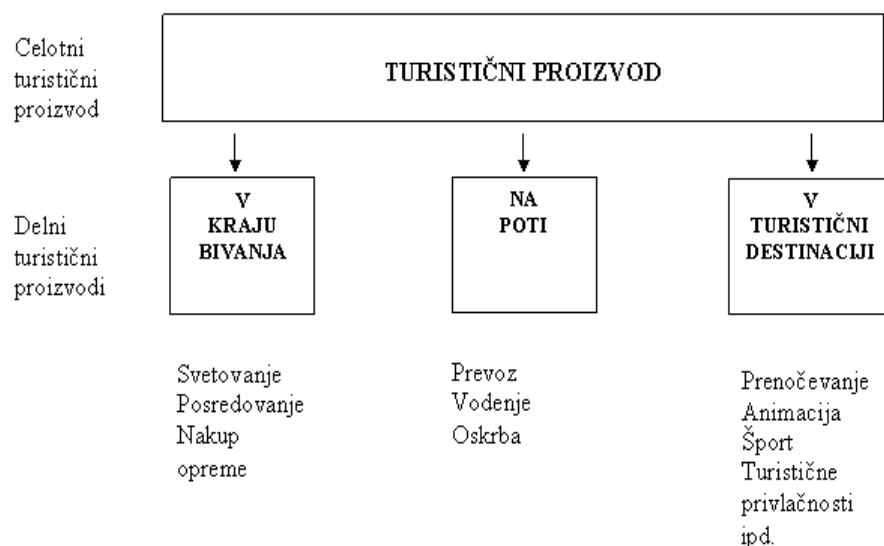
Namen tega poglavja je opredelitev produktov, ki lahko nastanejo kot rezultat skupnih sinergij ribištva in turizma, pri tem pa smo upoštevali specifične turističnih in ribiških produktov. Proces oblikovanja in definiranja turističnih produktov, ki imajo razvojni potencial, je potekal v okviru skupinske debate avtorjev tega teksta. Material, ki ga predstavljamo v nadaljevanju, je nastal na podlagi individualnega dela, ki je temeljilo na kompetenci in ekspertizi vsakega izmed članov skupine, in skupinskega dela v okviru dveh sestankov, ki sta bila izvedena v obliki "viharjenja". Skupina se je pri svojem delu naslonila na obstoječo literaturo s področja turizma in ribištva in na opredelitve osnovnega pravnega akta, ki ureja morsko ribištvo, to je *Zakon o morskem ribištvu – ZMR-2* (Ur. l. RS, št. 115/2006).

5.1 IDENTIFIKACIJA PROIZVODOV

V teoriji in praksi obstaja zelo širok spekter definicij turističnega produkta. Številni turistični raziskovalci so poskusili opredeliti in definirati ta kompleksni pojem, zato v literaturi obstajajo številne definicije in pristopi k razlagi turističnega produkta. Če začnemo s pregledom domače literature, lahko zasledimo, da Mihalič (2003) turistični produkt definira z vidika turista ali kot integralni turistični produkt, to je celotno doživetje od trenutka, ko turist zapusti svoj dom, do trenutka, ko se vrne, z vidika proizvajalca ali kot delni turistični proizvod npr. hotela. Turistični produkt predstavlja celotno doživetje, ki ga ima gost od prvega stika s hotelom do odhoda in z vidika organizatorja potovanj, ali

kot pavšalni turistični proizvod, ki predstavlja celotno doživetje, ki ga ima turist v zvezi z vsemi storitvami, ki so bile povezane s pavšalnim proizvodom. Prikaz delnega in integralnega turističnega produkta je podan v sliki 5.

Slika 5: Integralni in delni turistični produkt

Vir: Mihalič, 1999.

Tkalčič (2002) podobno definira turistični produkt kot sestavek več delnih produktov (proizvodov), ki so povezani v celoto in predstavljajo integralni (sestavljen, celovit) turistični proizvod. Šober (1997) opozarja na pomembne značilnosti turističnih produktov, za katere je značilno, da jih ni mogoče izdelati na zalogo in jih ni mogoče postaviti v izložbo, da bi si jih kupec ogledal. Turistični produkt nastaja sproti. Druga lastnost turističnega produkta je ta, da ko je enkrat končan, izgine, ga ni več (Šober, 1997). Torej v turizmu ne moremo uporabiti izraza "produkt", ki se nanaša na materializiran rezultat dela, ki ima določeno obliko, težo in fizikalne lastnosti. Takih produktov je v turističnem gospodarstvu malo, saj prevladujejo storitve, ki so tudi produkti dela, vendar nimajo materialnega videza. Položaj se še bolj zaplete, če prištejemo sem še naravne in kulturne dobrine, ki tudi sestavljajo turistični produkt (Mihalič & Planina, 2002).

Če se ozremo na tujo literaturo, večina definicij povezuje turistični produkt s celotnim doživetjem turista od trenutka, ko zapusti kraj stalnega bivališča, do trenutka, ko se vrne vanj (Bitner, 1990; Cohen, 1979; Hu & Ritchie, 1993; Smith, 1994 itd.). Gunn (v Khan, Olsen & Var, 1993, str. 757) definira turistični produkt kot izkušnjo popotnika na poti in v sami destinaciji, ki je kompleksna in izhaja iz procesov, kjer turisti na svojih potovanjih oziroma obiskih uporabljajo potovalne storitve, ki jih ponujajo različna turistična podjetja na destinaciji (informacije, transport, namestitev ipd.). Murphy, Pritchard in Smith (2000) pa gredo v svoji definiciji korak naprej in turistični produkt, ki ga definirajo kot doživetje ali izkušnjo, razširjajo z vplivom širšega okolja (politično, kulturno, družbeno, naravno, tehnološko in ekonomsko okolje). Destinacijski produkt je torej celovita izkušnja, ki jo ima turist s potrošnjo različnih turističnih storitev in z okoljem, kot prikazuje slika 6.

Slika 6: Turistični proizvod

Vir: Murphy et al., 2000.

Dober povzetek obstoječe literature in akademske razprave o pojmu turističnega produkta je podal tudi Bieger (2000, str. 33–35), ki kot posebnosti turističnega produkta, po katerih se razlikuje od drugih storitvenih in materialnih produktov, navaja naslednje:

- sestavljenost iz številnih delnih proizvodov, ki jih proizvajajo različni, med seboj neodvisni ponudniki;
- množica delnih turističnih proizvodov daje turistu možnost oblikovanja svojega lastnega, unikatnega turističnega proizvoda, prilagojenega njegovim željam in potrebam;
- pretežno storitveni značaj turističnega proizvoda, zato je zelo pomembna kakovost komuniciranja turističnih ponudnikov, ki prihajajo v neposreden stik s turisti;
- vezanost na turistični kraj, saj ga turist lahko potroši le v turističnem kraju;
- nezmožnost skladiščenja;
- vezanost na naravne, kulturne in socialne privlačnosti kraja, ki predstavljajo pomemben del turistične ponudbe in jih ni mogoče proizvesti;
- nematerializirana oblika turističnega proizvoda, ki mu daje značaj abstraktnosti;
- vezanost turističnega proizvoda na splošno infrastrukturo kraja, ki predstavlja del turistične ponudbe;
- sestavljenost turističnega proizvoda ne le iz delnih proizvodov oziroma storitev, ki jih proizvajajo zasebni turistični ponudniki, temveč tudi iz številnih javnih storitev (npr. informacije za goste, sprehajalne poti).

Definicija produktov v ribištvu je še bolj kompleksna, zato smo se pri identifikaciji "produktov oziroma naravnih virov ribištva", ki bi bili lahko potencial za razvoj turističnih produktov, izhajali iz določil Zakona o morskem ribištvu – 2 (Ur. l. RS, št. 115/2006, v nadaljevanju ZMR-2), ki navaja, kaj so ribolovni viri, in določa aktivnosti, ki se izvajajo v zvezi s temi viri. ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) navaja:

- Ribolovni viri so prostoživeči morski organizmi: ribe, raki, mehkužci ter druge vodne živali in rastline.

- Ribolovne aktivnosti so gospodarski ribolov, gojenje in nabiranje morskih organizmov in negospodarski ribolov.

Poleg navedenih naravnih virov ribištva, na katerih lahko gradimo turistične produkte, ne smemo pozabiti na zelo pomembne kulturno-družbene vire, povezane z ribištvom, kamor sodijo ribiška kultura in dediščina (vključno z današnjo in preteklo: kulturo jedi, tehniko lova in gojenja, običaji ...). Iz definicije turističnega produkta je razvidno, da je poleg turističnih atrakcij (naravnih, kulturnih in družbenih) zelo pomembna sestavina turističnega produkta tudi vsa infrastruktura, ki je v ribištvu povezana z objekti in aktivnostmi upravljanja (vključno s floto, ribiškimi pristanišči, gojišči, predelovalnimi obrati, akvariji ...).

Glede na navedeno smo turistične produkte, ki temeljijo na naravnih, kulturnih in družbenih virih ribištva ter na ribiški infrastrukturi, z vidika angažiranosti in udeležbe turistov pri samem izvajanju turističnega produkta razdelili v tri skupine. Te skupine so prikazane v sliki 7.

Slika 7: Opredelitev turističnih produktov, povezanih z ribištvom, glede na raven angažiranosti turistov

Vir: Lastno delo.

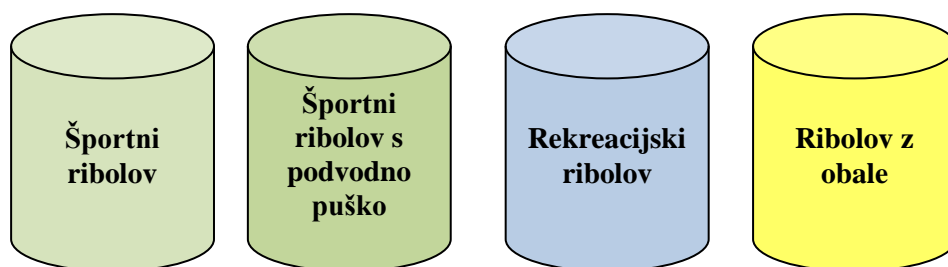
V prvi skupini so produkti, ki so povezani z aktivnostmi, ki jih turisti večinoma izvajajo sami (ob večji ali manjši podpori "ribiško-turističnih" delavcev (svetovalcev, animatorjev, vodičev, ekspertov)). Produkti v drugi skupini so povezani z aktivnostmi, pri katerih turisti sodelujejo kot "pomočniki", vendar je "prispevek" k celotnemu procesu relativno

majhen, saj glavni del opravijo "ribiči profesionalci". V tretjem stebru so produkti, v katerih turisti sodelujejo samo kot opazovalci.

5.2 IDENTIFIKACIJA PROIZVODOV IZVAJALNE NARAVE

V skupini turističnih proizvodov, ki zahtevajo visoko raven aktivnosti s strani turista, smo prepoznali štiri skupine proizvodov, ki so prikazane v sliki 8. Vse temeljijo na ribolovu in so opredeljene glede na aktivnosti, ki jih ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) opredeljuje kot oblike pristočnega ribolova.

Slika 8: Turistični proizvodi izvajalne narave

Vir: Lastno delo.

Športni ribolov in športni ribolov s podvodno puško lahko opredelimo kot nišna turistična produkta, saj jih izvaja le omejeno število akterjev, ki so večinoma prebivalci obalne regije. Za izvajanje teh aktivnosti je potrebno članstvo v društvu, ki je včlanjeno v Zvezo za športni ribolov na morju Slovenije. V Sloveniji je trenutno 16 društev, od tega jih je kar 9 z obalnega področja.ocene kažejo, da je skupno število članov navedenih društev približno 1.500, kar kaže na omejen potencial razvoja teh dveh produktov v prihodnje.

Po drugi strani ima rekreativski ribolov velik razvojni potencial. Znotraj aktivnosti rekreativskega ribolova pa bi bilo mogoče oblikovati različne proizvode, specifične za posamezne ciljne skupine. Pri tem bi lahko uporabili določene dobre prakse, poznane iz sladkovodnega ribolova. Pri oblikovanju

proizvodov bi bil lahko rekreacijski ribolov osnovna ali pa "dopolnilna" aktivnost, ki jo dodamo izletništvu, zabavi, gostinski ponudbi, izvajani na plovilu. V primeru, da je rekreacijski ribolov osnovna aktivnost turistov, bi ga bilo mogoče izvajati predvsem na individualni ravni ali v zelo majhnih skupinah in na manjših plovilih. Kot vodiči ali svetovalci bi lahko delovali ribiči, ki bi to dejavnost opravljali kot dopolnilo h gospodarskemu ribolovu in v ta namen uporabljali tudi plovila, ki jih zdaj uporabljajo za gospodarski ribolov. Temu bi bilo treba prilagoditi sedanjo zakonodajo, ki omejuje uporabo polovil v turistične namene. Pomembno je tudi motivirati ribiče in jim približati priložnosti, ki jih omogoča razvoj turističnega produkta rekreacijskega ribolova. Zelo priporočljivo bi bilo pripraviti program usposabljanja ribičev za delo v turizmu. Glede na strukturo turistov na slovenski obali, kjer večino predstavljajo počitniški gosti, se lahko razvije tudi turistični produkt rekreacijskega ribolova, namenjen večjim skupinam, ki želijo pridobiti ribiško izkušnjo. Prilagojena bi bila turistom, ki nimajo veliko izkušenj na področju ribištva. Za oblikovanje takšnih proizvodov na Obali je na voljo med 5 in 10 plovil, ki že opravljajo dejavnosti prevoza turistov in "plavajočo" gostinsko ponudbo. Doda se jim lahko tudi ponudba rekreativnega ribolova. Ribiče bi bilo treba tudi v tem primeru "turistično" izobraziti, da bi lahko sami prevzeli vlogo svetovalcev, animatorjev, vodičev, ekspertov in bi turistu lahko približali avtohtono ribiško doživetje.

Ribolov z obale ima omejen razvojni potencial, ker je zaradi kompleksnosti vsebine zelo težko oblikovati proizvode, ki bi jih bilo mogoče valorizirati skozi turizem. Ugotavljamo tudi, da na slovenski obali ni veliko primernih mest, kjer bi bilo mogoče izvajati ribolov z obale.

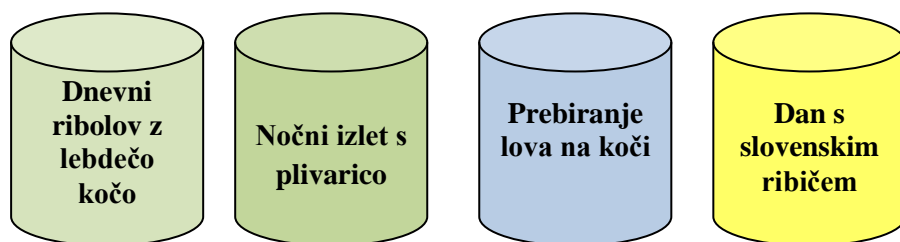
5.3 IDENTIFIKACIJA PROIZVODOV SODELOVALNE NARAVE

Naslednjo skupino turističnih proizvodov, v katerih bi turisti pasivno sodelovali, smo poimenovali turistični produkti sodelovalne narave. Pri tem so ribiči izvajalci, turisti pa se v aktivnosti, ki jih izvajajo ribiči, vključijo manj in/ali le v določeni fazi aktivnosti. Aktivnosti, ki jih izvajajo ribiči, sodijo v področje, ki ga ZMR-2 (Ur. l. RS, št. 115/2006) opredeljuje kot gospodarski ribolov. Pri gospodarskem ribolovu se v Sloveniji uporabljajo različne tehnike, ki jih je

mogoče razdeliti v pasivne in aktivne tehnike. V pasivne tehnike sodi lov s stoječimi mrežami, parangali, vršami in kogoli. Te tehnike izvajajo približno 40 plovil, ki so manjša od 12 m. Med aktivne tehnike sodi lov s talnimi kočami (okrog 20 plovil), lebdečimi kočami (1 par plovil) in plivaricami (okrog 5 plovil). Količinsko večino ulova (80 %) predstavlja ulov t. i. male plave ribe (sardele, sardoni ...), ki ga izvajajo lebdeča koča in plivarice. Glede na tehnike ribolova in obstoječa plovila ribičev na slovenski obali smo turistične produkte sodelovalne narave razvrstili v štiri skupine, navedene v sliki 9.

Slika 9: Turistični proizvodi sodelovalne narave

Vir: Lastno delo.

Dnevni ribolov z lebdečo kočo, nočni izlet s plivarico in prebiranje lova na koči so turistični produkti, ki bi bili namenjeni večjim skupinam turistov in bi bili oblikovani kot poldnevni izleti. Turistom bi omogočali delno ribiško doživetje, ki bi bilo tudi izobraževalne narave, saj bi turistom približalo najpogostejše tehnike ribolova, ki jih uporabljajo slovenski ribiči. Podobno kot v primeru turističnih proizvodov izvajalne narave bi bilo potrebno dodatno turistično izobraževanje ribičev.

Proizvod "dan s slovenskim ribičem" pa se nekoliko razlikuje od ostalih, saj je naravnian dokaj individualno in ga je treba prilagoditi željam uporabnikov (costumized service). Ta produkt bi turistom ponudil edinstveno ribiško doživetje, ki bi poleg naravnih vključevalo tudi elemente kulturne in družbene dediščine, ter jim tako omogočil, da od blizu spoznajo življenje ribičev. Težavo, ki bi se znala pokazati pri teh proizvodih, vidi delovna skupina v tem, da bodo

izvajalci "prestopili" iz "proizvodnega" v "storitveni" sektor in se bodo morali za to, da bodo izdelki uspešni, prilagoditi zahtevam tega sektorja. Vsakemu od omenjenih izdelkov bi bilo mogoče (več ali manj) dodati tudi izobraževalne vsebine, vezane na ribe in ribolov.

Pomembno je omeniti tudi določene omejitve, ki se nanašajo na izvajanje turističnih proizvodov sodelovalne narave. Navedeni turistični produkti so precej odvisni od zunanjih pogojev, predvsem vremena, poleg tega pa zahtevajo veliko stopnjo logistične koordinacije (npr. dovoz in odvoz turistov do koč). Za oblikovanje proizvodov, omenjenih v tem poglavju, bo treba prilagoditi tudi obstoječo zakonodajo.

5.4 IDENTIFIKACIJA PROIZVODOV OPAZOVALNE NARAVE

Zadnji sklop (turistični proizvodi opazovalne narave) lahko razdelimo v tri skupine, predstavljene v sliki 10.

Slika 10: Turistični proizvodi sodelovalne narave

Vir: Lastno delo.

Na Obali že obstajajo določene točke, zanimive za turiste, ki so posredno ali neposredno povezane z ribištvom. Pri tem mislimo na solinarski muzej v Sečovljah, pomorski in potapljaški muzej v Piranu in Akvarij Piran, sem pa lahko uvrstimo tudi nastajajoči ribiški muzej v Križu. Prepričani smo, da bi bilo mogoče s kombinacijo obiskov in dodatnih aktivnosti, ki bi jih ponujale posamezne točke, oblikovati celovite proizvode, kot so npr. Slovenska obalna muzejska pot ali Pot soli in rib. Ne smemo pozabiti tudi na pobudo izgradnje ribiškega muzeja, ki na Obali obstaja že več kot eno desetletje. Ideja ima zelo

veliko podpornikov in je zagotovo potencialen turistični produkt opazovalne narave. V razmislek je predlog, da bi se v okviru ribiškega muzeja priključil objekt "ribiška hiša", ki bi turistom ponujal skupne prostore za druženje, omogočal prikazovanje ribiškega življenja, običajev, veščin in bi bil osrednji element ohranjanja kulturno-družbenih virov, povezanih z ribištvom.

Naslednji turistični produkt opazovalne narave, ki ima visok razvojni potencial, so ribiške tržnice, ki bi vključevale naslednje aktivnosti: prodaja rib, ogled pristanišča, priprava rib, prikaz običajev in dejavnosti, povezanih z ribištvom, izdelavo in pripravo "ribiških" spominkov ipd. K omenjenim je možno dodati še npr. ogled morskih ribogojnic (plavajočih kletk, školjčič) in k vsakemu izmed teh ribiškijh je mogoče dodajati tudi nove izdelke, zanimive za določene segmente turistov.

Izdelke, povezane s kulturo jedi, težko opredelimo kot turistične proizvode, ker aktivnosti turistov po naravi niso opazovalne, po drugi strani pa je turistična ponudba ribiške kulinarike precej "odtujena" od ribištva. Da bi izkoristili ribištvo kot potencial za turizem tudi na področju kulinarike, se nam zdi pomembno oblikovati avtohtono ribiško kulinarično ponudbo. V ta namen bi morali ribiči organizirati in sami voditi t. i. ribiško gostilno in/ali ribiško obalo (oba izraza sta delovna – drugi je prostor na prostem, lokacija ni nujno obala). Oba sta mišljena kot mesti z izključno ribiško kulinarično ponudbo, ki omogoča turistom tudi opazovanje priprave avtohtone ribiške hrane. Infrastrukturo takšnih objektov bi lahko uporabili tudi za nadgradnjo izdelkov, omenjenih v poglavju, kjer opisujemo izdelke sodelovalne narave, saj bi se lahko npr. dan s slovenskim ribičem zaključil s pripravo ulova v ribiški gostilni ali na ribiški obali.

PREDLOGI

Glede na razpoložljive ribiške vire in infrastrukturo ter možnosti ustvarjanja sinergij s turizmom smo skupne produkte ribištva in turizma razdelili v 3 skupine:

1. produkti izvajalne narave,
2. produkti sodelovalne narave in

3. produkti opazovalne narave.

V okviru vsake skupine smo definirali produkte, ki imajo potencial razvoja na slovenski Obali. Skupaj smo prepoznali 11 produktov. V tabeli 12 smo definirali potencial njihovega razvoja na slovenski Obali.

Tabela 12: Prepoznani ribiško-turistični produkti na slovenski Obali

Produkt	Visok potencial razvoja	Nižji potencial razvoja
Športni ribolov		X
Športni ribolov s puško		X
Rekreacijski ribolov	X	
Ribolov z obale		X
Dnevni ribolov z lebdečo kočo		X
Nočni izlet s plivarico		X
Prebiranje lova na koči		X
Dan s slovenskim ribičem	X	
Ribiški muzej	X	
Ribiška tržnica	X	
Ribiška gostilna	X	

Vir: Lastno delo.

Kot je razvidno iz tabele 12, je delovna skupina kot ribiško-turistične produkte, ki imajo visok potencial razvoja na slovenski Obali, prepoznala rekreacijski ribolov, dan s slovenskim ribičem, ribiški muzej, ribiško tržnico in ribiško gostilno.

VIRI IN LITERATURA

- Bieger, T. (2000). *Management von Destinationen und Tourismusorganisationen (4. Auflage)*. München: Oldenbourg.
- Bitner, M. J. (1990). Evaluating service encounters: The effects of physical surroundings and employee responses. *Journal of Marketing*, 54(2), 69–82.
- Cohen, E. (1979). A phenomenology of tourist experiences. *Sociology*, 13(2), 179–201.
- Hu, Y. & Ritchie, J. R. B. (1993). Measuring destination attractiveness: A contextual approach. *Journal of Travel Research*, 32(2), 25–34.
- Khan, M. A., Olsen, M. D. & Var, T. (1993). *VNR's encyclopedia of hospitality and tourism*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Mihalič, T. (1999). *Turistična podjetja – poslovanje in ekonomika turističnih agencij in gostinskih podjetij*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Mihalič, T. (2003). *Poslovanje turističnih podjetij*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Mihalič, T. & Planina, J. (2002). *Ekonomika turizma*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Murphy, P., Pritchard, M. P. & Smith, B. (2000). The destination product and its impact on traveller perceptions. *Tourism Management*, 21(1), 43–52.
- Smith, S. L. J. (1994). The tourism product. *Annals of Tourism Research*, 21(3), 582–595.
- Šober, M. (1997). Trženje v turizmu. V J. Širše & M. Novak (ur.), *Accademia turistica* (str. 136–137). Ljubljana: Nacionalno turistično združenje.
- Tkalčič, M. (2002). Naravna in kulturna dediščina – sestavine turistične politike. V S. Uršič & N. Poniž (ur.), *Zbornik referatov in razprav: Naravne vrednote, kulturna dediščina – vrednote turističnega razvoja* (str. 33–36). Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije.
- Zakon o morskem ribištvu /ZMR-2/. *Uradni list RS* št. 115/2006.

6 KULTURNA DEDIŠČINA MORSKEGA RIBIŠTVA IN TURISTIČNI POTENCIALI

Janez Bogataj

Kulturna dediščina morskega ribištva v slovenskem morju oz. ob slovenski obali Jadranskega morja je za potrebe njene aplikacije v turistično ponudbo ter oblikovanje novih turističnih proizvodov razmeroma skromno raziskana. Posamezna pričevanja niso tako strnjeno predstavljena, kot je to značilno za slovensko ribištvo v Tržaškem zalivu, nekdanjo značilno gospodarsko panogo slovenskega prebivalstva, ki še danes pomeni eno njihovih temeljnih zgodovinskih identifikacij. Tudi če primerjamo faktografske opise in poznejše raziskave sladkovodnega in morskega ribištva, ugotovimo, da je prvo veliko bolje zastopano oz. obdelano.

Pregled literature pokaže, da morsko ribištvo v Tržaškem zalivu celovito prikazuje delo Bruna Volpija Lisjaka (1995) z naslovom Slovensko pomorsko ribištvo skozi stoletja od Trsta do Timave. Avtor je sicer pisec številnih prispevkov s področja ribištva v Tržaškem zalivu. O ribištvu na tem delu Jadrana so pisali tudi Rado Lenček (1947), Zorko Jelinčič (1967) idr. Za ribištvo ob slovenski obali je nekaj študij, ki prinašajo spoznanja npr. o življenju ribičev v Izoli (Kramar, 1987), esejistično navajajo zgodovinski razvoj ribištva (Gaberč, 1996, 17. februar), strokovno navajajo temelje zgodovinskega razvoja (Umek, 1970) ali z etnografsko-antropološki pristopom analizirajo ekonomske, ekološke in simbolno-ideološke vidike ribiškega življenja na severnoistrski obali (Rogelja, 2006). Kulturna dediščina morskega ribištva v slovenskem morju ni tematsko muzeološko predstavljena tako, kot je to načrtovano v Križu pri Trstu, torej kot samostojna zbirka ali muzej, se pa s to tematiko ukvarjata tako Pomorski muzej Sergej Mašera Piran kot Pokrajinski muzej Koper.

6.1 KULTURNA DEDIŠČINA MORSKEGA RIBIŠTVA

Kulturno dediščino predstavljajo gospodarske in družbene dejavnosti od ribolova, prodaje in uporabe, tudi predelave rib, do ribiških združenj. Pojem sestavljajo tudi vsa dela in opravila, orodja, naprave in pripomočki. Pomembna sestavina je kulturna dediščina morskega ribištva (v zakonodaji za zdaj še nepravilno prevedena in imenovana "živa kulturna dediščina"), ki jo predstavljajo znanja in vedenja o morju, življenju v njem, tudi znanja, povezana z ribolovnimi načini, tehnikami, izdelovanjem ribolovnih orodij, naprav idr. Posamezne sestavine se (skladno z mednarodno skrbjo za to področje dediščine) lahko vpišejo v register nesnovne oz. "žive" dediščine, kar bi bilo tudi za področje kulturne dediščine morskega ribištva vredno temeljitega strokovnega razmisleka.

Kulturna dediščina morskega ribištva v tem delu Jadranskega morja pokaže, da je bil med slovenskim prebivalstvom ribolov razvit predvsem ob obali med Trstom in Timavo, kjer je dosegel vrhunec na začetku 20. stoletja (Križ, Nabrežina), ko je njegovo ladjevje sestavljalo približno 400 plovil. Značilna vrsta ribolova je bil tunolov (Volpi Lisjak, 1995). Na današnji slovenski obali je bilo stoletja vodilno ribiško mesto Izola (Kramar, 1987; Volpi Lisjak, 1999).

V istrskih mestih (Koper, Izola, Piran) je bilo ribištvo dejavnost pretežno italijanskih ribičev. To se odraža v ribiški terminologiji, tudi v tehnikah ribolova, vrsti in poimenovanju plovil. Značilna vrsta ribolova je bil lov na ciplje, imenovan tudi lov na ševole (it. cefalo = cipelj). Lov je bil izrazito množičen in je potekal med januarjem in marcem. Prvi pisni viri o lovu na ciplje so že iz 13. stoletja. Tako kot za vse vrste rib sta imela ribolovno pravico plemstvo in Cerkev, pozneje pa ribiške zadruge in ribiška podjetja. Cipljev je bilo veliko v Piranskem in Koprskem zalivu, jate so se zbirale pred glavnim pomolom v Portorožu, pred skladiščem soli v Seči, pred izlivom Dragonje in pred Sečoveljskimi solinami. Ciplje so lovili s posebnimi mrežami trátami (it. trarre = povleči), ki so bile dolge do 1.300 metrov. Mrežo sta razpenjali ladji, pomagali so tudi ribiči v manjših čolnih. Polno mrežo cipljev so potegnili k bregu, kjer so ribičem pomagali tudi delavci iz solin. Ulov cipljev ni bilo le delovno opravilo,

ampak tudi "ritual" in lokalni praznik (Oblak, 2011, 9. marec; Volpi Lisjak, 2010).

6.2 ZGODOVINSKI RAZVOJ MORSKEGA RIBIŠTVA

Pogled v zgodovinski razvoj morskega ribištva pokaže, da je bila ribolovna pravica vsaj do 9. stoletja popolnoma prosta. Z uvajanjem fevdalizma v Istri in s priključitvijo frankovski državi pa si je pravico do ribolova začela prisvajati cerkvena in posvetna gospoda. Prebivalci Istre naj bi se tako že l. 804 pritožili na rižanskem placitu proti škofom, ki so jim prepovedali loviti ribe. Od 10. stoletja je vladar podeljeval ribolovne pravice cerkveni in posvetni gospodi. Ribolovna pravica je bila v lasti zemljiških gospodov le za skrajni severni del Tržaškega zaliva. Ribolovno področje ob istrski obali je bilo v upravi primorskih mest od Milj do Pulja. Kljub beneški oblasti so mestne skupnosti Kopra, Izole in Pirana tudi v fevdalni dobi ohranile pravico in dohodek od ribolova. Pravice do ribolova in trgovanje z ribami so urejali normativni viri, od mestnih statutov do predpisov beneških oblastnikov in v 18. stoletju predpisov predsednikov tržaškega gubernija. Ribolov so najpogosteje oddajali v zakup na dražbah, zakupnik pa je za izvajanje ribolova najemal ribiče. Na območju Pirana so zakupniki lahko lovili od konca septembra do začetka drstitve v marcu, potem pa je bil ribolov na voljo vsem, seveda tudi z omejitvami glede uporabe mrež. Zakupniki so med seboj izbirali mare, tj. nadzornike ribolova, ki so za svoje delo dobivali plačilo v ribah. Od maja do avgusta so ribolovna območja v morju pred Piranom označevali s 100 koli, kar je pomenilo delitev lovišč. V Piranu so vodili tudi register ribolovnih območij.

Beneška republika je propadla 1797 in po prihodu Francozov je bila uvedena svoboda ribolova, vendar so z letom 1913 Avstrijci spet uvedli prvotno stanje. V 30. letih 20. stoletja je bil ribolov v svobodni domeni lokalnega prebivalstva, vendar le 1 miljo od obale. V 30. letih 19. stoletja je morje postalo svobodno s posebnim predpisom, le 1 miljo od obale je bil ribolov namenjen obalnemu prebivalstvu, ki je ribarilo v občinskih mejah. Leta 1848 so odpravili prednostne ribolovne pravice. Luške in pomorske kapitanije so od druge polovice 19. stoletja objavljale začetke ribolova iker in mladice. Leta 1884 je bil objavljen

zakon o morskem ribolovu, ki je podrobneje določil tudi ribolov rib z dna morja, rakov in školjk. To je seveda povezano s prehranskimi spremembami oz. povpraševanjem na trgu. Tudi italijanska vlada je l. 1918 izdala enoten ribolovni zakon. Urejal je ribolovno pravico in trgovino z ribami. Leta 1954 so bila mesta Koper, Izola in Piran priključena Jugoslaviji in že od 1950 je veljal nov splošni zakon o morskem ribolovu, ki ga je leta 1965 dopolnil temeljni zakon o morskem ribištvu. Na podlagi slednjega je Slovenija l. 1967 sprejela svoj zakon in ga leta 1976 nadomestila z novim (Gaberc, 1996, 17. februar; Kramar, 1987).

V celotnem zgodovinskem razvoju so veljale razne omejitve ribolova, ki so se v glavnem nanašale na lovne pripomočke in čas ulova. Tako so že leta 1835 prepovedali uporabo strupenih rastlin pri ulovu, od druge polovice 19. stoletja tudi uporabo razstreliva. Od 1884 je bil prepovedan ulov mladice orad, od 1900 so omejili ulov morskih rakov. Leta 1897 so določili tudi najmanjšo mero za ulovljene posamezne vrste rib, med njimi za sardele, jegulje, morske liste, skuše, lokarde, zobatce. Vse to dokazuje primerno in zgodnjo skrb za trajnostni razvoj življenja v tem delu Jadranskega morja.

Za razvoj ribištva je bilo pomembno tudi povezovanje in združevanje ribičev. Leta 1888 so v Trstu ustanovili Avstrijsko ribolovno in ribogojско društvo, ki naj bi skrbelo za izboljšanje položaja ribičev. Društvo je delovalo od Devina do Dalmacije. Poleg tega je pomorska oblast v Trstu pospeševala tudi ustanavljanje ribiških zadrug. Leta 1908 je bila ustanovljena zadruga slovenskih ribičev v Križu pri Trstu. V Piranu so ribiči ustanovili zadrugo 1933 in so imeli pravico do ulova cipljev v Piranskem zalivu. Zadrugi sta delovali tudi v Izoli in Koprju.

Člani piranske zadruge so bili lahko vsi ribiči, tudi tisti, ki niso imeli ribiških čolnov. Po drugi svetovni vojni so leta 1949 ustanovili še drugo zadrugo, obe pa sta se 1955 pridružili novemu državnemu podjetju Ribič. Močneje se je razvil tudi industrijski ribolov na temeljih s konca 19. stoletja, ko je v Izoli že delovalo več tovarn za predelavo rib. Več manjših podjetij se je v 70. letih 20. stoletja združilo v kombinat konzervne industrije Delamaris, ki je posodobil floto in načine ribolova ter začel loviti ribe tudi na odprtem morju. Spremenila se je tudi narodnostna sestava ribičev, saj so italijanski emigrirali v Italijo, priseljevati pa so se začeli ribiči iz Dalmacije (Lenček, 1947; Umek, 1970).

Za izobraževanje novih ribičev so leta 1951 v Piranu ustanovili ribiško šolo, ki je imela tudi svojo lastno šolsko ribiško ladjo Soča. Večina dijakov se je zaposlovala v ribolovnih podjetjih v Izoli in Piranu. Šola je prenehala delovati leta 1986, po letu 1991 pa se je število ribičev začelo zmanjševati, s tem pa tudi ulov. Danes je registriranih le še 50 do 60 manjših ribiških podjetij.

V preteklosti so se ribiči bolj ali manj ukvarjali še s kmetijstvom, kar pomeni, da jim ribištvo ni bila glavna gospodarska panoga. Ulovljene ribe so bile pomembno dopolnilo v prehrani in vsekakor tudi pomemben vir zaslužka. Z vidika delitve dela je zanimivo, da so lovili samo moški, ženske pa so nosile ribe prodajat v okoliške istrske in kraške vasi, nekatere peš vse do Postojne.

6.3 PLOVILA

Za ribolov so uporabljali ribiške čolne in ladje. Vrsto plovil so slovenski ribiči prevzeli po Benečanih, kar se odraža tudi v terminologiji. Seveda so med plovili tudi izvirne posebnosti, kakršno predstavlja arhaični drevak čupa, leseni monoksil, ki se je do konca druge svetovne vojne ohranil slovenskim ribičem na Tržaškem. Z ribiški čolni, po večini z ravnim dnom in brez kobilice (npr. batana, ščifa), so lovili ribe v okviru t. i. individualnega ribolova, sicer pa so lovili z nekoliko večjimi ribiški ladjami. Med njimi je bila slovenska posebnost tonera za tunolov. Poleg te so v 19. stoletju uporabljali še čolne in ladje z jadri ali jadrnice, kot so bili bragoc, batana in top. Tонера je bila izvirno (avtohtono) slovensko ribiško plovilo, ki je ustrezalo tunolovu ob slovenski obali. Omogočala je prevoz dolgih in težkih mrež ter neovirano delo šestih ribičev. Imela je manjši ugrez ter idealno razmerje med dolžino in širino, kar ji je omogočalo tudi večjo hitrost. Večino so jih izdelovali v piranskem škveru, tj. ladjedelnici za manjša plovila, in sicer pri Bernardinu. Uporabljali so jih tudi slovenski tržaški ribiči v Križu vse do leta 1954. Bragoc je bila prav tako lesena ribiška ladja z dvema jamboroma, ki izvira iz 16. stoletja iz beneške Chioggie. To je bila največja ribiška in tovorna ladja na slovenskem morju, ki je omogočala ribolov tudi na odprtem morju. Batana (tudi betjéu, betéu) je bil ribiški čoln na vesla in z jadrom, primeren za obrežni ribolov. Plovilo je bilo zelo priljubljeno zaradi gospodarnosti, izdelovali pa so ga lahko tudi ribiči sami

ob pomoči tesarja. Med manjša plovila sodi še ščifa, ki je imela podobno kot batana ravno dno, bila je brez palube in jadra, veslalo pa se je s pomočjo prečnega droga, na katerega sta se naslonili vesli. Uporabljali so jo predvsem revnejši ribiči za obalni ribolov. Tudi top ali topo je bil ribiški čoln na vesla in z jadrom, zaradi vsestranske uporabnosti in prilagodljivosti je bil razširjen po vsem severnem Jadranu (Volpi Lisjak, 1995).

6.4 RIBIŠKA ORODJA IN PRIPRAVE

Med ribiškimi orodji in pripravami so uporabljali vrvice s trnki (posebna vrsta z več trnki se imenuje parangal) in vrše, tj. koše iz protja ali vrvi, s katerimi so lovili manjše ribe, rake in sipe. Najbolj splošno orodje oz. ribolovna priprava ribičev so bile ribiške mreže. Prvotno so bile lanene ali konopljene, od konca 19. stoletja tudi bombažne. Ob slovenski obali so uporabljali razne vrste mrež do druge polovice 20. stoletja, in sicer po velikosti, namenu in terminologiji. K mrežam je sodilo tudi njihovo vzdrževanje, barvanje, pletenje in krpanje ali koncánje. Za ribolov na ribe selivke ali t. i. plave ribe so uporabljali tri tipe mrež: stoječe mreže, trate ali potegavke (režaje) in plavarice, ki so jih uvedli v drugi polovici 19. stoletja. Med stoječimi mrežami jih je bilo več vrst za različne vrste rib. S pašarelemi so lovili pasare, sipe in morske pse. V dolžino so merile 15 in v širino 1 meter. Veliko daljša je bila mreža poštea (dolžina 85,5 m, širina 11,5 m), s katero so lovili kalamare, korberje in orade. Za lov jerajev so uporabljali jerajenco, ki je bila dolga 23 m in široka 2 m. Med stoječimi mrežami so uporabljali še sardinaro, sardelaro ali vajgo, bukvaro, poponico, buskavico in mrežo za lov jegulj. Seveda so ribiči ob slovenski obali poznali še celo vrsto drugih ribiških pripomočkov in naprav (npr. kogol, fošina idr.), ki danes predstavljajo le še opredmetenje zgodovinskega spomina.

Poleg cipljev je bil zelo značilen lov na tune. Lovili so jih vse do sredine 20. stoletja v avgustu in septembru z mrežami tunolovkami. Te so nastavili v obliki črke L, da so jati rib zaprle pot. Jate rib so na visokih lestvah tonerah spremljali opazovalci ali kolnarji in ribičem sporočali informacije o njihovem gibanju. Stalne ribe ali ribe neselivke pa so lovili z mrežo, ki se je imenovala kočja in so jo vlekli s čolnom ali ladjo. Lov s to mrežo (ali kočarjenje) je neprimeren, saj

povzroča veliko škodo na morskem dnu. Iz morja so pobirali tudi rake in školjke. Slednje so tudi gojili, in sicer tako, da so v morsko dno zabili rogovilaste hrastiče ali druga na morsko vodo odpornejša drevesa. Seveda je poznana tudi manj škodljiva različica kočarjenja, in sicer t. i. lebdeča koča (Oblak, 2011, 9. marec; Pahor, 1982; Volpi Lisjak, 1995).

6.5 ZNAČILEN ULOV IN PREHRANA

Najbolj značilne ribe in drugi morski organizmi, ki so jih lovili, so bili ševoli ali ciplji, sardele, sardoni, škombri ali skuše, menule, trlje, šparsi, škarpene, brancini, orade, agoni, angodele, gavuni, mormori, morski listi, rombi, morski golobi, moli, ugorji, salpe, šarge, šuri, lokarde, pici, pasere ali morske plošče, morski psi, sipe, kalamari ali lignji, folpi ali hobotnice, kanoče ali morske bogomoljke, jastogi in drugi (Pahor, 1982; Volpi Lisjak, 2007). Veliko vrst rib je postopoma izginjalo, kar je še vedno ena od značilnosti sodobnega ribolova ob slovenski obali. Ribe so imele izjemen pomen za prehrano vseh slojev prebivalstva v mestih in tudi v vaseh. Ribe niso bile pomembne le za vsakdanjo in praznično prehrano prebivalcev obalnih mest in vasi, ampak tudi za celotno Istro, Kras, Brda in Vipavsko dolino, Kraški rob, Brkine, del Soške doline in Notranjskega. V preteklosti so se ribiči bolj ali manj ukvarjali še s kmetijstvom, kar pomeni, da ribištvo ni bila njihova glavna gospodarska panoga. Ulovljene ribe so bile zanje pomembno dopolnilo v prehrani in vsekakor tudi pomemben vir zaslužka.

Uživali so sveže, pečene, dušene in kuhane, za daljše shranjevanje so jih konzervirali v soli, nekoliko manj v dimu ali na zraku. Zelo pogosto so jih pripravljali v omakah ali točih. Nekatere ribe so bile skoraj obvezna jed za posamezne praznike. Tako so ob vseh svetih (1. 11.) ocvrli agone ali jeráje in jih namočili v vino. Podobne so bile tudi razne druge marinade ali na šavór, za kar so bile primernejše manjše ribe. Uporaba oljčnega olja ocvrtih rib za pripravo solate odraža gmotno stanje v revnejših družinah. Obvezna ribja jed na božični večer je bilka polenovka ali štokviž, in sicer v omaki ali solati, tudi ocvrt ali prepražen z jajci. V mestih se je v 19. stoletju uveljavila polenovka s krompirjem, ki je bila značilna božična in postna jed. Zelo razširjen je bil polenovkin bakalar, in sicer na belo (in bianco) in na rdeče s paradižnikom.

Seveda polenok niso lovili ob slovenski obali, ampak so prihajale posušene po trgovskih poteh iz severnih morij.

Med Slovenci na Tržaškem so še danes znameniti fanciji z dušo, to so na olju ocvrte miške s kosom sardele ali sardona, ki so značilna praznična jed na martinovo in v pustnem času. Izjemnega pomena za prehrano je bila tudi tuna. Tunino meso so najpogosteje konzervirali v oljčnem olju. Posebni poslastici sta bila na čebuli ocvrta srce in jetra. Tunina čreva so posušili na soncu in jih v zimskem času pripravljali kot vampe. V vsakdanji prehrani so prevladovale manjše ribe, z njimi so pripravljali najrazličnejše ribje juhe in enolončnice. Priljubljene jedi so bile tudi ribje rižote, polnjeni kalamari, škampi na šugo (buzaro), razne školjke (pedoči, mušole, ostrige) na žaru, v juhah in omakah (Pahor, 1982; Pucer, 2011).

6.6 ANALIZA SWOT

Izhajajoč iz študije kulturne dediščine morskega ribištva in turističnih potencialov je sedaj smiselno narediti analizo te dediščine z vidika prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti, da bi se lahko pri nadaljnjem načrtovanju to upoštevalo.

Tabela 13: SWOT-analiza dediščine

Prednosti	Pomanjkljivosti
<ul style="list-style-type: none"> • Bogata kulturna dediščina morskega ribištva z nekaterimi izvirnimi podrobnostmi. • Pozitivne idejne in organizacijske izkušnje z nekaterimi prireditvami, temelječimi na kulturni dediščini, v Piranu (Solinarski praznik) in Kopru (Sladka Istra). • Blagovna znamka "Piranski brancin Fonda". 	<ul style="list-style-type: none"> • Slaba zastopanost rib in nerazpoznavnost gostinske ponudbe. • Nerazpoznavnost. • Slaba vključenost kulturne dediščine morskega ribištva v vsakdanje življenje, turistične programe in proizvode. • Slaba predstavitev kulturne dediščine morskega ribištva v

<ul style="list-style-type: none"> • Ribarnica z ribjo okrepčevalnico v Portorožu(!) • Kakovostno delovanje društva "Anbot" v Piranu, ki pripravlja prireditve. • Ladjarska zbirka v Portorožu, za katero skrbi Pomorski muzej "Sergej Mašera" iz Pirana. 	<p>javnih, zunanjih prostorih in v ustreznih ustanovah.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povprečne turistične prireditve s skromno ribjo ponudbo. • Slaba zasnova Ribiškega praznika v Izoli. • Pomanjkanje specializiranih in atraktivnih turističnih prireditev, ki temeljijo na elementih kulturne dediščine morskega ribištva.
Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> • Možnosti za organizacijo kakovostne/-ih prireditve/-ev, temelječe/-ih na kulturni dediščini morskega ribištva. • Možnosti za vpis določenih vsebin kulturne dediščine morskega ribištva v register nesnovne kulturne dediščine. • Pričakovanje in izvedba ribolova na ciplje. • Sistematična ohranitev in prikaz starih plovil na enem mestu. • Postavitve nekaterih novih blagovnih znamk, temelječih na kulturni dediščini morskega ribištva. • Povezava s prizadevanji za prikaz ribiške dediščine med Slovenci na Tržaškem (Križ). 	<ul style="list-style-type: none"> • Vedno manj rib in ribičev. • Vprašane onesnaženosti morja in obale, neurejenost oz. t. i. mikrozanemarjenost, zlasti tudi pričevanj, ki so povezana s kulturno dediščino morskega ribištva.

Vir: Lastno delo.

PREDLOGI

Za v prihodnje se je pokazalo kar nekaj možnih predlogov, ki jih gre upoštevati pri nadaljnjem načrtovanju in jih navajamo v nadaljevanju.

- Izdelati predloge s področja morskega ribištva za vpis v register nesnovne kulturne dediščine.
- Prizadevati si za ustvarjanje novih blagovnih znamk na področju prehrane, gostinstva in turizma, ki bodo imele izhodišče ali temelje tudi v kulturni dediščini morskega ribištva.
- Povečati število gostinskih lokalov ali vzpostaviti verigo lokalov z razpoznavno kulinarično ribjo in drugo morskou ponudbo.
- Razmisliti vsaj o eni vsestransko konceptualno in izvedbeno kakovostni turistični prireditvi, temelječi na kulturni dediščini morskega ribištva. Kot možnost se ponuja popolna prenova "Ribiškega praznika" v Izoli.
- Če je Izola najbolj ribiško mesto na slovenski morski obali (?), bi se morala temu ustrezno vsebinsko "profilirati", kar pomeni tudi temeljitejšo vključitev kulturne dediščine morskega ribištva v sodobno življenje.
- Poskrbeti je treba za zaščito, ureditev in sodoben ter strokovno pripravljen javni prikaz vseh starih ribiških plovil na enem mestu, seveda v sozvočju s prikazom kulturne dediščine morskega ribištva v celoti.
- Razmisliti o predstavitvi ribičeve hiše za turistične namene. Seveda pri tem ne mislimo le na muzeološko predstavitev neke ribiške stavbe in življenja v njej iz določene preteklosti, ampak predvsem na hišo konkretnega sodobnega ribiča, ki še vedno lovi ribe, v njegovi hiši pa vodi njegova žena (ali eden od otrok) lokal (ribičevo krčmo) z ribiškimi jedmi. Podobna oblika ekonomske "simbioze" je poznana npr. pri koprskem ribiču Silvanu Radinu, ki lovi ribe skupaj s svojim sinom, žena pa vodi ribarnico na Markovcu nad Koprmo (Petec, 2007, april).
- Vsakoletno pričakovanje cipljev (in njihov morebitni ulov) naj postane ena od turističnih posebnosti. Pričakovanje cipljev (tudi če jih ne bo!) naj bo nekaj podobnega kot opazovanje ptic v Sečoveljskih solinah.

VIRI IN LITERATURA

- Gaberc, S. (1996, 17. februar). Ribiške štorije in baldorije skozi čas: Zgodovinski razvoj ribištva na severnem Jadranu. *Delo*.
- Jelinčič, Z. (1967). *Razvoj slovenskega ribištva ob tržaški obali*. Trst: Tržaški tisk.
- Kramar, J. (1987). *Izola – mesto ribičev in delavcev*. Koper: Lipa.
- Lenček, R. (1947). *Ob Jadranu: Etnografski zapiski in študije*. Trst: [s. n.].
- Oblak, V. (2011, 9. marec). *Ribištvo nekoč in danes*. Članek predstavljen na seminarju Ribiška tradicija v Slovenski Istri, UP FTŠ Portorož - Turistica, Univerza na Primorskem, Slovenija.
- Pahor, Š. (1982). *Privatno ribištvo v Piranu od konca druge vojne do danes – s posebnim ozirom na današnje stanje* (seminarska naloga). Piran: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta, FZE za etnologijo.
- Petejan, S. (2007, april). Morsko ribištvo v Sloveniji. *National Geographic Slovenija*. Najdeno 14. maja 2013 na spletnem naslovu <http://www.nationalgeographic.si/index.php?i=197>.
- Pucer, A. (2011). *Ko zadiši po istrski kuhinji: Istrska kuhinja od A do Ž*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Rogelja, N. (2006). *Ribiči pripovedujejo: Etnografija ribištva med Miljskim in Savudrijskim polotokom*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Umek, E. (1970). Ribištvo in ribolov. V P. Blaznik, B. Grafenauer & V. Sergij (ur.), *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev (enciklopedična obravnava po panogah), Zgodovina agrarnih panog, Agrarno gospodarstvo, zv. I* (str. 495–520). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za zgodovino, Sekcija za občo in narodno zgodovino, Državna založba Slovenije.
- Volpi Lisjak, B. (1995). *Slovensko pomorsko ribištvo skozi stoletja med Trstom in Timavo*. Trst: Mladika.
- Volpi Lisjak, B. (1999). *Delamaris 1879–1999: 120 let iz morja v konzervo*. Izola: Delamaris.

Volpi Lisjak, B. (2010). *Tržaško morje: kraška obala, mesto in vasi: Prezrti del zgodovine Slovencev*. Koper: Libris.

Volpi Lisjak, B. (ur.). (2007). *Tradicije dveh skupnosti v Tržaškem zalivu: dejavnosti skozi stoletja, povezane z morjem*. Trst: KD Ribiški muzej Tržaškega primorja.

7 PROUČEVANJE SINERGIJSKIH UČINKOV RIBIŠTVA IN TURIZMA – KVALITATIVNA RAZISKAVA

Tanja Mihalič, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Vesna Žabkar, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Ljubica Knežević Cvelbar, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Namen teksta je proučiti možnosti diverzifikacije ribištva v slovenskem prostoru, da bi se zgotovil trajnostni razvoj dejavnosti in primerne poslovne priložnosti, ki omogočajo kakovost preživetja in kakovost življenja v ribiškem sektorju. Izdelana je bila kvalitativna raziskava, s katero so raziskovalci skušali odgovoriti na naslednja vprašanja: Katere so obstoječe oblike povezovanja ribištva in turizma? Katere bi bile možne oblike? Kdo so nosilci povezovanja ribištva in turizma in kakšni so na področju diverzifikacije ribištva skozi turizem izgledi za prihodnost? Odgovore na vprašanja smo zbrali s strukturiranim globinskim intervjujem, v katerem so kot informanti sodelovali ključni deležniki ribištva in turizma na slovenski obali. Informacije smo uporabili za raziskovanje navedenih raziskovalnih vprašanj ter jih sproti preverjali z opazovanjem na terenu.

7.1 METODOLOGIJA

Uporabljena metodologija temelji na konstruktivistični paradigmi. V kontekstu različnih deležnikov oziroma informatorjev je svet viden v različnih perspektivah in obstajajo multiple realnosti. Strukturiran globinski intervju je raziskovalna metoda, ki raziskovalcu omogoča, da zajame različne perspektive. Tako informanti pomagajo raziskovalcu, da sestavi realnost na osnovi njihovih izjav in odgovori na strukturirana raziskovalna vprašanja. Kot navajajo Saunders, Lewis in Thornhill (2007, str. 315), daje uporaba delno strukturiranih intervjujev raziskovalcem možnost, da v primeru nejasnih odgovorov zastavijo respondentom dodatna vprašanja, s pomočjo katerih je lažje analizirati zadevano tematiko.

Da bi odgovorili na zastavljena raziskovalna vprašanja, smo ustrezno prilagodili strukturo vprašalnika. Obsegal je štiri sklope, ki se nanašajo na obstoječe stanje, možne oblike povezovanja, možne nosilce povezovanja ter vizijo prihodnosti na področju sinergij med ribištvom in turizmom (glej tabelo 13).

Tabela 14: Tematski sklopi in vprašanja za izvedbo strukturiranega intervjuja o povezovanju turizma in ribištva na slovenski obali

Tematski sklopi raziskave	Strukturirani intervju – podlage
Obstoječe povezovanje ribištva in turizma	<ul style="list-style-type: none"> • Ali bi lahko na kratko našeli turistične proizvode, ki temeljijo na naravnih in kulturnih virih ribištva na slovenski obali? • Katere izmed navedenih turističnih proizvodov tržite svojim gostom? Ali lahko navedete, kateri segmenti gostov so zainteresirani za posamezen turistični proizvod (kvalitativni opis segmenta: država porekla, starost, način potovanja, preference, poraba ipd.)? • Ali so obstoječi turistični proizvodi, ki temeljijo na kulturnih in naravnih danosti ribištva, konkurenčni?
Možne oblike povezovanja ribištva in turizma	<ul style="list-style-type: none"> • Glede na vaše izkušnje in na trenutno turistično povpraševanje, katere turistične proizvode bi lahko razvili na podlagi naravnih in kulturnih virov ribištva na slovenski obali? • Ali poznate kakšen primer dobre prakse povezovanja naravnih in kulturnih virov ribištva s turizmom (oblikovanje turističnega proizvoda) v tujini (Italiji, na Hrvaškem ipd.)? Prosimo, da jih na kratko opišete ter ocenite, ali je smiselna in možna njihova implementacija v Sloveniji. • Prosimo vas, da ocenite, za katere segmente gostov bi bili predlagani turistični proizvodi ustrezni.
Identifikacija nosilcev	<ul style="list-style-type: none"> • Kdo bi po vašem mnenju moral sodelovati pri

Tematski sklopi raziskave	Strukturirani intervju – podlage
povezovanja ribištva in turizma	<p>oblikovanju tovrstnih turističnih proizvodov (kdo bi morali biti nosilci)?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ali lahko ocenite, kakšna sta trenutno sodelovanje in komunikacija med ponudniki ribištva in turizma na slovenski obali? • Kje so po vaši oceni priložnosti za povezovanje? Kdo so akterji, ki bi se morali povezovati in oblikovati turistične proizvode, ki bi temeljili na danostih ribištva?
Načrti za prihodnost	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj lahko naredimo v prihodnje, da bi trenutno stanje izboljšali? Kakšni so strateški načrti prihodnjega razvoja turizma in ribištva in kako se lahko sinergije izkoriščajo v prihodnje?

Vir: Lastno delo.

Za potrebe te študije je uporabno Freemanovo (1984, str. 46) razumevanje deležnika, ki ga opredeljuje kot "katero koli skupino ali osebo, ki lahko vpliva ali pa je deležna vpliva za doseganje ciljev gospodarskega interesa". To definicijo, ki izvira iz teorije organizacije in managementa, Sheehan in Ritchie (2005) preslikata tudi na področje turizma in v tem kontekstu opredeljujeta deležnika kot katero koli interesno skupino, ki vpliva ali pa je deležna vpliva v območju, kjer se izvaja turistična dejavnost.

Pri identifikaciji deležnikov povezovanja ribištva in turizma na slovenski obali smo poleg zgoraj navedenih teoretičnih opredelitev uporabili tudi zemljevid deležnikov turizma (Sautter & Leisen, 1999). Po Sautterju in Leisenu (1999) bi v procesu razvijanja novih ribiško-turističnih vsebin morali računati na sodelovanje oziroma upoštevati interese tako na strani ponudbe (države, lokalne skupnosti, zasebnega sektorja ter interesnih združenj in lokalne skupnosti) kot tudi na strani povpraševanja (interes turistov). Ker turistov v primarni raziskavi nismo zajeli, smo se oprli na že obstoječe raziskave o turistih in turističnem

povpraševanju. Te kažejo na pomen avtentičnosti v turistični ponudbi in s tem na potencial ribiških vsebin.

Na strani ponudbe pa smo v raziskavi identificirali vrsto deležnikov, ki so relevantni za proučevanje možnosti združevanja ribištva in turizma. Potencialne deležnike smo uporabili za informante v kvalitativni raziskavi. Tabela 15 prikazuje porazdelitev informantov glede na sektor in komercialnost dejavnosti. Med informanti sta bili dve osebi ženskega spola in osem oseb moškega spola.

Tabela 15: Informanti po sektorju

Sektor	Informant
Ribištvo	I1: predstavnik ribičev I2: predstavnik ribiških prevoznikov I3: predstavnik ribogojstva I4: predstavnik ribiškega društva
Turizem	I5: predstavnik hotelirstva I6: predstavnik turistične agencije I7: predstavnik turističnega združenja I8: predstavnik turističnega združenja I9: predstavnik turističnega združenja
Lokalna skupnost	I10: predstavnik lokalne skupnosti

Vir: Lastno delo.

Intervjuje smo izvedli v prvem in drugem mesecu leta 2012, opazovanje terena pa je potekalo v letih 2011 in 2012. Z respondenti smo navezali stik prek telefona oz. elektronske pošte in tako določili tudi čas intervjuja. Intervjuji so bili izvedeni na različnih lokacijah na slovenski obali, podlaga za razgovor so bila vnaprej pripravljena vprašanja (tabela 14), pri čemer je bila njihova konkretna izvedba prilagojena situaciji in toku pogovora. Rezultati izvedenih intervjujev so bili v prvi fazi zapisani v obliki transkripta. Druga faza je zahtevala analizo dobljenih rezultatov, kjer smo združevali izjave na podlagi

opredeljenih tematskih sklopov. Konstrukt realnosti na osnovi proučevanih sklopov je predstavljen v nadaljevanju.

7.2 OBSTOJEČE POVEZOVANJE RIBIŠTVA IN TURIZMA

Zagotovo bi za primer obmorske turistične destinacije, kot je slovenska obala, pričakovali, da bodo intervjuvanci našeli vrsto obstoječih ribiško obarvanih turističnih proizvodov in aktivnosti. Ravno nasprotno pričakovanjem pa sta informanta iz turističnega sektorja opredelila dejansko stanje takole:

»O nekem turističnem produktu, ki vključuje ribištvo na slovenski obali in da je ta splošno dostopen turistu, bi težko govoril. Po mojem znanju nimam podatka, da bi kakšen tak produkt obstajal.« (I5)
»Na slovenski obali je trenutno ... še zelo malo narejeno na področju ribištva.« (I3)

Edini, ki je izpostavil konkreten produkt, je bil predstavnik turističnega združenja. Informant (I7) je menil, da ... »če povzamem vse skupaj, gre pri turističnih proizvodih predvsem za gastronomijo«. Iz nadaljevanja razgovora je bilo razvidno, da se ribiške specialitete (predvsem v povezavi z blagovno znamko Piranski brancin) uporabljajo kot promocijsko sredstvo za predstavitve slovenskega turizma v tujini. Piranski brancin je sicer kot jed a la carte naprodaj v nekaterih obalnih gostinskih lokalih ter tudi v notranjosti Slovenije in postaja eden prepoznavnejših kulinaričnih proizvodov.

Intervjuvanci so posebej opozorili na akvarij, ki sicer sodi med izobraževanje, a ima turistični potencial (I3). Vzporedno pa obstajajo tudi, po mnenju enega izmed informantov (I5), tako imenovane "fluidne oblike" ali "ad hoc" oblike povezovanja, ki se nanašajo na občasne izlete, »... ko se gre s kakšnimi ribiči na ribičijo«, nekatere občasne vsebine, ko turistično gospodarstvo bolj za VIP-goste vključi dogovorjen ribolov, ogled ribogojnice ali kulinarično izkušnjo. Po podatkih I8 obstaja sicer možnost, da se gost dogovori za ribolov s pravimi ribiči, vendar se proizvod ne trži pogosto. Po besedah informatorja iz hotelirstva (I5) ponudba za skupine gostov, ki želijo izkusiti lovljenje rib s pravimi ribiči,

sicer obstaja, ... »a v zadnjih letih te ponudbe ni izkoristil nihče«. Razen ogledov ribogojnice, ki so v porastu, pa so ostale oblike v upadanju. Med relativno nestalne oblike bi lahko šteli tudi obstoječe ribiške "fešte" na obali. Predvsem je lov cipljev izkoriščen bolj v medijske (promocijske) namene, manj pa kot turistični proizvod. Problem je predvsem v nepredvidljivosti časa ulova in v sezonski kratki prisotnosti večjega števila cipljev ter posledično pri pretvarjanju v turistični proizvod.

Na vprašanje, ali obstajajo turistični proizvodi, ki vključujejo elemente ribištva in turizma, so torej odgovori prvenstveno kazali v smer enega ponudnika, to je na ribogojnico in blagovno znamko Piranski brancin. V ribogojnici poleg neposredne prodaje na debelo in drobno ponujajo tudi možnost ogleda ribogojnice po dogovoru. Obiskovalcem, ki prihajajo pretežno iz Slovenije in tudi Italije in Avstrije, predstavijo piranskega brancina kot tudi ribištvo, kar nadgradijo s kulinarčno ponudbo. Lahko rečemo, da je to edini pravi turistični proizvod, ki zajema tako elemente ribištva kot tudi turizma. Žal pa so resursi podjetja za ponudbo tega proizvoda na turističnem trgu v večjem obsegu preskromni in omejeni, zato tudi ta proizvod širšim turističnim množicam v resnici (še) ni dostopen.

Ostali odgovori so nakazali, da proizvod, ki bi bil na voljo neprestano in bi obsegal ribištvo in turizem, na obali praktično ne obstaja. Najbližje temu so "ad hoc" proizvodi, kot so denimo teden cipljev, dnevi pedočev, ribiška fešta v Izoli itd. Vsi ti proizvodi imajo izredno veliko sezonsko komponento, kar pomeni, da se na trgu pojavijo, ko se pojavi glavni input te ponudbe, torej ribe. Ko teh ni več na trgu, se ponudba ustavi, zato govorimo o t. i. "ad hoc" proizvodih. Podoben proizvod je bil tudi ogled kita, ki je priplaval v Piranski zaliv leta 2009. Ribiško društvo je v letu 2011 organiziralo poletno šolo, ki je otrokom približala ribolov in ribištvo. Povpraševanje po poletni šoli je bilo veliko, zato razmišljajo, da bi jo ponovili (I4).

Nekateri ribiči v poletnih mesecih zaradi slabšega ulova dopolnijo svojo dejavnost s prevozi turistov po slovenski obali (I2). Takšne panoramske prevoze ponujajo tudi v povezavi z ribolovom in piknikom. Tudi tukaj kljub združevanju obeh dejavnosti, torej ribištva in turizma, še vedno govorimo o "ad hoc"

proizvodu, ki se ne ponuja skozi vse leto, ampak je odvisen od povpraševanja na eni strani in naravnih danosti na drugi. Tudi zakonodajna ureditev opravljanja te dejavnosti še ni dorečena in ponudniki pogosto izgubijo motivacijo, ker se srečajo s standardi s področja ponudbe gostinskih storitev, ki jih težko zagotovijo. Tudi gostinska ponudba na nekaterih barkah je pretežno neregulirana, občasna in nestalna, odvisna od ulova, vremena in tudi volje ponudnikov, da storitve ponudijo. Izjema so ladje, predelane v zasidrane gostinske lokale v Kopru, ki pa z ribiško tradicijo na Obali nimajo dosti skupnega. Takšen je na primer angleški vlačilec, ki je predelan v gostinski obrat na vodi. Tudi nekatera podjetja, ki ponujajo izlete z ladjico, hrano in ogled morskega dna, nimajo z ribiči in ribištvom nobene povezave.

Zaradi relativne neobstoynosti številnih ribiških turističnih proizvodov je bilo informacije o njihovi konkurenčnosti težko zbrati. Ker pa je rib v naravi vedno manj in se ribiči vračajo v pristanišča z nepolnimi mrežami, je ponudba rib na krožniku tudi zanje vedno bolj privlačna možnost. Tako se dodatno ovrednoti ulov, hkrati pa se valorizira tudi vrednost ribiškega poklica. Grosistično se npr. klapavice prodajajo po 0,5 evra, na krožniku pa po 6 evrov. Pri ribah je »razmerje tako veliko, da je skoraj nemerljivo« (I3). V kilogramu rib so približno tri porcije, ki se na krožniku v boljšem lokalulu lahko prodajo tudi po 15 evrov, torej do 45 evrov za kilogram (I3). Ribič, ki ulov prodaja v svoji kantini, večino dohodkov (80 %) realizira na račun izpeljane dejavnosti (I1). Ribič, ki je svojo dejavnost nadgradil s prevozništvom, je s tem svoje prihodke povečal za dvakrat in danes z ribištvom zasluži le eno tretjino prihodkov (I2).

7.3 MOŽNE OBLIKE POVEZOVANJA RIBIŠTVA IN TURIZMA

Naslednji sklop vprašanj je zadeval analizo možnih oblik povezovanja ribišstva in turizma na slovenski Obali. Predhodno objavljena študija primerov v svetu je pokazala, da poleg ribje kulinarike in prevoznišstva z ribiškimi ladjami obstaja cela vrsta inovativnih proizvodov in projektov, ki valorizirajo ribiško dediščino in ribiške vsebine v povezavi s turizmom. Omenili smo že, da je s pomočjo ribišstva moč izboljšati turistično ponudbo in privlačnost na različne načine, kot so na primer ribiški muzeji, ladje muzeji, ribiške vasi, trgovine z ribiškimi

izdelki, turistični ogledi popravila plovil in ribolovnega orodja, prikazovanje tehnik ribolova, kulinarika v povezavi z ribištvo, produkti v povezavi z ribiško floto, ribiška doživetja za obiskovalce ipd. Povezovanje ribištva in turizma je možno na osnovi podjetniške pobude posameznikov, ki ponujajo tudi turistično zanimive ribiške obravane produkte. Hkrati pa je možno tudi kompleksnejše projektno povezovanje, kjer se v okviru projekta ustvari komercialni prostor za vrsto posameznih podjetniških pobud. Na primer, ribič prevoznik sodi v prvo skupino, prenove ribiških prostorov, ladij, muzeji, akvariji pa v skupino širših projektov v okolju.

Takšni projekti so namenjeni tudi lokalnim prebivalcem, ker dvigujejo kakovost njihovega življenja in povečujejo zavest in samozavest lokalnega okolja o pomenu ribištva. Ribištvo se tako lahko bolj vključi v gospodarske tokove, poveča se njegova prepoznavnost med turisti in med lokalnim prebivalstvom. Evropska unija v okviru projektov 4. prednostne osi Evropskega ribiškega sklada (European Fisheries Fund) spodbuja trajnostni razvoj ribištva. Program ima za končni cilj izboljšanje kakovosti življenja lokalnih prebivalcev zlasti v regijah, v katerih je opazen upad ribiške dejavnosti, in pomaga financirati različne ribiške obarvane projekte. Nekatere od teh projektov kot primere dobrih praks prikazujemo v spodnji tabeli 16.

Tabela 16: Povezovanje ribištva in turizma (projekti 4. osi): primeri dobrih praks

Naziv projekta	Opis
Obalni tematski park	Notranji tematski park, ki se navezuje na naravne pojave, povezane z obalo in morjem (veter, voda ipd.), ter predstavitev življenja v morski vodi in aktivnosti, povezanih z ribištvo.
Akcije za sezonalizacijo turizma	Adaptacija ribiških plovil z namenom izvajanja rekreacijskega ribolova tudi v zimski sezoni (gretje na plovilih, pokriti prostori ipd.)
Prenova in oživitev "hotdog carts" v pristaniščih	Hotdog carts so tradicionalni prostori na Danskem, namenjeni srečanju in druženju ribičev z domačini in turisti.

Rekonstrukcija ribiške kmetije	Rekonstrukcija stare ribiške kmetije in aktivnosti (lov rib, priprava rib, izobraževanje o vrstah rib, ponudba ribjih jedi, aktivno vključevanje v pripravo jedi, predstavitev kulturne in naravne značilnosti regije).
Plaža vse leto	Cilj projekta je ohranjanje privlačnosti plaž skozi vse leto. Postavijo se učne poti oziroma turistične table z informacijami o živalskih vrstah in lokalni kulturi. Namen je izobraževanje turistov in prebivalcev.
"Marine square"	Postavitev akvarija v pristanišču, kjer se predstavijo ribe iz regije.
Rekonstrukcija stare ribiške ladje	Ribiška ladja se prenove in postane turistična privlačnost. Povežejo se ribištvo, zgodovina in turizem.
Rekonstrukcija tradicionalne ribiške hiše	Stara ribiška hiša je pomemben del lokalne pristaniške arhitekture, saj ima tudi kulturno in zgodovinsko vrednost. Poleg turistične valorizacije je lahko tudi prostor za srečanje lokalnih prebivalcev in ribiška shramba.
Rekonstrukcija transportne železnice in železniške postaje	Rekonstrukcija železnice, ki je pomembna povezava med skladiščem in pristaniščem.
Odkritja pod vodo – podvodna pot okoli pristanišča	Konstrukcija podvodne poti ima namen odpreti naravno podvodno okolje turistom in prebivalcem. Podvodna pot je trajnostna rešitev, saj projekt poleg turističnih in izobraževalnih namenov vključuje tudi oblikovanje grebena, ki je pomemben za preživetje rib in manjših prebivalcev morja.
Kot riba v vodi	Dijaki obiščejo lokalne ribiče v okviru šolske ekskurzije.
Prireditve v pristanišču	Združenje ribičev organizira dvodnevni dogodek v ribiškem pristanišču. Obiskovalci spoznajo različne vrste rib, različne ribje jedi, tehnike čiščenja in rezanja rib.
Gurmanski Baltic	Združenje ribičev organizira tekmovanje v najboljšem kulinarnem dosežku iz rib v okviru poletnega festivala.

Vir: Lastno delo in European Fisheries Areas Network, 2010.

Na primeru slovenske Obale informatorji niso imeli konkretnih idej za nove oblike turistične ponudbe, ki bi obsegala elemente ribištva oz. ribiške dediščine. Izjema je bil predstavnik lokalne skupnosti I10, ki je predstavil razvito idejo za

organizacijo ribiškega dogodka (npr. teden pedočev), ki bi ga tržili in oglaševali. Ko bi se sezona pedočev pričela, bi školjke ponujali gostom v za to pripravljenih objektih. Sicer pa je bilo opaziti izredno malo idej za oblikovanje ponudbe turističnih proizvodov, ki bi obsegali tudi elemente ribištva. Naklonjenost za tako ponudbo je velika, a pravih podjetniških ali komercialnih idej za trajne produkte nismo zaznali.

7.4 IDENTIFIKACIJA NOSILCEV POVEZOVANJA RIBIŠTVA IN TURIZMA

Iz samega namena proučevanja sinergij med ribištvom in turizmom, da bi se izboljšal položaj ribištva, izhaja, da bi motivacija za nove ribiško obarvane proizvode morala priti iz ribiškega sektorja. Turistični komercialni sektor je zainteresiran za vsakršne privlačne dodatne proizvode, ki so lahko tudi ribiški. Na splošno pa oblikovanje ali pospeševanje ribiških vsebin trenutno ni na listi prioritet turističnega sektorja:

»... nimamo virov, da bi bili nosilci razvoja tega produkta, z veseljem pa bomo sprejeli in vključili ta produkt v našo ponudbo. Potrebujemo nosilca, ki bo projekt ustvaril.« (I5)

Informant iz zasebnega sektorja je izrazil visok interes, da bi takšne proizvode vključili, če bi obstajali in bi bila zagotovljena njihova standardna kakovost. Informant z izkušnjami s področja turističnega posredovanja (I6) je iz preteklih izkušenj opisal številne probleme, ko so razvijali ribarjenje z ribiči in izlete z ribiči, a naleteli na zakonske, varnostne, higienske ovire in zato preprosto prenehali tržiti takšne proizvode.

Vendarle smo zaznali jasno izražen interes, da se takšni proizvodi oblikujejo. Četudi je prevladovalo mnenje, da bi moral biti zasebni interes gonilna sila, so tako predstavniki zasebnega kot tudi javnega sektorja močno naklonjeni oblikovanju gospodarsko-interesnega združenja, ki bi povezovalo vse ključne deležnike ribiškega turizma in bi skrbelo za oblikovanje, promocijo in razvoj

proizvodov ribiškega turizma. Pot razvoja bi bila lahko podobna kot pot razvoja kolesarskega proizvoda, kot navaja informant iz hotelirstva:

»Za lažjo predstavo pa lahko samo omenim kolesarstvo, saj bi bila podobna zgodba tudi z ribištvo. Namreč lani smo razvili kolesarski produkt, za katerega smo mi ... (opomba: hotelsko podjetje) ... dali pobudo na turistično združenje, s katerim smo tudi potem šli skupaj na sejme ...« (I5).

Pri uvajanju ribiških proizvodov bi prav gotovo potrebovali sodelovanje javnega sektorja, da bi podjetnikom olajšali prodor na trg in zmanjšali stroške prilagajanja zakonodaji na področju izvajanja nove dejavnosti.

7.5 NAČRTI ZA PRIHODNOST IN OVIRE

Analiza vizije prihodnjega povezovanja ribištva in turizma na slovenski obali je razkrila voljo po razvijanju in trženju ribiških vsebin znotraj interesnega turističnega združenja. V turističnem združenju se zelo zavedajo pomena avtentičnih značilnosti (vključno ribiških) za turizem na Obali. Vendar v obstoječih razmerah računajo predvsem na promocijsko vrednost ribiških vsebin:

»Naši načrti vključujejo predvsem promocijo in v zvezi s tem bomo imeli promocijske dogodke ... Ne glede na to, ali bo do produkta prišlo ali ne, bomo mi zagotovo nekaj delali (opomba: sodelovali z ribogojnico in ribiči v promocijske namene).« (I7)

Zasebni turistični sektor je za nove ribiške proizvode zainteresiran, vendar pri tem ne načrtuje aktivne vloge. V projekte se bodo vključili, ko bodo komercialno dozoreli:

»Mi rabimo vsak proizvod, ki pritegne dodatne goste v to destinacijo, tako da takšen proizvod z veseljem pozdravljam in zagotavljam, da bi ga pomagali tržiti po naših kanalih. Ampak žal

pa nismo v takšni situaciji, da bi lahko sami razvijali takšen produkt. Lahko sodelujemo, ne moremo pa biti nosilci razvoja tega produkta.«(I5)

Ribiči imajo voljo, da bi dopolnili svojo osnovno dejavnost ribolova z drugimi dejavnostmi. V to jih silijo razmere, manj pa v tem sami vidijo dejansko poslovno priložnost:

»Akvatorij je omejen, cena rib pada, cena gorivu raste, preveč ribičev je na morju in potrebno je zmanjšati ribolovni napor, EU to tudi zahteva, dopolnitev osnovne dejavnosti ribolova z drugimi dejavnostmi je edina možnost. Ribiči bi se lotili dodatnega dela, a ne vedo, kaj in kako ...« (I2)

Iz razgovorov je razvidno, da je problem "kaj" lažje rešljiv. Obstajajo ideje od peke rib na ribjih "feštah", na pomolih, v lokalih in na barkah do kompleksnejših aktivnih ribiških počitnic, ko bi ribič sprejel goste na svojo barko in z njimi podoživljal vse od ribolova do čiščenja rib, zgodb, peke rib na barki ali na obali itd. Informant (I1) meni, da je povpraševanje po takšnih proizvodih veliko, vendar obstajajo zakonske ovire pri zagotavljanju zahtevanih standardov, da bi se združilo izpolnjevanje pogojev tako za ribolov kot tudi za "turistični" del dejavnosti v enem. Zakonodajne težave je omenjalo več informantov, vendar je očitno, da so se v preteklosti reševale od primera do primera, zato sistematičnih rešitev nismo zaznali. Zagotovo pa bo treba to področje sistematično in sistemsko urediti in potencialnim interesentom za opravljanje teh dejavnosti pomagati.

PREDLOGI

V primeru razvoja ribiškega turizma je na podlagi izvedenih intervjujev moč povzeti, da med deležniki ne obstaja zadosten vzajemni kooperativni in podjetniški odnos, ki je potreben za pričetek intenzivnega povezovanja turizma in ribištva. To je eden izmed razlogov, da se ribiške vsebine relativno malo ali občasno in premalo organizirano vključujejo v podobo in komercialno ponudbo Obale. Predstavniki ribičev, turističnih združenj, turističnih agencij, hotelov in

občine so nakazali, da je treba za oživitev ribiškega turizma sprva povezati vse deležnike. Pri tem dejanski interes za aktivno sodelovanje lahko razdelimo v dve skupini.

Prva skupina so tisti turistični podjetniki, ki čakajo, če se bo ribiški turistični proizvod razvil in ga bodo v ponudbo vključili, v trenutnih razmerah pa se niso pripravljene angažirati, da bi se takšen proizvod razvil. Hotelirji so usmerjeni pretežno v svojo osnovno dejavnost, želijo pa ugoditi zahtevam in željam svojih gostov, in če slednji izkažejo interes po storitvah ribiškega turizma, v sodelovanju z izvajalci storitev pripravijo ponudbo. Torej interes na strani hotelirjev tudi obstaja. Domnevamo tudi, da bi bili v primeru, če bi se ustvarila zadostna kritična masa interesa in bi se pojavile prepričljive poslovne podjetniške ideje, pripravljene aktivneje sodelovati. Na to kaže tudi dejstvo, da je sodelovanje s podjetniško najbolj profiliranim ribiškim partnerjem ribogojnico bistveno intenzivnejše kot sodelovanje z drugimi potencialnimi akterji ribiškega turizma in še narašča.

Prav tako obstaja interes na strani turističnih agencij, ki so po naravi svoje dejavnosti zainteresirane za posredovanje in prodajo ribiških proizvodov. Takšne proizvode so v preteklosti že posredovali in oblikovali, a so zamrli zaradi zakonodajnih in praktičnih problemov, katerih reševanja se ni nihče resneje lotil. Prav tako so v primeru podjetniškega premika na strani ribiške ponudbe pripravljene sodelovati.

Imajo pa turistična združenja in društva ter lokalna skupnost jasneje izraženo voljo, ne pa tovrstnih projektov. Infrastrukturni projekti, kot npr. prenova pristanišč, so sicer v teku, a nimajo vsebin, ki bi jih povezale z ribiči in slednjim odprle prostor za dodatno komercialno dejavnost.

Druga skupina so tisti akterji razvoja turizma, ki so odgovorni za oblikovanje destinacijskega produkta in za trženje destinacije in v razvijanju novih produktov vidijo tudi svojo priložnost. Ti bi se bili pripravljene aktivno vključiti tudi v oblikovanje novih proizvodov, vendar v okviru nekega projekta, ki bi za to zagotovil sredstva. Nihče od anketiranih ni izrazil dvoma o smiselnosti turističnega proizvoda, ki bi se navezoval na ribiške vsebine ali ribiče. Po

besedah večine respondentov je oblikovanje gospodarskega interesnega združenja potrebna rešitev in prvi korak za oživitev ribiškega turizma.

Rezultati intervjujev so nakazali, da nekateri ribiči že kombinirajo prihodke iz naslova ribištva s prihodki, ki jih realizirajo na turističnem trgu, zlasti na področju prevoznitva in ponudbe rib s pomočjo ribiških piknikov, kantin ali ribiških prireditev. Izkazalo se je, da slednji dosegajo večje prihodke iz naslova turizma kot pa iz naslova ribištva, zato imajo resen poslovni interes za razvoj še novih produktov. Tisti deležniki, ki so že krepko posegli na področje turističnega trga, so kljub morebiti družinski usmerjenosti svoje dejavnosti nakazali interes po dodatnem povezovanju, s pomočjo katerega bi seveda razširili dejavnost in trg.

Interes za razvoj ribiškega turizma torej obstaja, vendar so zaradi različnih nosilcev in njihove različne komercialne in podjetniške pozicije sinergije slabe, zato ne prihaja do razvoja proizvodov ribiškega turizma, kot bi za obmorsko destinacijo pričakovali. V komercialni zgodbi je zagotovo močnejša stran turizem, ki od ribiških partnerjev pričakuje profesionalizem in podjetništvo, zato bi na strani ribičev veljalo oceniti njihov podjetniški potencial. Premajhna naravnost v podjetništvo, pomanjkanje znanja, informacij ter ustreznih veščin, strah pred predpisi in njihovo nepoznavanje, vse to je lahko pomemben zaviralni dejavnik. Podobni poskusi prestrukturiranja v turizem na primeru tradicionalnih dejavnosti (kot npr. iz premogovništva ali železarske industrije) so pokazali, da prehod iz fizične v storitveno dejavnost za delovno silo ni preprost in da takšna delovna sila težko sprejme zakonitosti in zahteve storitvene dejavnosti. To je lahko dodatni zaviralni dejavnik.

Domnevamo tudi, da se na osnovi preteklih izkušenj predvideva, da so ovire za komercialno pripravo produktov (pre)visoke, interesi pa razdrobljeni. Te ovire se nanašajo predvsem na preprečevanje morebitnih nesreč in zagotavljanje varnosti, zagotavljanje higienskih standardov in enake kakovosti proizvodov, zagotavljanje standardov za opravljanje določene dejavnosti, bodisi prevoznitva ali ladijske kantine ali peke rib na območju pomola. Dodatno je ovira za komercializacijo tudi relativno nizka zmogljivost slovenskega ribiškega sektorja,

saj po oceni svetovalke za ribištvo pri kmetijski svetovalni službi RS Snežane Levstik od ribolova živi med 50 in 60 ljudi.

Glede interesa ribičev za razvoj ribiškega turizma kaže navesti, da morebiti ta interes ni dovolj določen z vidika, "kaj in kako" bi posamezniki diverzificirali dejavnost. Pričakovali bi bolj jasno izražene podjetniške ideje, ki bi bile zadosti močne, da bi se bilo vredno soočiti in spopasti z ovirami pri njihovem uresničevanju. Pomanjkanje kapitala in percepcija rigorozne in ribiškemu turizmu nenaklonjene zakonodaje sta tista dejavnika, ki zavirata podjetniški interes ribičev po razvoju ribiškega turizma. Jasnih odgovorov, ki bi pokazali, kaj na področju zakonodaje nepremagljivo zavira ribiški turizem, ni bilo moč slišati. Informanti pa so navedli vrsto ribiških dogodkov, ki so naleteli na številne administrativne ovire, ki jih občasno uspejo tudi premagati. Morebiti gre zgolj za nepoglobljeno in nesistematično spopadanje z administrativnimi zahtevami za razvoj nove dejavnosti, ki je posledica tega, da niso primerno organizirani ali imajo pomanjkljive in nezadostne informacije in znanje. Temu bi lahko pripomogle tudi občine, ki bi z dodatnimi olajšavami (npr. privezi) in podjetniškim svetovanjem, izdajo dovoljenj lahko okrepile interes ribičev za ribiški turizem.

V celoti pa smo najmanj zaznali neko obsežnejšo projektno vizijo povezovanja ribištva in turizma v smislu projektov, ki so jih na Danskem ali Finskem razvili v okviru 4. osi. Gre za projekte, ki ohranjajo ribištvo in povezujejo ribiško tradicijo in ribiče z lokalnim prebivalstvom in obiskovalci ter hkrati ustvarjajo možnost za dodatne zasluge. S tega vidika je zgolj razmišljanje, kako in s čim naj posamezni ribiči na slovenski obali sami izboljšajo svoj gospodarski in socialni položaj, relevantno, vendar preozko. Za izboljšanje "ribiške" identitete in prepričljivosti obalnega turističnega proizvoda bo treba razmišljati širše in poglobljeno z vidika zagotavljanja trajnostnega razvoja ribištva, turizma in celotne destinacije. S tega vidika so relevantni projekti, ki bodo koristili tako ribištvu in ribičem kot turizmu in obiskovalcem ter tudi lokalni skupnosti v najširšem pomenu.

VIRI IN LITERATURA

- European Fisheries Areas Network. (2010). Good practices. Najdeno 5. januarja 2011 na spletnem naslovu <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/category/content-categories/tools/good-practices>
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A stakeholder approach*. Boston: Pitman.
- Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. (2007). *Research methods for business students*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Sautter, E. T. & Leisen, B. (1999). Managing stakeholders: A tourism planning model. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 312–328.
- Sheehan, L. R. & Ritchie, J. R. B. (2005). Destination stakeholders: Exploring identity and salience. *Annals of Tourism Research*, 32(3), 711–734.

SKLEP

Tanja Mihalič, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Povezovanje ribištva in turizma slovenske Obale in Slovenske Istre je aktualna razvojna tema. Že stoletja je morsko ribištvo sestavni del življenja obalnega prebivalstva, zato je del zgodovine in identitete tega območja. Ohranjanje ribištva in tradicije je smiselno tako zaradi ohranjanja delovnih mest kot tudi zaradi njegove dediščinske in kulturne vrednosti, obenem pa je Obala ena izmed vodilnih turističnih regij Slovenije, ki tudi ima že zgodovinsko tradicijo. Visoko razvit obalni turizem na eni strani temelji na namensko izgrajeni turistični infrastrukturi in superstrukturi, na drugi strani pa na dejavnostih in značilnostih prostora, kot so solinarstvo in solinarski proizvodi, ugodna klima, ribištvo, beneška arhitektura itd., ki so omogočile razvoj turizma in pravzaprav tudi zagotavljajo njegov obstoj. Tako imenovani »novi turisti« so vedno bolj dovzetni za pristne naravne in kulturne značilnosti okolja, ki ga obiskujejo, in iščejo avtentičnost in izvirnost turističnih destinacij.

Tako na eni strani ribiška dejavnost, ki je del avtentičnih značilnosti prostora, in na drugi strani visoko razvita turistična dejavnost, ki potrebuje avtentičnost in lokalne posebnosti za oblikovanje uspešnih turističnih proizvodov, ustvarjata odlične pogoje za povezovanje. Turistični obiskovalci predstavljajo tako dodaten argument kot tudi možnost za ohranjanje ribiške dejavnosti in z njo povezane tradicije na tem področju. Z vzajemnim sodelovanjem in povezovanjem bi obe dejavnosti vsekakor lahko utrdili svoj položaj. Pričujoče delo zato predstavlja model, kako trajnostno turistično valorizirati naravne in kulturno-družbene potencialne ribištva na primeru slovenske Obale.

Najprej je prikazan razvoj modela. Prikazan je pravni okvir ter organiziranost slovenskega ribištva in turizma ter deležniki, ki so ključni za povezovanje in iskanje sinergij obeh področij. Sledi prikaz primerov dobrih praks valorizacije ribištva, ki so jih v okviru 4. prednostne osi skupne ribiške politike razvili v tujini. Primeri prikazujejo trženjske potencialne ribištva in turizma, ki bi jih lahko

izkoristili v praksi. Pred prehodom na aplikativni del monografija ponudi še strokovni enološki pogled na kulturno dediščino morsklega ribištva in njegove potencialne za povezovanje s turizmom.

Aplikativni del monografije temelji na raziskavi, ki je vključila ključne deležnike s področja razvoja turizma in ribiške ponudbe na slovenski Obali. Rezultati so pokazali, da je povezovanje med proučevanima dejavnostma prešibko, ker med deležniki še ne obstaja zadosten kooperativni in podjetniški interes oziroma odnos. To je verjetno osnovni razlog, da se ribiške vsebine relativno malo ali občasno in premalo organizirano vključujejo v podobo in komercialno ponudbo Obale. Predstavniki ribičev, turističnih združenj, turističnih agencij, hotelov in občine so nakazali, da je treba za oživitve ribiškega turizma najprej povezati vse deležnike. Pri tem dejanski interes za aktivno sodelovanje lahko razdelimo v dve skupini.

Prva skupina so tisti turistični podjetniki, ki čakajo, če se bo ribiški turistični proizvod razvil brez njihovega sodelovanja in ga bodo v svojo ponudbo vključili, ko bo že razvit. V trenutnih razmerah se niso pripravljene sami angažirati, da bi takšni proizvodi nastali. Tako so na primer hotelirji usmerjeni pretežno v svojo osnovno dejavnost. Hkrati pa se zavedajo, da morajo ugoditi tudi širšim zahtevam in željam svojih gostov, in če slednji izkažejo interes po storitvah ribiškega turizma, v sodelovanju z izvajalci storitev pripravijo ponudbo. Zato domnevamo, da bi bili v primeru, če bi se ustvarila zadostna kritična masa interesa in pojavile prepričljive poslovne podjetniške ideje, pripravljene aktivneje sodelovati.

Obstaja tudi interes na strani turističnih agencij. Prav tako so v primeru podjetniškega premika na strani ribiške ponudbe pripravljene sodelovati, saj so po naravi svoje dejavnosti zainteresirane za posredovanje in prodajo ribiških proizvodov. Takšne proizvode so v preteklosti že posredovali in oblikovali, a so zamrli zaradi zakonodajnih in praktičnih problemov, katerih reševanja se ni nihče resneje lotil.

Prav tako imajo turistična združenja in društva ter lokalna skupnost jasno izraženo voljo, ne pa tudi konkretnih primernih projektov.

Druga skupina so tisti akterji razvoja turizma, ki so odgovorni za oblikovanje turističnega produkta in za trženje destinacije, v razvijanju novih produktov pa vidijo tudi svojo priložnost. Ti se zavzemajo za oblikovanje gospodarskega interesnega združenja za oživitev ribiškega turizma, ki bi projekt povezovanja organizacijsko in finančno omogočil.

Rezultati raziskave so tudi pokazali, da nekateri ribiči že povečujejo svoje prihodke s prihodki, ki jih realizirajo na turističnem trgu, zlasti na področju prevoznitva in ponudbe rib s pomočjo ribiških piknikov, kantin ali ribiških prireditvev. Izkazalo se je, da dosegajo večje prihodke iz naslova turizma kot pa iz naslova ribištva, zato imajo resen poslovni interes za povečevanje turistično-ribiške aktivnosti. Naleteli pa smo tudi na primere praks, ko se pomorska prevozniška in gostinska ponudba razvija brez sodelovanja ribičev, na čisto podjetniških interesih, brez sodelovanja ljudi iz ribiškega sektorja.

Torej interes za povezovanje ribištva in turizma obstaja, vendar so zaradi različnih nosilcev in njihove različne komercialne in podjetniške pozicije sinergije slabe. Zato z vidika omenjenega povezovanja ne prihaja do zadostnega razvoja proizvodov ribiškega turizma z vključevanjem ribičev in njihove tradicije. V komercialnem in podjetniškem smislu je zagotovo močnejša stran turizem (turistična podjetja), ki od ribiških partnerjev pričakuje profesionalizem in podjetnost, zato bi na strani ribičev veljalo oceniti oziroma izgraditi njihove podjetniške kompetence. Premajhna naravnost v podjetništvo, pomanjkanje znanja, informacij ter ustreznih veščin, strah pred predpisi in njihovo nepoznavanje so lahko pomemben zaviralni dejavnik.

Domnevamo, da so ovire za komercialno pripravo ribiško-turističnih produktov (pre)visoke, interesi pa razdrobljeni. Te ovire se nanašajo tako na zgoraj navedene podjetniške kompetence kot tudi na administrativne ovire. Sem sodijo predpisi za preprečevanje morebitnih nesreč in zagotavljanje varnosti, zagotavljanje higienskih standardov in stalne kakovosti proizvodov, zagotavljanje standardov za opravljanje določene dejavnosti, bodisi prevoznitva ali ladijske kantine, organizacije ribiških dogodkov ali peke rib na pomolu. Dodatno je ovira za komercializacijo tudi relativno nizka zmogljivost

slovenskega ribiškega sektorja, saj ima sektor po zadnjih podatkih samo okrog 60 oseb v tej dejavnosti.

V celoti pa je nerazvita tudi splošna vizija povezovanja ribištva in turizma v smislu projektov, ki so jih v tujini razvili v okviru omenjene 4. osi. Kot je iz teksta tega dela razvidno, gre za projekte, ki ohranjajo ribištvo in povezujejo ribiško tradicijo in ribiče z lokalnim prebivalstvom in obiskovalci ter hkrati ustvarjajo možnost za dodatne zasluge. S tega vidika je zgolj razmišljanje, kako in s čim naj posamezni ribiči na Obali sami izboljšajo svoj gospodarski in socialni položaj, relevantno, vendar preozko. Za izboljšanje položaja ribičev ter za izboljšanje "ribiške" identitete in prepričljivosti obalnega ribiško-turističnega proizvoda bo treba razmišljati širše in poglobljeno z vidika zagotavljanja trajnostnega razvoja ribištva, turizma in celotne destinacije. S tega vidika so relevantni širše naravnani in podprti projekti, ki bodo koristili tako ribištvu in ribičem kot turizmu in obiskovalcem ter tudi lokalni skupnosti v najširšem pomenu.

PRILOGE

SLOVARČEK IZRAZOV IN PREVODOV

- Akvakultura – gojenje rib, školjk in drugih vodnih organizmov
- Civilni sektor – nevladne organizacije, lokalno prebivalstvo, civilna družba
- Destinacija (destination) – geografsko in vsebinsko zaključeno območje, cilj potovanja turista
- Gospodarski sektor – gospodarski subjekti in njihova združenja
- HoReCa/Ta (Hotels and similar establishments, Restaurants, Cafes and bars and Travel Agencies) – sektor turizma kot dejavnosti, ki zajema nastanitveno in prehrambno gostinstvo ter turistično posredništvo (organizatorji potovanj in potovalne agencije)
- Javni sektor – javne službe, državna uprava
- Marikultura – akvakultura, ki se izvaja v morju
- Obiskovalec – oseba, ki obiše kraj izven svojega običajnega življenjskega prostora. Izraz se nanaša na turiste (osebe, ki prenočujejo) in enodnevne ali istodnevne obiskovalce.
- Organizator potovanj (tour operator) – sestavljalet potovalnih programov
- Razvojni sektor – raziskovalne in izobraževalne ustanove
- Ribar – prodajalec rib
- Ribariti, tudi ribiti – loviti ribe
- Ribarjenje – glagolnik od ribariti
- Ribič (ribička) – fizična oseba, ki ima pravico izvajati gospodarski ribolov; tudi ribolovec in ribička – kdor se ukvarja z ribolovom
- Ribičevka – ribičeva žena
- Ribišče – predel, področje za ribolov
- Ribiški turizem – specifična oblika turistične valorizacije ribištva; tudi specifična oblika turizma (special interest tourism), ki temelji na ribiškem motivu (ribolov). Opredeljen je na strani povpraševanja (prevladujoči motiv) in na strani ponudbe (prilagojena ponudba).
- Ribišтво (znotraj dejavnosti kmetijstvo, lov, gozdarstvo in ribištvo) se nanaša na ribištvo in gojenje vodnih organizmov. Ribištvo je dejavnost; tudi

ribarstvo – športna in gospodarska dejavnost, ki se ukvarja z lovljenjem in gojenjem rib.

- Ribogojec – kdor se ukvarja z gojenjem rib; kdor se poklicno ukvarja z oskrbovanjem rib
- Ribogojnica – obrat za gojenje rib
- Ribogojstvo – gospodarska dejavnost, ki se ukvarja z gojenjem rib
- Ribolov, tudi ribičija – lovljenje rib; športna in gospodarska dejavnost, ki se ukvarja z lovljenjem in gojenjem rib
- Ribolovna flota – ladjevje ribičev
- Ribolovni viri – prostoživeči morski organizmi (ribe, raki, mehkužci ter druge vodne živali in rastline, ki so predmet upravljanja (na kratko ribe))
- Riboslovje – veda o ribah
- Turist, turistka, tudi turistinja – kdor potuje, začasno spremeni kraj bivanja zaradi oddiha, razvedrila
- Turizem – pojav, da kdo potuje, začasno spremeni kraj bivanja zaradi oddiha, razvedrila; gospodarska dejavnost, ki se ukvarja z zadovoljevanjem potreb turistov, ponudbo storitev turistom
- Turizem kot dejavnost – po HoReCa/Ta metodologiji EU vključuje dejavnost nastanitvenega in prehrambnega sektorja ter dejavnost turističnih organizatorjev in agencij.

Opomba: Slovarček je oblikovan in delno prirejen na osnovi več virov, tudi uvodne študije in SSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika, spletna izdaja).

Hajnšek-Holz, M. & Jakopin, P. (2000). *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: ISJ ZRC SAZU. Najdeno 9. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

- AMZS – Avto-moto zveza Slovenije
- ARSKTRP – Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja
- BDP – bruto domači proizvod
- BF – Biotehniška fakulteta
- CFCA – Community Fisheries Control Agency (Agencija Skupnosti za nadzor ribištva)
- DG MARE – Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries (Generalni direktorat za pomorske zadeve in ribištvo)
- DGLR – Direktorat za gozdarstvo, lovstvo in ribištvo
- DMC – Destination management center (Center za destinacijski management)
- DMO – Destination marketing (management) organization (Organizacije za destinacijski management)
- DT – Direktorat za turizem
- EC – European Commission (Evropska komisija)
- EDEN – European Destinations of Excellence (Evropske destinacije odličnosti)
- EF – Ekonomska fakulteta
- ERC – ekološka ribolovna cona
- ESR – Evropski sklad za ribištvo
- ETC – European Travel Commission (Evropska potovalna komisija)
- EU – Evropska unija
- FAO – Food and Agriculture Organization (Organizacija za prehrano in kmetijstvo)
- FARNET – European Fisheries Areas Network (Mreža za trajnostni razvoj ribiških območij)
- FLAG – Fisheries Local Action Groups (glej ROAS)
- GFCM – General Fisheries Commission for the Mediterranean (Generalna komisija za ribištvo v Sredozemlju)
- GIZ – Gospodarsko interesno združenje
- GZS – Gospodarska zbornica Slovenije

- HoReCa/Ta – Hotels and similar establishments, Restaurants, Cafes and Bars/ Travel agencies
- IH & RA – International Hotel & Restaurant Association (Mednarodno združenje za hotelirstvo in restavracije)
- IRSKGH – Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano
- IT – Institut za turizem EF
- KGZ-NG – Kmetijsko-gozdarski zavod Nova Gorica
- KGZS – Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije
- KUD – kulturno-umetniško društvo
- LTO – lokalna turistična organizacija
- MBP – Morska biološka postaja
- MG – Ministrstvo za gospodarstvo
- MIRT – Mediteranski inštitut za raziskave v turizmu UP FTŠ Turistice
- MIT – Mednarodni inštitut za turizem pri NTZ
- MKGP – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
- MOP – Ministrstvo za okolje in prostor
- NIB – Nacionalni inštitut za biologijo
- NSNRRRS – Nacionalni strateški načrt za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji
- NTO – Nacionalna turistična organizacija
- NTZ – Nacionalno turistično združenje
- Od. za zoo. – Oddelek za zoologijo
- OECD – Organisation for Economic Cooperation and development (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj)
- OOO – območna obrtna zbornica
- OPRRRS – Operativni program za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji
- OZ – območna zbornica
- OZS – Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije
- PGZ – Primorska gospodarska zbornica
- PLK – Potapljači Luke Koper
- PZS – Planinska zveza Slovenije
- RD – ribiška družina, tudi društvo

- RDO – regionalna destinacijska organizacija
- RFMO – Regional Fisheries Management Organisation (regionalne organizacije za upravljanje ribištva)
- RNUST – Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2013
- ROAS – Ribiška obalna akcijska skupina
- RS – Republika Slovenija
- RTO – regionalna turistična organizacija
- RZS – Ribiška zveza Slovenije
- SKD – slovenska klasifikacija dejavnosti
- SLR – Sektor za lovstvo in ribištvo
- SMR – slovensko morsko ribištvo
- SRP – Skupna ribiška politika
- STO – Slovenska turistična organizacija
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije
- ŠD – športno društvo
- TAC – Tourism advisory committee (Svetovalna komisija za turizem)
- TD – turistično društvo
- TGZS – Turistično-gostinska zbornica Slovenije
- TIC – turistično-informacijski center
- TIT – turistično-informacijska točka
- TSA – Tourism Satellite Accounts (turistični satelitski računi)
- TZS – Turistična zveza Slovenije
- UN – United Nations (Združeni narodi)
- UNWTO – United Nations World Tourism Organization
- WTO – World Tourism Organization (Svetovna turistična organizacija)
- WTTC – World Travel and Tourism Council (Svetovni svet za potovanja in turizem)
- ZGos-UPB2 – Zakon o gostinstvu (uradno prečiščeno besedilo)
- ZMR-2 – Zakon o morskem ribištvu
- ZSRT – Zakon o spodbujanju razvoja turizma
- ZŠRMS – Zveza za športni ribolov na morju Slovenije
- ZZRS – Zavod za ribištvo Slovenije